

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

LOGOPEDICKÁ PÉČE V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH

Diplomová práce

Studijní program: N7506 – Speciální pedagogika
Studijní obor: 7506T002 – Speciální pedagogika

Autor práce: **Bc. Jiřina Jirmanová**

Vedoucí práce: Mgr. Helena Vacková

Liberec 2015

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Bc. Jiřina Jirmanová
Osobní číslo: P13000874
Studijní program: N7506 Speciální pedagogika
Studijní obor: Speciální pedagogika
Název tématu: Logopedická péče v mateřských školách
Zadávající katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl diplomové práce: Popsat úroveň poskytované logopedické péče v mateřských školách Šluknovského výběžku u dětí s narušenou komunikační schopností a zhodnotit odbornou logopedickou přípravu pedagogů v předškolních zařízeních.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava výzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Dotazník, rozhovor.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- KLENKOVÁ, J., 2006. Logopedie. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-1110-9.
KRAHULCOVÁ, B., 2003. Dyslalie. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 80-7041-413-8.
KUTÁLKOVÁ, D., 2005. Logopedická prevence. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-056-9.
LECHTA, V., a kol., 2005. Terapie narušené komunikační schopnosti. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-961-5.
LECHTA, V., 2008. Symptomatické poruchy řeči u dětí. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-433-5.
PAVLOVÁ ZAHÁLKOVÁ, A., 1980. Prevence poruch řeči. 1. vyd. Praha: SPN.
SOVÁK, M., 1981. Logopedie. 2. vyd. Praha: SPN.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Helena Vacková

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

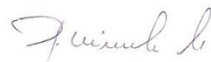
Datum zadání diplomové práce: 23. dubna 2014

Termín odevzdání diplomové práce: 24. dubna 2015

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

PaedDr. ICLic. Michal Podzimek, Th.D, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 23. dubna 2014

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

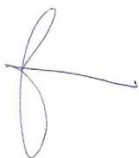
Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum: 24. 4. 2015

Podpis

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized 'f' shape with a horizontal line extending to the right.

Poděkování

Poděkování patří především vedoucí mé diplomové práce Mgr. Heleně Vackové za poskytnutí cenných rad při zpracovávání tématu, za věnovaný čas a konstruktivní připomínky.

Poděkování patří i kolegyním logopedickým asistentkám a také Mgr. P. Křepelkové za poskytnutí informací, rad a názorů k problematice logopedické péče v dané lokalitě.

Název diplomové práce: Logopedická péče v mateřských školách

Jméno a příjmení autora: Bc. Jiřina Jirmanová

Akademický rok odevzdání diplomové práce: 2014/2015

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Helena Vacková

Anotace:

Diplomová práce se zabývala problematikou poskytované logopedické péče v mateřských školách, se zaměřením na logopedickou péči v mateřských školách Šluknovského výběžku. Cílem diplomové práce bylo popsat úroveň poskytované logopedické péče v mateřských školách Šluknovského výběžku u dětí s narušenou komunikační schopností a zhodnotit odbornou logopedickou přípravu pedagogů v předškolních zařízeních s odstupem sedmi let. Zjistit podporu pro vzdělávání pedagogů ze strany kraje a ministerstva školství. Práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou. Součástí teoretické části je charakteristika dítěte v předškolním věku, významu mateřské školy pro rozvoj dítěte, logopedické péče v mateřských školách. Nedílnou součástí teoretické části je i výčet pracovišť poskytujících logopedickou péči obecně i se zaměřením na Šluknovský výběžek. Empirická část pomocí zpracování dotazníků a rozhovorů srovnává údaje současné se situací poskytované logopedické péče ve Šluknovském výběžku před sedmi lety. Zůstává 33% dětí s narušenou komunikační schopností bez zařazení do individuální logopedické péče. Za sledované období stoupl počet dětí a s tím i počet tříd mateřských škol. Logopedická prevence zůstává hlavní složkou poskytovaných služeb logopedické péče. Znatelně stoupl počet logopedických asistentek v mateřských školách. Stanovené hypotézy se po výzkumném šetření potvrdily. Kraj i ministerstvo se snaží podporovat logopedickou péči pro děti předškolního věku.

Klíčová slova:

Mateřská škola, dítě předškolního věku, logopedická péče, logopedická prevence, hra, učení, koncentrace pozornosti, narušená komunikační schopnost, logoped, logopedický asistent, rodič

Title of thesis: Logopedic Care in Kindergartens

Name and surname of the author: Bc Jiřina Jirmanová

Academic year of submission of the work: 2014/2015

Thesis Supervisor: Mgr. Helena Vacková

Annotation:

This thesis dealt with the issue of providing speech therapy in nursery schools, focusing on speech therapy in nursery schools Šluknovský salient. The aim of the thesis was to describe the level of care provided by speech in kindergartens Šluknovský extremity in children with impaired communication skills and evaluate professional speech therapy training for teachers in preschools apart seven years. Determine support for teacher education by the county and the Ministry of Education. The work is divided into theoretical and empirical. The theoretical part is characteristic of preschool age, the importance of kindergarten for the child's development, speech therapy in nursery schools. An integral part of the theoretical part is a list of sites that provide speech therapy in general and focusing on Sluknov. The empirical part by processing questionnaires and interviews verify the information provided by the current situation of speech therapy in Šluknovský salient seven years ago. It remains 33% of children with impaired communication skills without inclusion in individual speech therapy. For the period of increase in the number of children and thereby the number of kindergarten classes. Speech prevention remains a major component of the services provided speech therapy. Significantly increased the number of speech therapy assistants in kindergartens. The hypothesis, the scientific research confirmed. The Region and the Ministry is trying to promote speech therapy for children of preschool age.

Key words:

Kindergarten, preschool age child, speech therapy, speech therapy prevention, game, learning, concentration, impaired communication ability, speech therapist, speech therapy assistant, parent

Obsah

Seznam tabulek	9
Seznam grafů.....	10
Seznam použitých zkratk a symbolů	11
Úvod.....	12
1 Teoretická část	14
1.1 Charakteristika dítěte v předškolním věku	14
1.1.1 Vývoj dítěte do tří let	15
1.1.2 Vývoj dítěte v předškolním věku	15
1.1.3 Vývoj řeči dítěte předškolního věku	18
1.1.4 Školní zralost a připravenost.....	21
1.2 Význam mateřské školy pro rozvoj dítěte	22
1.2.1 Specifika koncentrace, učení a spolupráce s dítětem.....	26
1.2.2 Hra, kolektiv, role učitelky	27
1.3 Logopedická péče v mateřské škole.....	32
1.3.1 Význam řeči z logopedického hlediska	32
1.3.2 Logopedická prevence	33
1.3.3 Logopedická péče skupinová, individuální.....	36
1.3.4 Základní charakteristika jednotlivých logopedických diagnóz a jejich možná terapie.....	37
1.4 Pracoviště poskytující logopedickou péči.....	44
1.4.1 Organizace logopedické péče v ČR	44
1.4.2 Poskytovatelé logopedické péče ve Šluknovském výběžku	45
2 Empirická část.....	49
2.1 Cíl výzkumu.....	49
2.1.1 Výzkumné otázky, hypotézy	49
2.1.2 Základní východiska	50
2.2 Metody tvorby, metody analýzy	50
2.3 Popis a charakteristika výzkumného souboru	52
2.3.1 Předvýzkum a jeho výsledky	52
2.3.2 Popis zkoumaného vzorku	53
2.4 Vyhodnocení výzkumu	56

2.5 Výsledky výzkumu podpory logopedické péče v mateřských školách ze strany Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky.	63
2.6 Výsledky výzkumu podpory logopedické péče v mateřských školách ze strany Ústeckého kraje.	67
2.7 Postřehy z výzkumného šetření v rámci mateřské školy	70
2.8 Diskuse a vlastní odborná interpretace	75
Shrnutí.....	78
Závěr	80
Navrhovaná opatření, doporučení.....	81
Seznam informačních zdrojů	83
Seznam příloh.....	87

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Aktuální přehled mateřských škol ve Šluknovském výběžku (s. 53)

Tabulka č. 2: Počet tříd, počet dětí a počet dětí s OŠD (s. 55)

Tabulka č. 3: Poskytované služby a formy logopedické péče (s. 57)

Tabulka č. 4: Zařazení dětí s NKS do logopedické péče v jednotlivých MŠ (s. 59)

Tabulka č. 5: Počet pracovníků poskytujících logopedickou péči (s. 61)

Tabulka č. 6: Speciálně vzdělávací potřeby 2008/2009 (s. 71)

Tabulka č. 7: Speciálně vzdělávací potřeby 2009/2010 (s. 71)

Tabulka č. 8: Speciálně vzdělávací potřeby 2010/2011 (s. 72)

Tabulka č. 9: Speciálně vzdělávací potřeby 2011/2012 (s. 72)

Tabulka č. 10: Speciálně vzdělávací potřeby 2012/2013 (s. 73)

Tabulka č. 11: Speciálně vzdělávací potřeby 2013/2014 (s. 73)

Seznam grafů

Graf č. 1: Počet zapojených MŠ v dotazníkovém šetření 2014/2015 (s. 54)

Graf č. 2: Porovnání počtu tříd, počtu dětí a počtu dětí s OŠD (s. 56)

Graf č. 3: Zařazení do individuální péče (s. 59)

Graf č. 4: Výskyt druhů NKS (s. 60)

Graf č. 5: Zastoupení logopedických pracovníků (s. 62)

Graf č. 6: Logopedická podpora 2013 (s. 64)

Graf č. 7: Logopedická podpora 2014 (s. 65)

Graf č. 8: Logopedická podpora 2015 (s. 66)

Graf č. 9: Záznamy v evidenčních listech dětí (s. 74)

Seznam použitých zkratk a symbolů

Cm – centimetr

CNS – centrální nervová soustava

DVPP – další vzdělávání pedagogických pracovníků

IVP – individuální vzdělávací plán

Kg – kilogram

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MŠ – mateřská škola

MŠMT ČR – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

NIDV – Národní institut pro další vzdělávání

NKS – narušená komunikační schopnost

OVŘ – opožděný vývoj řeči

PPP - pedagogicko psychologická poradna

PV – předškolní vzdělávání

RVP PV – rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání

SPC – speciálně pedagogické centrum

ŠVP – školní vzdělávací program

Úvod

Tématem diplomové práce je logopedická péče v mateřských školách. Toto téma jsem zvolila z důvodu zjištění úrovně poskytované logopedické péče v mateřských školách Šluknovského výběžku s odstupem sedmi let.

Řeč a jazyk má v životě člověka, tedy i dítěte v předškolním věku, důležitou a nezastupitelnou roli. Řeč je nejen prostředkem, který slouží k vzájemné komunikaci a dorozumívání mezi lidmi, ale je také prostředkem umožňujícím poznávání i myšlení, k vyjadřování představ, názorů a postojů, k projevům vůle, touhy, přání a citů. Schopnost řečové komunikace je jednou z fascinujících lidských vlastností. Tuto schopnost můžeme označit jako schopnost vědomě používat jazyk jako složitý komunikační systém znaků a symbolů ve všech formách. Lidská řeč slouží k dorozumívání člověka s člověkem, díky řeči je možné sdělovat okolí své zkušenosti, uchovávat je v paměti a předávat ostatním.

Jazyk tedy plní hned několik funkcí v životě jedince, především je nástrojem dorozumívání, dále nástrojem zprostředkujícím poznávání světa. Poznávání světa provázené informacemi podanými jazykem se odráží i v myšlení. Tím, že dítě zvládne jazyk a naučí se ho používat v řečových projevech, nezískává pouze možnost své myšlenky utvářet a upevňovat, ale také sdělovat. Aby mohlo dítě své zkušenosti a poznatky sdělovat, musí být jeho mluvní projev zřetelný, jazykově přiměřený i správný. Lidé, potažmo děti s dobrou schopností jazykového vyjadřování mohou daleko lépe prosadit své názory.

Správná mluva je vizitkou každého z nás, avšak stále více dětí předškolního věku trápí menší či větší porucha výslovnosti. Pokud je porucha podchycena včas, předpokládá se velké procento úspěšnosti jejího odstranění. Prognóza je dobrá. Myslím, že právě včasné podchycení a upozornění rodičů na stávající stav řeči, který neodpovídá běžnému vývoji řeči je vizitkou dobré práce učitelek mateřských škol. Jsou to právě učitelky v předškolních zařízeních, které rodiče upozorňují a poskytnou jim první rady ohledně postupů ke správné výslovnosti či jiné narušené komunikační schopnosti. Odkazují rodiče na speciální poradenská zařízení a nabízejí jim možnosti logopedické prevence a další logopedické péče.

Pokud si je rodič vědom toho, že potomek nemá řeč v pořádku, měl by se snažit problém řešit. Děti s vadami řeči mají ztíženou pozici v kolektivu i ve společnosti. V každém společenství, tedy i v našem lidském, vše, co se odlišuje od normy, vzbuzuje pozornost a někdy také odstup.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a část empirickou. Cílem teoretické části diplomové práce je charakterizovat vývoj dítěte v předškolním věku s jeho specifiky, význam mateřské školy pro rozvoj dítěte. Dále se teoretická část věnuje logopedické péči v MŠ a jejímu způsobu spolupráce v oblasti logopedie, poskytované logopedické péče v rámci rezortů školství, zdravotnictví a sociálního zabezpečení. Cílem výzkumné části diplomové práce je popsat úroveň (rozsah, četnost a možnosti) poskytované logopedické péče v mateřských školách Šluknovského výběžku u dětí s narušenou komunikační schopností a zhodnotit odbornou logopedickou přípravu pedagogů v předškolních zařízeních s odstupem sedmi let. Zjistit podporu pro vzdělávání pedagogů v problematice narušené komunikační schopnosti ze strany kraje a ministerstva školství. Výzkum je kvantitativního i kvalitativního charakteru, byla použita metoda dotazníků a strukturovaného rozhovoru s pracovníky v oblasti logopedické péče. Součástí empirické části je i výzkumné šetření v rámci mateřské školy, které se týká posouzení záznamů v evidenčních listech od pediatrů a skutečného stavu počtu dětí zařazených do logopedické péče v mateřské škole.

1 Teoretická část

1.1 Charakteristika dítěte v předškolním věku

Psychomotorický vývoj dítěte je postupný vývoj dítěte od jeho narození. Zahnuje vývoj pohybu, tedy hrubou a jemnou motoriku, smyslový vývoj, vývoj řeči, a také vývoj citový a sociální. Vývoj dítěte a jeho schopnosti a dovednosti jsou velice individuální. Pro práci s dětmi je velmi důležité, aby pedagog měl znalosti z oblasti vývojové psychologie, a to nejen v rámci věkové skupiny, se kterou pracuje, ale již od narození. Pro praxi je důležité nejen samotné absolvování příslušného oboru, ale také samotná osobnost pedagoga, jeho schopnost sebereflexe a vlastního vnímání sebe sama jako součást kolektivu. Pro práci s dětmi je důležitá empatie, která pomáhá adekvátně vnímat osobnost dítěte, reagovat vhodně při jeho duševním rozvoji. Vzhledem k tomu, že u většiny dětí se jedná o první kontakt s výchovnou institucí, je nedílnou součástí profesionality učitelky mateřské školy péče o vlastní duševní hygienu. Pokud bude učitelka v duševní pohodě a nápomocná k dialogu nejen s dětmi, ale i s rodiči, kolegyňami a ostatními účastníky výchovně vzdělávacího procesu v mateřské škole, ale i širší společnosti, jistě se tento fakt projeví i v duševním rozpoložení jí svěřených dětí.

Vyvážené zacházení s vlastní kondicí a odolností v náročných životních situacích se proto stává nedílnou součástí profesních dovedností učitele. Platí zde dvojnásob, že pokud udělá učitel něco dobrého pro sebe – pro svou psychickou pohodu, pro dodržení vhodného rytmu práce a odpočinku nebo pro uvědomění si pozitivních stránek života, udělal tím již mnohé pro své „klienty“ – děti a jejich rodiče (Mertin, 2003, s. 38)

Mateřská škola se tak stává pro děti, učitelky a zaměstnance životním a pracovním prostředím, je to prostředí pro skupinu s širokým věkovým rozpětím, s různými nároky a potřebami. Toto společné prostředí ovlivňuje všechny zúčastněné, má vliv na jejich zdravotní a psychický stav, na jejich chování a prožívání. Proto je nutné vytvořit dětem předškolního věku kvalitní, klidné, podnětné prostředí, aby vstupovaly do další etapy života nezatížené, připravené po stránce intelektové i emoční.

1.1.1 Vývoj dítěte do tří let

V této části se budeme v krátkosti věnovat charakteristice novorozeneckého, kojeneckého a batolecího období.

Novorozenecké období můžeme nazvat dobou adaptace dítěte na nové životní prostředí, novorozenec má schopnost vnímat různé smyslové podněty, a tím si vytváří své první zkušenosti. V rámci sociální interakce bývá klíčovou osobností matka. Za novorozenecké období považujeme zpravidla prvních 28 dní života.

Kojenecké období je období vymezené do konce 1 roku, je charakterizováno jako etapa rychlého psychomotorického vývoje. Pro rozvoj řeči má prioritní význam kvalita sluchového vnímání a přiměřená stimulace ze strany okolí dítěte. Citové zabarvení křik dostává již asi od 6. týdne života. Mezi 2. a 3. měsícem můžeme hovořit o broukání. Následuje pudové žvatlání. Přibližně v 6. – 8. měsíci začíná období napodobujícího žvatlání, kdy dítě připodobňuje své vlastní zvuky hláskám svého mateřského jazyka. V jednom roce děti začínají užívat jednoduchá slova s významem. Začátky porozumění řeči se objevují již v 8 – 10 měsících. (Opatřilová, 2006, s. 29).

Batolecí období je období od 1 do 3 let a můžeme ho charakterizovat jako období rozvoje samostatné lokomoce a řeči. Tento rozvoj vytváří pro dítě předpoklady k aktivnímu pronikání do věcného i sociálního prostředí. Řečový projev je v tomto období prostředkem i cílem. Věk kolem tří let se považuje za hranici tzv. období fyziologické nemluvnosti. Do té doby má dítě jistý nárok mluvit málo, aniž se tím nějak znepokojujeme. Kolem třetího roku by už ale mělo být zcela jasné, že vývoj řeči postupuje a slovní zásoba přibývá. (Kutálková, 2005, s. 41)

1.1.2 Vývoj dítěte v předškolním věku

Předškolní věk dítěte je významné období, které začíná třetím rokem a končí nástupem do školy. Často se označuje jako první dětství. Z hlediska vývoje dítěte zahrnuje předškolní období širokou škálu změn, a to psychických, fyzických, sociálních.

Dítě je v předškolním období již pohybově dobře zdatné, rozvíjí se dále motorika, zručnost, kresba, řeč, myšlení a všechny další poznávací procesy. Vývoj zaznamenáváme i v oblasti emoční a sociální. Hlavní potřebou je v tomto období věku aktivita a sebeprosazování (Švingalová, 2006, s. 41).

Celé předškolní období můžeme charakterizovat jako dobu neutuchající aktivity tělesné i duševní, velikého zájmu o okolní svět, o jevy kolem dítěte. Předškolní období můžeme charakterizovat významnými změnami v různých oblastech biologického a psychologického vývoje, ale je vždy důležité přistupovat k dítěti individuálně a mít na zřeteli, že rozdíly mohou být mezi dětmi značné.

Motorický vývoj předškolního dítěte se zdokonaluje a roste pohybová koordinace. Co se týká tělesné konstituce dítěte, dochází ke zrychlení růstu. Děti v tomto období obvykle měří 90-120 cm, váží 15-25 kg.

Dochází k růstu dlouhých kostí a výraznému nárůstu svalové hmoty. Motorický vývoj souvisí s celkovou aktivitou dítěte mezi třetím a šestým rokem, s možností pohybu a podmínkami, které dítěti vytváříme pro rozvoj motorických schopností a dovedností. Pohybová koordinace se též projevuje ve schopnosti plné sebeobsluhy – dítě se samostatně obléká a svléká, uklízí a skládá si věci, zavazuje tkaničky, samostatně pečuje o svou hygienu. (Mertin, 2003, s. 12).

Také dochází k dalšímu rozvoji jemné motoriky, s jejímž rozvojem souvisí i rozvoj kresby. Kresba rozvíjí u dětí motorickou zručnost a v předškolní fázi prodělává vývoj od jednoduché čmáranice ke složitějším výtvarům. Dítě je schopno ve třech letech napodobit kresbu kruhu podle předlohy, ve čtyřech letech umí napodobit kresbu křížku, nakreslí postavu, obvykle to bývá „hlavonožec“, v pěti letech je schopno obkreslit čtverec a kresba lidské postavy má již více částí, provedení je však nedokonalé. V šesti letech by kresba postavy měla být dobře pročleněná, dítě kreslí i jiné běžné věci (domy, stromy, květiny, auta), píše některá tiskací písmena a číslice. Ke konci čtvrtého roku se také vyhraňuje laterálita.

Kognitivní vývoj předškolního dítěte lze charakterizovat rozvojem zrakové i sluchové percepce, která je nutná pro pozdější proces analýzy a syntézy při čtení a psaní. Vnímání bývá globální, dítě vnímá celek jako souhrn jednotlivostí. Barvitě a bohatě bývají u předškoláků představy, a pro vývoj dítěte nutné. Také dochází

k procesu decentrace, při kterém se dítě učí, že existence prostorového, příčinného a časového světa jevů nezávisí na dítěti samém. K uzavření fáze symbolického, předpojmového myšlení také dochází mezi třetím a šestým rokem dítěte. Z otázky „Co je to?“ přechází na otázku „Proč?“. Pro předškolní období je charakteristické také plné rozvinutí názorného, intuitivního myšlení. Vlivem nepřesností v oblasti percepce a emočních potřeb můžeme označit toto myšlení za subjektivně zkreslené a nerespektující zcela zákony logiky. Předškolní dítě je egocentrické, vzhledem k tomu chybí odlišení mezi psychologickou realitou dítěte a objektivním světem reality. Myšlenkové operace jsou zaměřeny na perceptivní činnost. Jako další charakteristika myšlení tohoto období je antropomorfismus, což je tendence polidšťovat předměty, prezentismus jako chápání všeho ve vztahu k přítomnosti a fantazijní přístup, který převládá nad respektováním logických skutečností. Typickým znakem myšlení dítěte předškolního věku je také upívání na jedné vlastnosti objektu a na jednom pohledu subjektu, protože dítě ještě není schopno posuzovat situaci z více hledisek. Paměť je převážně bezděčná, záměrná se začíná uplatňovat kolem pátého roku. U dětí předškolního věku funguje nejvíce mechanická paměť. Na konci předškolního věku mohou být silné zážitky uchovány trvale.

Pro emoční, motivační, osobnostně – sociální vývoj dítěte předškolního věku je charakteristické, že se dítě učí regulovat své emoční prožívání a vyjadřování emocí a vyvíjí se emoční porozumění druhým. V předškolním věku se začínají vytvářet pocity hrdosti, viny, studu.

Sebepojetí a sebehodnocení označují obraz osobnosti. Je to složitý subsystém osobnosti, který zahrnuje aspekty biologické, psychologické, sociální, časové, poznávací, emočně hodnotící a další. Sebepojetí vyjadřuje sebepoznání (Zelinková, 2001, s. 125).

Období předškolního věku je velice důležité z hlediska socializace dítěte. K velice významným charakteristickým znakům dítěte předškolního věku patří postupné uvolňování vázanosti na rodinu. Zpravidla ve 3 letech mohou děti zahájit docházku do mateřské školy, zvládnout mohou i některé volnočasové aktivity za přítomnosti někoho z rodičů nebo i bez něj. Ukončení vázanosti na matku či nejbližšího z rodiny je také podmíněno postupným poznáváním a přijímáním sociálních rolí a osvojením určitých norem chování. Aktivity, které dítě vyvíjí, již nejsou samoúčelné,

ale mají svůj význam a umožňují dítěti se prosadit ve skupině vrstevníků. Zájmy bývají podstatnou oblastí života dítěte, protože činnosti, ve kterých dosahuje dobrých výsledků, mu přinášejí uspokojení a relaxaci.

V celém procesu socializace dítěte předškolního věku dochází ke změnám ve třech klíčových rovinách:

- Dochází ke zkvalitnění a vývoji sociální reaktivity.
- Dochází k vývoji sociálních kontrol neboli přijímání a přijetí norem společensky žádoucího chování.
- Další významnou rovinou je osvojování sociálních rolí (Mertin, 2003, s. 17).

1.1.3 Vývoj řeči dítěte předškolního věku

K správnému vývoji řeči jsou důležité tyto podmínky:

- nepoškozená centrální nervová soustava,
- přiměřený intelekt,
- nepoškozený sluch,
- vrozená míra nadání pro jazyk,
- adekvátní sociální prostředí, důležité pro stimulaci k řeči.

Přehled řeči v jednotlivých stádiích správného vývoje řeči dítěte předškolního věku lze charakterizovat takto.

Kolem věku tří let:

- ✓ rozumí asi 900 slovům,
- ✓ naslouchá příběhům asi 15 minut,
- ✓ zná předložky v, na, pod,
- ✓ zná velký a malý a několik málo dalších protikladů,
- ✓ používá asi 500 srozumitelných slov,
- ✓ odpovídá na otázky Kdo co dělá?: co plave – ryba, žába, loď,...,
- ✓ odpovídá na jednoduché otázky Kdo? Kde? Kolik? Jaká barva? a příležitostně Proč?,
- ✓ klade prosté otázky,

- ✓ užívá víc sloves v přítomném čase,
- ✓ užívá množné číslo,
- ✓ začíná používat minulý čas,
- ✓ pamatuje si často užívané obraty a užívá je,
- ✓ používá je + přídavné jméno (míč je modrý),
- ✓ používá zájmena já, můj, ty,
- ✓ objevuje se on, ona, ono,
- ✓ začíná užívat příslovce tady, tam, ...,
- ✓ používá příkazy.

Tři až čtyři roky:

- ✓ dítě zvládlo b, p, m, v, h,
- ✓ používá často a správně l, š, j,
- ✓ používá k, g, t, d, n, s, r, avšak ještě je někdy plně neovládá,
- ✓ řeč se stává srozumitelnou,
- ✓ dítě rozumí 1200 slovům,
- ✓ reaguje na příkazy zahrnující dvě akce nebo dva předměty,
- ✓ používá asi 800 slov,
- ✓ začíná pokládat otázky,
- ✓ doplňuje poslední slova věty, např. Králík jí mrkev.

Konec věku čtyř let:

- ✓ rozumí 1500-2000 slovům,
- ✓ rozpoznává velké množství barev,
- ✓ používá 800-1500 slov,
- ✓ vyjadřuje jednoduché analogie,
- ✓ odpovídá na otázky Kolik? Jak dlouho? (ne vždy správně),
- ✓ vypráví příběhy a mísí přitom skutečné a nesmyslné události,
- ✓ vede dlouhé konverzace,
- ✓ odpovídá na otázky Co kdyby...,
- ✓ ptá se Jak?, někdy klade otázky Proč a Kdy?,
- ✓ běžně používá první osobu jednotného čísla (já mám),
- ✓ používá třetí osobu jednotného čísla,
- ✓ používá přítomný čas,

- ✓ používá zkomolenin,
- ✓ používá zájmena – on, ona, já, ty, mne, můj,
- ✓ objevují se zvrtná zájmena,
- ✓ často používá já sám,
- ✓ objevuje se minulý čas – byl, byli. (Škodová, Jedlička et al., 2003, s. 601)

Na konci předškolního období, tedy před nástupem do prvního ročníku základní školy by mělo dítě plnit tyto konkretizované očekávané výstupy v oblasti jazyka a řeči:

- spontánně vyprávět zážitky ze sledování filmových pohádek nebo pohádek z médií,
- vyslovovat všechny hlásky správně a mluvit zřetelně, gramaticky správně, v přiměřeném tempu, ovládat sílu a intonaci hlasu,
- znát většinu slov a výrazů běžně používaných v prostředí dítěte (např. sdělit svoje jméno a příjmení, adresu, jména rodičů, sourozenců, kamarádů, učitele, rozumět většině pojmenování, které se týkají dítěti známých předmětů, popř. znát i některé, které se týkají vzdálenějšího světa),
- mít přiměřeně bohatou slovní zásobu, dokázat osvojená slova aktivně uplatnit v řeči, používat větší množství slovních obrátů, správně určovat a pojmenovávat věci a jevy ve svém okolí,
- používat jednoduchá souvětí, vyjádřit myšlenku, nápad, mínění, popsat situaci, událost, vyjádřit svoje pocity, prožitky,
- dodržovat pravidla konverzace a společenského kontaktu – řečovou kázeň (např. dokázat naslouchat druhým, vyčkat, až druhý dokončí myšlenku, sledovat řečníka i obsah, dokázat zformulovat otázku, samostatně a smysluplně odpovědět na otázku, umět komentovat zážitky a aktivity, posuzovat slyšené),
- dorozumět se verbálně i nonverbálně (např. používat gesta, udržet oční kontakt, reagovat správně na neverbální podněty),
- sledovat a zachytit hlavní myšlenku příběhu, vyslechnutý příběh převyprávět samostatně, věcně správně, popř. dokázat odhadnout, jak by mohl příběh pokračovat,
- předat vzkaz,
- chápat jednoduché hádanky a vtipy,
- poznat a najít k sobě slova, která se rýmují, doplnit chybějící slovo rýmu,

- poznat a vyhledat slova protikladného významu (antonyma), podobného významu (synonyma), stejně znějící a slova různého významu (homonyma),
- rozkládat slova na slabiky,
- vyčlenit hlásku na počátku a na konci slova,
- rozlišit krátké a dlouhé samohlásky,
- znát, že lidé se dorozumívají i jinými jazyky a že je možno se jím učit,
- vnímat jednoduché písně, rýmy, popěvky v cizím jazyce. (Konkretizované očekávané výstupy, 2012)

1.1.4 Školní zralost a připravenost

Školní zralost je připravenost fyzická, psychická, osobnostní a sociální k zahájení školní docházky (Dvořák, 2007, s. 230).

Školní připravenost definujeme jako souhrn předpokladů dítěte pro úspěšné zvládnání školního života a nároků vyučování. Školní připravenost je komplexní charakteristika, která zahrnuje jak úroveň biologického a psychického vývoje dítěte, tak dispozice vytvářené na základě učení a vlivem konkrétního sociálního prostředí (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 24).

Zápis je první příležitostí školy seznámit se s dítětem, posoudit, zda je na školu zralé, připravené. Měl by rozlišit děti, které jsou již pro zahájení školy způsobilé, a ty, pro které je vhodný odklad zejména z důvodu nezralosti, nepřipravenosti (Bednářová, 2011, s. 11).

Pro posuzování školní zralosti je důležitý tělesný (somatický) vývoj a zdravotní stav dítěte, jeho úroveň vyspělosti poznávacích (kognitivních) funkcí, úroveň práceschopnosti a úroveň zralosti osobnosti dítěte (emocionálně-sociální). Pro vývoj předškoláka a jeho následné fungování v roli školáka má řeč velmi důležitou a významnou roli. Řeč umožňuje rozvíjení myšlení, má vliv na kvalitu poznávání a učení. Z hlediska sociálního slouží k dorozumívání, k vytváření sociálních vztahů, podílí se na vnímání dítěte druhými a utváří jeho postavení ve skupině.

U dítěte předškolního věku se může nevyzrálá řeč projevit následovně:

- nezájmem o komunikaci, vyhýbání se komunikaci,
- obtížemi v porozumění řeči,
- velkým rozdílem mezi pasivní a aktivní slovní zásobou,
- menší slovní zásobou,
- užíváním jednodušších vět, vynecháváním některých slovních druhů, vyskytováním neobratnosti v tvarosloví a větné skladbě,
- neschopností se souvisle a smysluplně vyjadřovat,
- neobratností při artikulaci, nesrozumitelností, nesprávnou výslovností většího počtu hlásek,
- obtížemi v zapamatování si krátkých textů, nezájmem o čtené pohádky, vyprávění.

Nejen pro rodiče, ale i pro všechny zainteresované v péči o dítě v předškolním věku slouží jako orientační dokument vydaný MŠMT České republiky pod názvem Desatero předškoláka (příloha A).

Každé oslabení zdravotního stavu, odchylka či závada v rozvoji tělesném i smyslovém, stejně jako i jen zcela mírné opoždění psychického vývoje, třeba v podobě nerovnoměrného vývoje, spjatého s deficitem v rozvoji dílčích funkcí a speciálních schopností, se mohou stát handicapem, jenž dítěti znemožňuje držet krok s nároky vyučovacího procesu (Říčan, Krejčířova a kol., 1997, s. 225).

1.2 Význam mateřské školy pro rozvoj dítěte

Jesle, jak často opakují, jsou zařízením pro potřebu dospělých. Děti sami by si je nevymyslely. Mateřská škola je však zařízením pro děti – a děti je vskutku potřebují. Jestliže je nemají, musí se pro ně vymyslet něco náhradního (Matějček, 1994, s. 70).

Předškolní vzdělávání je definováno zejména § 33 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školského zákona) ve znění pozdějších předpisů, který stanovuje jeho cíle a náležitosti průběhu tohoto vzdělávání. Institucionální předškolní vzdělávání není povinné a realizuje se především v mateřských školách (veřejných, soukromých, firemních), popřípadě v přípravných třídách základních škol. Mateřské školy mohou fungovat jako

samostatná školská zařízení, ale také jako součást jiných školských zařízení. Předškolní vzdělávání není bezplatné, s výjimkou posledního ročníku a uskutečňuje se zpravidla pro děti od 3 do 6 let. Mateřské školy pracují podle Školních vzdělávacích programů, které jsou v souladu s RVP PV.

Školský zákon definuje v §33 cíle předškolního vzdělávání takto:

Předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání. Předškolní vzdělávání napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání a poskytuje speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami. (MŠMT, 2004)

Typy mateřských škol

V současnosti je nabídka mateřských škol rozmanitá. Nejvíce je tzv. běžných mateřských škol, které zřizují obce. Mateřské školy si vytvářejí svůj vlastní školní vzdělávací program, který musí být v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání, podle svých podmínek a možností. Mateřská škola by měla nabízet takové prostředí, které bude pro děti vstřícné, podnětné, zajímavé a obsahově bohaté. Je nutné zajistit pro děti takové prostředí, ve kterém se bude cítit bezpečně, radostně, a spokojeně, a bude mu také zajištěna možnost se spontánně projevovat při zábavě i řízené činnosti přirozeným dětským způsobem.

Dalším typem jsou mateřské školy soukromé, které také plní vzdělávací cíle této věkové skupiny a mateřské školy církevní, které jsou zřizovány příslušnou církví a mají stejně tak jako v předchozích typech vypracované školní vzdělávací programy, které jsou přístupné rodičům k prostudování a možnosti k vyjádření svých připomínek.

V roce 1990 se rodičům otevřela další možnost a to v podobě tzv. alternativních mateřských škol. Ty mají ustálené programy, které ve své podstatě fungují na stejném principu i v zahraničí. K těmto mateřským školám můžeme řadit:

- Waldorfskou mateřskou školu, jejímž cílem výchovně vzdělávacího procesu je harmonický rozvoj dítěte předškolního věku s kladením důrazu na oblast citovou

a morální. Veškerá činnost je vedena s vědomím, že dítě musí mít možnost spoluprožívat a spoluvytvářet život v MŠ a jejím blízkém okolí. Proto učitelka provádí všechny činnosti s dětmi.

- Mateřskou školu Marie Montessori, cílem je u všech dětí rozvíjet nezávislost, sebedůvěru a pocit zodpovědnosti za sebe, druhé i své prostředí. Montessori metoda usnadňuje rozvoj dítěte v jeho celistvosti (vzděláním, tělesně, emočně, duchovně a společensky). Výchovou takto celistvého dítěte podporují pedagogové jeho tvořivost, kritické myšlení, schopnost řešit problémy a schopnost spolupracovat s ostatními na společném zájmu. Jejím cílem je vytvořit prostředí, v němž se děti mohou přirozeně rozvíjet a kde si uchovají pocit zvědavosti a údivu.
- Daltonskou mateřskou školu, která klade důraz na svobodu a zodpovědnost. Dítě si zvolí úkol a dobu, kdy ho bude plnit. Pracuje samostatně a v tempu, jaké si samo zvolí. Děti se navzájem neruší, pokud potřebují radu, obrací se nejprve na ostatní děti, až pak na učitele.

Pro současné předškolní vzdělávání v mateřských školách převládá osobnostně orientovaný model, který představuje proměny mateřské školy v duchu humanismu a demokracie. Tento model je zaměřen na dítě.

Osobnostně orientovaný model se nesnaží přizpůsobit dítě ani společenským záměrům, ani určitým zákonitostem vývoje, ale s vědomím zásadního společenského směřování a znalostí vývoje sleduje individualizovaný rozvoj jedinečné a neopakovatelné osobnosti dítěte. Je charakterizován svobodou, neformálností a individualizovanou strukturací výchovných a vzdělávacích cílů. Neupřednostňuje intelekt dítěte, ale rozvojem jeho citových, sociálních a volných vazeb zajišťuje pocit jistoty a bezpečí a vytváří stálou příležitost k sociálně založenému učení a poznání (Kolláriková, Pupala (eds.), 2001, s. 132).

K znakům tohoto modelu můžeme zařadit – měnící se vztah k dítěti – dítě je jedinečnou a neopakovatelnou bytostí, která má právo v tomto věku být sama sebou, z těchto důvodů má právo být takto přijímána. Mateřská škola také uznává dominantní roli rodiny v rozvoji dítěte, a z těchto důvodů se otevírá spolupráci s rodinou, a to nejen pro běžné organizačně – provozní kontakty, ale často usiluje o opravdové partnerství a možnou spoluúčast rodičů ve vzdělávacím procesu. Mezi další znak patří i to, že

mateřská škola se snaží být překlenovacím mostem od nezávislého dětství k systematickému vzdělávání. Mateřská škola nejen že dává dětem příležitost si hrát, řešit samostatně různé praktické úkoly, tvořivě a samostatně jednat, ale má dítě naučit také respektovat pravidla, naslouchat druhým, srozumitelně se vyjadřovat. Každodenní, pravidelná a plynulá socializace a kultivace dítěte v běžných situacích je označována za nejlepší a nejpřirozenější způsob přípravy na školu. K podstatným rysům práce v mateřské škole patří:

- tvořivost a samostatnost,
- individualizace,
- alternativnost.

Oblasti předškolního vzdělávání jsou v rámcovém programu vzdělávání rozděleny do pěti oblastí:

- Dítě a jeho tělo.
- Dítě a jeho psychika – jejíž součástí je podoblast Jazyk a řeč, jejímiž dílčími vzdělávacími cíli dle RVP PV jsou:
 - rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)
 - rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu
 - osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické)
- Dítě a ten druhý.
- Dítě a společnost.
- Dítě a svět. (RVP PV, 2004)

1.2.1 Specifika koncentrace, učení a spolupráce s dítětem

V mateřské škole osu výchovy tvoří hra jako způsob zvládnání předpokladů k rozvoji toho, co bude dítě v životě potřebovat. Nestačí dítě nechat si jen hrát pod dohledem učitelek, ale učitelky musí vytvářet podněty pro situační učení, které představuje výběr a uspořádání velkého množství situací na výchovné podněty, které u dětí vzbudí opravdový zájem a děti přirozenou cestou vedou k využívání svých vlastních schopností.

V tomto smyslu se i na mateřskou školu může vztahovat pojem vzdělávání, o čemž svědčí i legislativní potvrzení mateřské školy jako součásti vzdělávacího systému a její zařazení mezi školy, nikoli školská zařízení. Předškolní vzdělávání je specifické, zahrnuje aspekty vzdělávací, tak výchovné, a týká se rozvoje a kultivace v celé šíři osobnosti. Metodou zůstává především hra a prožitkové a situační učení, vzdálené tradičního verbálního školsky pojatého vyučování (Kolláriková, Pupala (eds), 2001, s. 136).

Mezi formy a metody práce patří v předškolním vzdělávání:

- Prožitkové a kooperativní učení hrou a činnostmi,
- situační učení,
- spontánní sociální učení,
- aktivity spontánní i řízené, vzájemně provázané a vyvážené,
- didakticky zacílená činnost,
- integrovaný přístup.

Zážitkové a situační učení patří v předškolním vzdělávání mezi efektivní druhy učení, pro které je charakteristické spojení konkrétní zkušenosti se světem a osobností dítěte, kterou ono samo hodnotí z několika různých hledisek. Dítě se aktivně zúčastňuje situace, a tím získává přímé zkušenosti. Učení má pro dítě intrasubjektivní charakter, je spontánní a značně propojené s citovým prožíváním dané situace. Tyto druhy učení, které dítě vedou k pochopení sociální a morální reality, závisí na:

- Individuální intelektové úrovni dítěte.
- Aktuální sociální a morální úrovni rozvoje dítěte.
- Předchozích zkušenostech, již vytvořených schématech, prezentaci.

- Podnětnosti prostředí.

Na těchto bodech samozřejmě závisí i spolupráce ze strany dospělých, tedy učitelů v mateřských školách. Ze strany dítěte hraje důležitou roli první sociální zkušenost, podobenství, náklonnost k učitelce, důvěra a pocit sounáležitosti, bezpečí a podpory.

1.2.2 Hra, kolektiv, role učitelky

Hra a hračka představuje v životě dětí velice důležitou roli. Hra je přirozenou potřebou každého dítěte, všechny děti mají potřebu pohybovat se, hrát si. Dá se říci, že hra je zaměstnáním pro děti, uspokojuje jejich přirozenou touhu po pohybu, po činnosti. Už Jan Ámos Komenský ve svých dílech uváděl, že hry podporují zdraví dítěte, vychovávají jeho smysly, zdokonalují pohybové funkce, zručnost, duševní svěžest a bystrost. Komenský pojímal hru i jako přirozený prostředek na výchovu vůle, charakterových vlastností a celé osobnosti dítěte. Pokládal hru za důležitý výchovný prostředek, který napomáhá všestrannému rozvoji dětské osobnosti, rozumových schopností dětí, jeho řeči, myšlení a fantazie, učí se žít a pracovat v kolektivu svých vrstevníků, získávat nové zručnosti, návyky a zvyky, formuje je mravně a připravuje je na skutečnou práci.

Hra v předškolním vzdělávání se chápána jako nejlepší způsob, jak může dítě postupně zvládat předpoklady k rozvoji všeho, co bude v životě potřebovat později. Samostatná tvořivá hra, experimenty v rámci hry, situační učení dávají dětem předškolního věku příležitost k osobnímu prožitku, k uplatnění zájmu a zkušeností, k vyjádření vlastní představy o světě i o sama sobě. Při hře zastává velice důležitou roli komunikace, a právě v mateřských školách se vytváří prostor pro její rozvoj či následnou logopedickou péči.

Hra je pro zdravý vývoj a šťastné dětství právě tak nezbytná jako slunce pro život! (Mišurcová, 1980, s. 142)

Hra a její charakteristika

- Hra dítěti přináší citové uspokojení a příjemný duševní stav, který je důležitý pro zdravý vývoj osobnosti.
- Hra odráží stupeň fyzického a psychického rozvoje dítěte, naznačuje procesy zrání nervových struktur a vlivy působení sociálního prostředí.
- Hra je spontánní činnost, přináší pocit volnosti a dobrovolnosti.
- Hra přináší pocit radosti, potěšení, je významná svým průběhem, nikoli jen výsledkem.
- Hra vychází ze skutečných zážitků dítěte, do jisté míry je jejich přímým odrazem.
- Hra pomáhá navozovat kontakty s vrstevníky a dospělými, vede ke spolupráci, přispívá k utváření rolí, pomáhá ovládat a rozlišovat vlastní city.
- Hra je v životě dětí hlavní činností.
- Hra pomáhá k pochopení lidského konání, formuje životní praxi a zdravou existenci dítěte.
- Hra dítěti pomáhá porozumět světu kolem sebe, pochopit ho, hra vyplývá z potřeby orientovat se ve světě podle svých sil a možností.

Dítě se ve hře opravdu učí, ale učí se především opět si hrát. Získává zručnost v zacházení s věcmi, zkušenostmi i s materiálem, improvizuje, zkouší, hledá a přemýšlí. To vše ale činí spontánně, dobrovolně, v individuálním tempu svého mentálního času, z poznávacího hlediska někdy pomalu a s oklikou (Opravilová, 1998, s. 13).

Hra jako činnost a prostředek výchovy je velice rozmanitá a různorodá:

Z psychologického hlediska, podle toho, který psychický proces se v nich dominantně uplatňuje, je možné hry dělit na:

- ❑ Funkcionální – rozvoj orgánů pohybové a opěrné soustavy, převládají hlavně v prvním roce, poté mají sestupnou tendenci
- ❑ Receptivní – rozvoj smyslového vnímání (zrak, sluch, hmat), více se uplatňují po prvním roce, vrcholí kolem pátého roku

- ❑ Úlohové – dítě přijímá určitou úlohu, vžívá se do situace jiné bytosti a reprodukuje její počínání, objevuje se kolem druhého roku a vrcholí koncem předškolního věku
- ❑ Konstruktivní – podstatou je vytváření něčeho a důrazem na výsledek činnosti, vrcholí kolem šestého roku

Uvedené psychologické rozdělení her se týká hry jako základní činnosti dětí předškolního věku. Děti si hrají s někým, s něčím, na někoho nebo na něco.

Z pedagogického hlediska je možné hry dělit na:

- ❑ hry tvořivé,
- ❑ hry s pravidly.

Hry tvořivé (volné, spontánní) jsou hry, při nichž si dítě volí samo námět i průběh hry, obsahem je vztah k materiálnímu světu.

Tvořivé hry dělíme na:

- ❖ předmětové,
- ❖ úlohové – námětové,
- ❖ dramatizační – snové,
- ❖ konstruktivní.

Hry s pravidly navazují z hlediska ontogeneze na hry tvořivé, jejich obsahem je jednání ve vztahu k ostatním hráčům.

Hry s pravidly lze dále dělit na:

- ❖ pohybové,
- ❖ didaktické – skupinové, individuální – rozvíjejí zejména rozumové schopnosti.

Hra je hlavní činností malých dětí, přináší jim radost, rozvíjí jejich poznání a je největším popudem k mluvení. Při výchově řeči a výslovnosti se používá mnoho her pro jedno nebo více dětí. (Pavlová - Zahálková, 1980, s. 59)

Kolektiv plní významnou funkci v mateřských školách, který přispívá k socializaci jedince, včlenění se do dané skupiny, vytváření a postavení různých sociálních rolí. V současné praxi mateřských škol bývá běžné uspořádání ve třídách

heterogenní i homogenní. Každé toto uspořádání má své výhody i nevýhody. V kolektivu dětí různého věku bývají starší děti mladším pomocníky, vzorem. Starší děti se učí novým sociálním rolím založených na pomoci mladším. V kolektivu dětí vznikají nová přátelství, vytvářejí se sociální a emoční dovednosti, které mohou mít vliv na to, jak na navazování vztahů s druhými lidmi, ale také na pocit vlastní sebeúcty. Ve čtyřech letech nabývá kamarádství na důležitosti, děti vyhledávají společnost, mají potřebu hrát si spolu, ne jen vedle sebe, i když se někdy chovají panovačně a mají snahu ostatní děti řídit. Velice záleží na charakterových a osobnostních vlastnostech každého dítěte. Většinou dítěti nedělá problém se rozdělit a střídat se s ostatními, převládá potřeba sounáležitosti. S přibývajícím věkem potřeba kolektivu roste, utvářejí se první přátelské vztahy, věnuje se kolektivním činnostem, vůči mladším dětem se chová ochranně a cítí k nim náklonnost, lépe se ovládá a neprožívá již tak silně emoční výkyvy.

Obecně řečeno, děti v prvním stádiu navazování přátelství jsou šikovnější v sociálních interakcích než v odezvě na dětské přátelské přiblížení. Při egocentrickém zaměření svého uvažování se domnívají, že jejich kamarádi uvažují stejně jako ony, a budou nespokojené, někdy dokonce kamaráda zavrhnou, když tomu tak není (Shapiro, 2004, s. 151).

Významnou roli v předškolním vzdělávání sehrává osobnost učitelky. V současné podobě předškolního vzdělávání je stále větší míra kladena na odbornou poučenost, vycházející z profesionálního přístupu, osobnostní vyzrálост a vzdělanost učitelek mateřské školy.

Učitelky musí zvládnout schopnost poskytovat individualizovanou péči, pracovat s věkově smíšenými skupinami a integrovanými dětmi, umět si na základě rámcového programu dotvořit vlastní program či projekt, komunikovat s rodiči a dalšími partnery a nést i větší míru odpovědnosti, kterou přináší právní subjektivita (Kolláriková, Pupala (eds), 2001, s. 139).

Osobnost učitelky se může a jistě projevuje v oblasti sociálních vztahů, které jsou právě v mateřské škole velice bohaté, složité a zajímavé. Pro učitelku v rámci rozvoje sociálních vztahů je velice důležité, aby se ve vztazích vyzнала, porozuměla jim a následně do nich vstupovala s jistotou a přehledem. Sociální vztahy v mateřské škole můžeme sledovat z několika rovin, které jsou tvořeny:

- interakcí učitelky a dítěte
- vztahy mezi učitelkami a spolupracovnicemi v rámci jedné mateřské školy
- vztahy mezi učiteli a rodiči
- vymezením společenských vztahů – profesní role učitelky.

Vzhledem k tomu, že učitelky vykonávají celou řadu odborných aktivit a vstupují do různých profesních vztahů je předpokladem pro jejich úspěšnost využívání profesních dovedností, ke kterým řadíme sociálněpsychologické profesní dovednosti, profesní dovednosti spojené s obsahem realizovaných činností, s různými oblastmi rozvoje dítěte předškolního věku, metodické profesní dovednosti a speciálněvýchovné a diagnostické profesní dovednosti. Z toho vyplývá, že by učitelce v rámci sociálněpsychologických dovedností nemělo chybět:

- respektování a akceptování osobnosti dětí, rodičů, kolegů,
- autenticita projevů učitelky ve vztahu k sociálním partnerům,
- empatie k jednotlivým dětem i k celé skupině, rodičům, kolegům,
- naslouchání,
- odlišování prožitků a pocitů od úvah, úsudků a názorů u sebe i ostatních,
- orientace v konkrétních situacích,
- podporování sebekontroly a seberegulace u sebe i dětí,
- porozumění neverbálním projevům jedince,
- respektování a tolerování odlišného pohledu na projevy interakcí,
- rozvíjení sebedůvěry a sebejistého vystupování,
- umění pochválit,
- zpětná vazba v profesních sociálních vztazích,
- zvládání konfliktních situací.

Je tedy zřejmé, že na učitelku mateřské školy jsou kladeny velké nároky nejen po stránce fyzické, ale hlavně po stránce psychické a sociální. Povolání předškolního pedagoga může být značně stresující, protože jsou kladeny zvýšené nároky na flexibilitu jedince, na jeho čas i míru sociálních kontaktů, proto je důležité, aby učitelka dbala nejen na zdraví, ale i na duševní hygienu. Duševní hygienou chápeme jako soubor poznatků, zásad, postupů a konkrétních technik, které učitelce pomohou minimalizovat negativní důsledky stresu, připraví ji na náročné životní situace, zvýší odolnost vůči

ním, pomohou jejich předcházení, případně mohou vést k rozvoji osobních a osobnostních potencialit.

V této souvislosti je pak jasné, že duševní hygienu nemůžeme chápat jenom jako návod k jakžtakž použitelnému „přežití“, nýbrž jako nedílnou součást profesních dovedností učitele (Mertin, 2003, s. 41).

1.3 Logopedická péče v mateřské škole

V mateřských školách se mohou vzdělávat samozřejmě i děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Podmínky pro vzdělávání dětí se zdravotním znevýhodněním a zdravotním postižením jsou plně vyhovující, jestliže mateřská škola u dětí s poruchami řeči zajistí kvalitní průběžnou logopedickou péči. Nesmí samozřejmě zapomenout na zajištění těsné spolupráce s odborníky v této oblasti a také s rodiči dítěte.

1.3.1 Význam řeči z logopedického hlediska

Řeč slouží jako znakový systém umožňující určitý způsob zpracování informací a myšlení, je rovněž prostředníkem komunikace, tj. sdělování a přijímání informací. Prostřednictvím specifického způsobu vyjadřování lze zjistit, jak dotyčný člověk uvažuje (Vágnerová, 2004, s. 66).

Řeč a jazyk závisí především na fungování kůry levé mozkové hemisféry, specifický význam má Wernického a Brocovo centrum, ale i další asociační oblasti, bez významu není ani kůra pravé hemisféry (Vágnerová, 2004, s. 66).

Předškolní období můžeme označit jako období klíčové, ve kterém proces osvojování mluvené řeči probíhá, tedy do 6. roku života dítěte jako nejdynamičtější, vývojové tempo je nejrychlejší. Vývoj řeči je velice spjat nejen s myšlením, motorikou, zrakem, sluchem, ale i se sociálním prostředím. Právě prostředí mateřské školy může plnit důležitou roli v rozvoji všech oblastí, které jsou pro správný vývoj řeči nezbytné. Výchovně vzdělávací programy předškolního vzdělávání jsou zaměřené na jejich zapojení do rozvoje dítěte. Nejen rodina, ale právě i mateřská škola poskytuje prostor pro potenciál rozvoje lidské řeči. Velmi důležité pro rozvoj řeči dítěte jsou tyto oblasti:

- experimentace – období do 3. roku – největší rozmach,
- stimulace – musí být polysenzorická, možnosti se mění v souvislosti na věku,
- imitace – nápodoba – aktivní rekonstrukce nabídnutých řečových struktur.

Pro orientační posouzení přibližné úrovně vývoje řeči lze použít toto schéma:

1. období pragmatismu (asi do 1. roku života)
2. období sémantizace (1. – 2. rok života)
3. období lexémizace (2. – 3. rok života)
4. období gramatizace (3. – 4. rok života)
5. období intelektualizace (po 5. roce života), (Lechta, 2002, s. 35).

1.3.2 Logopedická prevence

Logopedická prevence je součástí logopedické intervence, do které je zahrnuta kromě prevence i diagnostika a terapie. Jedná se o složitý multifaktoriálně podmíněný proces. V rámci tohoto procesu se mohou jednotlivé stupně intervence prolínat.

S pojmem logopedická prevence souvisí tyto pojmy:

- primární logopedická prevence – cílem je předcházet ohrožujícím situacím v celé sledované populaci
- sekundární logopedická prevence – je cílená na rizikovou skupinu, která je mimořádně ohrožena negativním jevem
- terciální logopedická prevence – je zaměřena na osoby s narušenou komunikační schopností.

Celé období předškolního věku a období mladšího školního věku, lze z hlediska vývoje řeči považovat za období kritické a z těchto důvodů je nutno toto období využít k navození správných mluvních mechanismů a jejich základů.

Období předškolního věku a úloha mateřské školy má z hlediska prevence poruch řeči dětí značný význam. Mateřská škola má, vedle rodiny, mimořádný prostor pro budování jazykové kompetence dětí do péče jí svěřených. Logopedickou prevencí,

je třeba chápat v těch nejširších souvislostech a nelze ji v žádném případě zúžit pouze na péči o správnou výslovnost.

Ve věku 3-10 let je možné významným způsobem ovlivnit proces zdokonalování mluvních dovedností a účinně podpořit zájem o řeč a přiblížit dítěti krásu mateřského jazyka, a také podpořit jeho spontánní zájem o četbu knih, pohádek, příběhů.

Úkolem jazykové výchovy v předškolním věku a těžištěm prevence poruch řeči je všestranné podněcování dětí ke spontánnímu mluvení a k mluvnímu apetitu, zdokonalování mluvní pohotovosti, rozvíjení smyslového vnímání, slovní zásoby, tvořivého myšlení, představivosti a fantazie dětí, jakož i jejich rytmického cítění a pohybové obratnosti.

Avšak je třeba mít na zřeteli skutečnost, že významnou roli ve vývoji dítěte hraje citová oblast, tedy i ve vývoji řeči. Citová oblast je hlavní podmínkou duševního i tělesného rozvoje, celé osobnosti dítěte. Pevné citové vazby a příjemné citové rozpoložení dítěte dávají nejlepší předpoklad k učení, k výchově řeči. Veškeré činnosti v rámci jazykové výchovy, mají-li být účinné, se musí provádět v ovzduší důvěry a pohody.

Logopedická intervence v mateřské škole se zaměřuje na:

a) rozvoj motoriky

- hrubá motorika (chůze, běh, lezení,...)
- jemná motorika (rozvoj jemných pohybů prstů)
- grafomotorika (cvičení rozvíjející grafické dovednosti)
- oromotorika (motorika mluvidel)
- motorika očních pohybů (pohyby očí a sledování předmětů)

b) rozvoj smyslů

- zrakové vnímání
- sluchové vnímání, fonemický sluch
- hmat a propriorecepce
- rozvoj vnímání tělesného schématu
- chuť a čich

c) početní a prostorové představy

- prostorové pojmy (nad, pod, nahoře, dole, za, před)
- orientace v prostoru
- pojmy vztahující se k tvaru, množství, velikosti (kulatý, hranatý, málo, hodně, stejně)
- představa množství (čísla 1-6 podle věku)

d) koordinace činností (senzomotorické koordinace)

- ruka – oko (labyrinty, obkreslování)
- ruka – mluvidla (popis, co právě dělám)
- serialita – posloupnost (schopnost řadit za sebou podle daného pravidla, vnímání sledu událostí, rytmu činností)
- intermodalita (schopnost přepínání mezi jednotlivými činnostmi a kombinování různých informací)

e) nosní dýchání, hospodaření s dechem

- dýchání nosem
- dýchání břišní, hrudní, podklíčkové

f) hlasová hygiena

- fyziologické tvoření hlasu (měkký hlasový začátek)
- nácvik regulace hlasu (výška, síla hlasu)

g) mluvní dovednosti

- rozumění řeči (plnění pokynů podle slovní instrukce)
- slovní zásoba
- vyjadřovací pohotovost (popis děje, vyprávění)
- artikulační dovednosti (Vrbová, a kol. 2012, s. 48)

Mezi základní metody, které učitelky ve výchovně vzdělávacím procesu v rámci logopedické prevence s dětmi v mateřských školách používají, patří: multisenzoriální přístup, pozitivní motivace, cílené využití běžných her a zábav, napodobování vzoru, využití neslovních prostředků při korekci nevhodných návyků a spolupráce s rodinou.

Logopedická prevence se v zásadě opírá o podporu poznávacích procesů, komunikačního apetitu a správné výslovnosti, jež je tím účinnější čím méně nebo vůbec nejsou zafixovány stereotypy nepřesné a vadné výslovnosti (Krahulcová, 2003, s. 14).

Mnohé mateřské školy v rámci posílení komunikačních schopností dětí navštěvujících zařízení zpracovávají projekty na podporu logopedické prevence v předškolním vzdělávání, které vyhláší MŠMT. Cílem tohoto programu je zvyšování kvality předškolního vzdělávání, a to jak prostřednictvím vzdělávání pedagogických pracovníků rozvíjejících řečové dovednosti dětí předškolního věku, tak zlepšováním pracovního prostředí pro zajištění logopedické prevence v předškolním vzdělávání.

1.3.3 Logopedická péče skupinová, individuální

Logopedická péče je specifická aktivita, kterou uskutečňuje logoped s cílem odstranit, překonat nebo alespoň zredukovat narušení komunikační schopnosti, vychovávat, vzdělávat a rozvíjet osoby s narušenou komunikační schopností, respektive speciální aktivita, kterou uskutečňuje logoped s cílem předejít narušení komunikační schopnosti (Lechta 2008, s. 61).

Formy logopedické péče lze rozčlenit na:

- individuální – kdy logoped pracuje samostatně s dítětem v přiměřeném časovém úseku podle druhu NKS, věku dítěte, momentální dispozici
- skupinová – kdy logoped pracuje s menší skupinou dětí podle druhu NKS
- dále můžeme rozlišit formu intenzivní, např. několikrát denně
- intervalovou – po odstupu několika týdnů.

Všechny tyto formy logopedické péče je možné podle potřeby kombinovat, aby došlo k zmírnění či úplnému odstranění komunikačního problému.

V rámci individuální či skupinové péče se učitelka – logoped či logopedická asistentka (pod vedením SPC) věnuje dětem s narušenou komunikační schopností. V souvislosti s NKS se mohou učitelky v mateřských školách setkat s dětmi s opožděným vývojem řeči, dyslálií, vývojovou dysfázií, rinolálií, mutismem, dysartrií, palatolálií, koktavostí, breptavostí, poruchami hlasu, vývojovou verbální dyspraxií.

V praxi mohou také pracovat s dětmi se symptomatickými poruchami řeči v součinnosti s jiným postižením např. s dětmi s DMO, dětmi mentálně postiženými, dětmi se sluchovou či zrakovou vadou, které v rámci možné integrace do běžných mateřských škol potřebují speciální logopedickou péči.

1.3.4 Základní charakteristika jednotlivých logopedických diagnóz a jejich možná terapie

Učitelky v mateřských školách, které pracující zároveň jako logopedické asistentky, se mohou ve spolupráci se SPC a rodiči podílet na prevenci a reedukaci jednotlivých vad komunikace. Na základě logopedické diagnostiky, kterou vypracuje logoped ve spolupráci s ostatními odborníky, se dále vybírají vhodné postupy, metody, formy a prostředky logopedické prevence a reedukace. Logopedickou péči můžeme charakterizovat jako specifickou aktivitu, kterou lze realizovat specifickými metodami ve specifické situaci záměrného učení. Toto záměrné učení má vést k osvojování specifických vědomostí, zručností, návyků, chování a osobnostních vlastností především v oblasti komunikace. V logopedické praxi se metody terapie rozdělují na stimulující, korigující a reedukující. V této kapitole se budeme věnovat nejčastějším poruchám řeči, se kterými se mohou učitelky v praxi běžné mateřské školy potkat a také jejich možnostem prevence a reedukace v prostředí běžné mateřské školy.

O **opožděném vývoji řeči** můžeme hovořit, pokud dítě ve 3 letech nemluví nebo mluví-li výrazně méně než ostatní děti v tomto věku. V rámci diagnostiky odborníci vyloučí další možné vady, zaměří se na stanovení příčiny a provedou odborná vyšetření.

Nejčastějšími etiologickými faktory opožděného vývoje řeči jsou:

- prostředí – nepodnětné, nestimulující prostředí, které nevěnuje pozornost vývoji dítěte /řečovému vývoji, neuropsychickému vývoji),
- citová deprivace,
- genetické vlivy,
- nedonošenost, předčasné narození dítěte, nevyzrálá nervová soustava,
- lehká mozková dysfunkce. (Klenková 2006, s. 66)

V předškolním věku se může tento deficit úplně vyrovnat, pokud dítěti bude věnována odpovídající péče zaměřená na celkový rozvoj, a především na rozvoj řeči. Poté bude komunikační schopnost dítěte odpovídat jeho věku a bez problémů může zahájit školní docházku. Děti s diagnostikovaným opožděným vývojem řeči je vhodné zařadit do kolektivu mateřské školy, která pomůže při stimulaci psychomotorického a řečového vývoje dítěte. Dětem je nutné poskytovat dobrý mluvní vzor a budovat jejich zájem o aktivní komunikaci, zaměřit se na rozvíjení porozumění řeči, na rozvoj pasivní i aktivní slovní zásoby. Způsob rozvoje a stimulace sluchové a zrakové percepce, sluchové diferenciacce musí odpovídat věku dítěte. Nesmíme zapomínat také na rozvíjení motorických schopností a později i na rozvoj verbální pohotovosti. Děti s opožděným vývojem řeči nesnášejí jakékoli nucení k mluvení. Jejich stav se zhoršuje, jsou-li upozorňovány na svůj nedostatek, jsou-li proto zesměšňovány, kárány nebo dokonce trestány. V takových případech se jejich postoj k ostatním lidem zhoršuje, vytváří se odmítavá reakce až i negativistické chování. (Sovák 1981, s. 111)

V pedagogické praxi mateřské školy se můžeme setkat s dítětem s **vývojovou dysfázií**, která je definována jako specificky narušený vývoj jazyka, který se projevuje ztíženou schopností nebo neschopností naučit se verbálně komunikovat, i když jsou podmínky pro rozvoj jazyka přiměřené. Vývojová dysfázie se projevuje mnoha různými symptomy včetně výrazně nerovnoměrného vývoje celé osobnosti. Nejnápadnějším symptomem je většinou výraznější opoždění vývoje řeči. (Škodová, Jedlička a kol. 2003, s. 107). Podstatou rozvoje komunikačních dovedností u dětí s dysfázií je zaměření se na celkovou osobnost dítěte, aniž by byla složka řeči zdůrazňována. Logopedická péče se zaměřuje na rozvoj pozornosti, myšlení, paměti, motoriky, schopnosti orientace, grafomotoriky, zrakového a sluchového vnímání odpovídající věku dítěte. Posilujeme mluvní apetit, porozumění řeči. Protože vývoj schopností dítěte s dysfázií je velmi nerovnoměrný a individuální, je třeba všechny rehabilitační a edukační i reedukační postupy kombinovat tak, aby dítě mohlo co nejvíce využít toho, co již umí (Škodová, Jedlička a kol. 2003, s. 117).

Mezi nejčastěji vyskytující se poruchu komunikační schopnosti v předškolním věku patří **dyslalie**, která se řadí do skupiny narušení článkování řeči. Dochází k poruše výslovnosti, bývá narušena výslovnost jedné nebo skupiny hlásek. Z hlediska pohlaví se dyslalie častěji vyskytuje u chlapců. Poměr výskytu u chlapců a dívek je asi 60 : 40 % (Klenková 20006, s. 100). Mezi příčiny vzniku se řadí dědičnost, vliv prostředí, poruchy

zrakového a sluchového vnímání, poškození dostředivých a odstředivých drah, poškození CNS a anatomické odchylky mluvidel.

Z vývojového hlediska rozlišujeme dyslálii:

- fyziologickou – vývojovou, která je do sedmi let věku dítěte přirozeným mluvním projevem,
- patologickou – kdy dítě z mnoha příčin není schopné osvojit si tvoření některých hlásek či jejich skupin (Škodová, Jedlička a kol. 2003, s. 330).

Dyslalie v nejširším smyslu slova proto spočívá v neschopnosti nebo poruše používání zvukových vzorů řeči v procesu komunikace podle zvyklostí a jazykových norem daného jazyka (Klenková 2006, s. 99).

Při reedukaci dyslálie je nutno dodržovat zásady reedukace a také mít na paměti individualitu každého dítěte. Mezi reedukační zásady pro úpravu poruch a vad výslovnosti patří:

- Zásada krátkodobého cvičení.
- Zásada užívání pomocných hlásek – substituční metoda je velmi důležitá pro vytváření správného sluchového a artikulačního vzoru.
- Zásada užívání sluchové kontroly.
- Zásada minimální akce.
- Zásada individuálního přístupu.
- Zásada vývojovosti.
- Zásada názornosti.

Reedukace výslovnosti je procesem učení, který má několik etap:

- ✚ etapu přípravnou a vyvozovací,
- ✚ etapu upevňovací,
- ✚ etapu závěrečnou – automatizační (Škodová, Jedlička a kol. 2003, s. 334).

Jako součást vyvozovací etapy je přípravné období, ve kterém se mohou velice pozitivně realizovat svou přímou pedagogickou činností učitelky mateřských škol, a to hrami a činnostmi na korekci motoriky mluvidel, sluchovou a zrakovou paměť s ohledem na věk dítěte, rytmiizaci. Využíváním různých říkadel, písní, básniček se při motoricko – rytmických cvičení zlepšuje koordinace mluvidel, a poté můžeme

přistoupit k samotné nápravě hlásek. Logoped vede dítě jednotlivými etapami jako je vyvození hlásky, užití ve slabice, slově, větě, docvičením v říkadlech, textech a automatizaci ve vyprávění a rozhovorech. Všechna cvičení při vyvozování, fixaci a automatizaci upravovaných hlásek by se u dětí předškolního věku měla provádět formou her, vhodných říkadel, hádanek a odpovědí, pohádek, spojení říkadel s pohybem, kresbou, rytmiizací atd.

U předškolních dětí s prostou dyslálií je při zahájení včasné úpravy artikulace velmi dobrá prognóza a dítě nastoupí do 1. ročníku základní školy se správnou výslovností všech hlásek, je ovšem předpokladem dostatečně rozvinutá obsahová stránka řeči, zralý fonemický sluch a správný řečový vzor v rodině.

Mezi další poruchu článkování řeči řadíme **dysartrii**, kterou můžeme charakterizovat jako poruchu motorické realizace řeči jako celku vznikající při organickém poškození CNS, nejčastěji u dětí s dětskou mozkovou obrnou. Souvisí tedy s poruchou artikulace. Anartrii označujeme nejzávažnější poruchy motorických řečových modalit, s prakticky nemožnou verbální komunikací s okolím, neschopností artikulované mluvy pro ztrátu či nerozvinutí vůlí kontrolované hybnosti mluvidel, a to frekventovaně i ve spojení s neschopností tvořit hlas – afonií (Lechta a kol 2005, s. 284). Následná logopedická péče je z důvodů mnoha příznaků a příčin velice složitá. V rámci mateřské školy je možnost zaměřit se na dechová cvičení, cvičení motoriky mluvidel, rytmiizaci, artikulační cvičení, řídit se pokyny speciálních pedagogů, kteří při individuální péči využívají různé rehabilitační metody.

Další poruchou, se kterou se můžeme v pedagogické praxi setkat u dětí předškolního věku, je **koktavost a breptavost**. Obě tyto poruchy řadíme k poruchám plynulosti řeči, kdy právě koktavost bývá označována jako jedno z nejtěžších narušení komunikační schopnosti.

U **koktavosti** jde o syndrom komplexního narušení koordinace orgánů participujících na mluvení, který se nejnapadněji projevuje charakteristickými nedobrovolnými specifickými pauzami narušujícími plynulost procesu mluvení a tím působícími rušivě na komunikační záměr (Lechta 2004, s. 16). V odborné literatuře se udává, že přibližně polovina všech koktavých dětí se začíná zakoktavat před 4. rokem života, do 5. roku života již 75% a do 6. roku tvoří 90%. Pro potřeby této práce je nutné se zmínit v rámci patogeneze o vývojové dysfluenci, která se vyskytuje asi mezi

3 – 4 rokem, typické jsou pro ni vsuvky, slovní repetice, opravy nekompletních vět, žádné nápadné projevy v nadměrné námaze a v psychické tenzi. Přibližně mezi 5 – 7 rokem můžeme hovořit o incipientní koktavosti, kde se již objevují problémy v celé triádě – nedobrovolná a nekontrolovatelná dysfluence, nadměrná námaha a psychická tenze. V oblasti dysfluence se objevují prolongace, opakování částí slov, redukovaná samohláska, sporadický výskyt období fluentní řeči. Pro nadměrnou námahu je typická nepřirozená artikulace, vegetativní příznaky, znaky svalového napětí, někdy narušené koverbální chování, zvýšení tónu nebo akcelerace při dysfluenci. Psychická tenze zaznamenává projevy netrpělivosti, hektiku, občas uvědomění si obtíží, nejasné pocity frustrace, ustupující oční kontakt. Pro diagnostiku je důležitá komplexnost a spolupráce týmu odborníků. Na základě diagnostiky se poté stanovují terapeutické metody a techniky, které se zaměřují na terapii tvarování plynulosti řeči a terapii modifikace koktavosti. Cílem terapie incipientní koktavosti, která se vyskytuje právě v předškolním věku, je předcházení možného vzniku psychické tenze, eliminace případných prvků zvýšené námahy při projevu a korekce dysfluence. Učitelky v mateřských školách mohou pomoci při terapii tím, že pro děti připraví klidné, nestresující prostředí, poskytnou dostatek času pro komunikaci, neopravují neplynulost, sami volí pomalé tempo řeči, učí správnému dýchání, využívají dramatizace, zpěvu, rytmičtějších. Snaží se přeměrovat pozornost dítěte z toho, jak mluví, na to, co říká. Při komunikaci dbají učitelky na nutnost stejné úrovně očí. Rodiče jsou poučeni o postupech a nutnosti neupozorňovat dítě na problém v komunikaci. Učitelky v mateřských školách pracují s dětmi na základě doporučení a pod vedením supervize logopeda.

Breptavost také patří k poruchám plynulosti řeči, ale jedinec si ji neuvědomuje, bývá narušena percepce, artikulace i formování výpovědí, malý rozsah pozornosti. Pro mluvenou řeč je typické zrychlení, opakování a vynechávání slabik, je porušena artikulace i dýchání, objevují se hlasové poruchy, dysmuzie, v oblasti neverbálního projevu je možné pozorovat zvláštnosti chování, narušení motoriky. Breptaví si svůj nedostatek v komunikaci neuvědomují, je možné je na způsob řeči upozornit a tak dosáhnout zlepšení. Kombinuje-li se breptavost s koktavostí, je terapie velice obtížná. (Klenková 2006, s. 172) V rámci terapie je nutno zaměřit se na zlepšení plynulosti řeči, stabilizaci správného tempa řeči, zvyšování koncentrace pozornosti, rozvíjení rytmického citění, zlepšení vyjadřování se, procvičování motoriky. V předškolním věku

je velice důležitý správný mluvní vzor, klidný a volný řečový projev, správná výslovnost. V rámci logopedické prevence v mateřských školách se učitelky mohou zaměřit na správnou techniku dýchání, rytmizaci a pohyb prostřednictvím básniček a písniček, na systematický rozvoj slovní zásoby a vyjadřovací pohotovost. Dbají na pokyny logopeda.

V důsledku narušení zvuku a artikulace se můžeme v mateřských školách setkat s dětmi s rinolalií. Rozlišujeme hyponazalitu – sníženou nosovost, hypernazalitu – zvýšenou nosovost a nazalitu smíšenou, kdy mluvčí bezděčně střídá hyponazalitu a hypernazalitu a její možné kombinace. Hyponazalita je podmíněna jednou nebo více mechanickými překážkami v dutině nosní, které se staví do cesty výdechovému proudu (Klenková 2006, s. 130). Huhňavost otevřená nastává při patologickém zvýšení nosovosti, nestačí-li patrohltanový uzávěr zabránit úniku vzduchu do rezonančních dutin (Škodová, Jedlička a kol. 2003, s. 213). Po odstranění primární příčiny u hyponazality můžeme v rámci logopedické péče provádět nácvik dýchání nosem, poté nácvik správné artikulace nosovek. Logopedickou péčí k odstranění hypernazality a zlepšení rezonance zaměříme na zlepšení směru výdechového proudu vzduchu, usměrňování proudu vzduchu a zvyšování orality. Učitelky v mateřských školách systematicky podporují nosní dýchání pomocí her, dechových cvičení, recitací a zpěvem. Při práci s dítětem se řídí doporučeními logopeda.

Další poruchou zvuku a artikulace je **palatolalie**, která je řazena mezi nejnapadnější narušení komunikační schopnosti, jejíž příčinou bývají orofaciální rozštěpy. V současné době je tendence operovat rozštěpy co nejdříve po narození dítěte a následně zahájit speciální logopedickou péči, aby se zajistil správný vývoj řeči. Logopedická intervence je významnou součástí komplexní péče o osoby s orofaciálním rozštěpem. Logopedický přístup musí být koordinován s činností ostatních specialistů (Klenková 2006, s. 147). V prostředí mateřské školy se lze zaměřit dle pokynů logopeda na správné dýchání, fonační cvičení, podporu orality, fixaci hlásek, na rozvoj sluchové percepce a fonemického sluchu a rozvoj dalších oblastí doporučených logopedem.

Specifickou poruchou komunikace je mutismus, který znamená oněmění, kdy se jedná o nepřítomnost nebo ztrátu řečových projevů bez přítomnosti organického poškození centrálního nervového systému. U dětí předškolního věku se nejvíce vyskytuje elektivní mutismus jako absence řeči v konkrétních situacích, konkrétním

prostředí, v kontaktu s určitými lidmi. Elektivní mutismus je považován za primárně psychogenně podmíněnou poruchu. Lze ji chápat jako obranný mechanismus, který je reakcí na akutní psychotraumatizující podnět či chronickou frustraci, kdy nejsou uspokojeny základní psychické potřeby dítěte. (Škodová, Jedlička a kol. 2003, s. 204) Dítě s mutismem vyžaduje týmový přístup. Logopedická péče navazuje na foniatrické metody a vytvořený hlas využívá k tvorbě hlásek, slabik, slov a vět. Není vhodné dítě přemlouvat a nutit k řečovému projevu, izolovat nebo ignorovat ho, ani si ho příliš všímat při snaze o komunikaci.

Dyspraxie je specifická vývojová porucha motorických funkcí (Dvořák 2007, s. 58). Při studiu této poruchy se setkáváme s vymezením typů dyspraxie jako je verbální vývojová dyspraxie, orální a motorická dyspraxie. Termín dyspraxie artikulační vývojová označuje obtíže, pomalost v artikulačních pohybech při realizaci jednotlivých hlásek, které se projevují narušenou činností rtů, jazyka a patra a jejich koordinací při artikulaci. I při terapii této diagnózy mohou být učitelky nápomocny vstřícným, podnětným, klidným prostředím, které naváže podmínky pro pozitivní komunikaci. V rámci prevence se mohou učitelky mateřských škol u dětí zaměřit na rozvoj hrubé a jemné motoriky, na celkovou koordinaci pohybů, oromotoriku, rozvoj slovní zásoby.

Úspěšná logopedická péče v mateřských školách může být zajištěna i pro děti se symptomatickými poruchami řeči. **Symptomatické poruchy řeči** tedy definujeme jako narušení komunikační schopnosti, doprovázející jiné, dominantní postižení, případně poruchy a onemocnění. Mezi nejčastější symptomatické poruchy řeči u dětí patří zejména narušená komunikační schopnost u dětí s dětskou mozkovou obrnou, mentálním postižením, u neslyšících, nevidomých dětí atd. (Lechta 2002, s. 52). K symptomatickému narušení řeči může docházet i u dětí s lehkou mozkovou dysfunkcí, epilepsií, schizofrenií, s poruchami chování či u dětí s autismem. Záleží na typu, stupni postižení a komplexní spolupráci všech, kteří se na terapii podílejí. Důležitá je spolupráce učitelky, rodiny a pracovníků SPC v rámci možné integrace, aby byly vytvořeny optimální podmínky v zařízení, učitelky získaly informace po stránce metodické a odborné, o vhodných pomůckách, materiálech.

1.4 Pracoviště poskytující logopedickou péči

Logopedii definujeme jako vědní obor interdisciplinárního charakteru, jehož předmětem jsou zákonitosti vzniku, eliminace a prevence narušené komunikační schopnosti (Lechta 2005, s. 15).

Logopedická intervence je složitý proces, který zahrnuje logopedickou diagnostiku, terapii a prevenci. Logoped zaměřuje svou aktivitu na identifikaci, eliminaci, zmírnění nebo překonání NKS anebo předejití tomuto narušení, tedy snaží se zlepšit komunikační dovednosti.

V České republice je poskytování logopedických služeb v kompetenci tří rezortů, a to v rezortu ministerstva zdravotnictví, rezortu ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a rezortu ministerstva práce a sociálních věcí. Dále je vhodné se zmínit, že logopedi působí i v nestátním sektoru, který tvoří různé soukromé, nadační, charitativní organizace.

1.4.1 Organizace logopedické péče v ČR

V rezortu zdravotnictví působí logopedi na foniatrických klinikách a odděleních, na neurologických klinikách, geriatrických odděleních (dlouhodobě nemocných), v soukromých nebo státních logopedických ambulancích. V těchto zařízeních pracuje převážně klinický logoped. Klinický logoped je absolvent vysoké školy magisterského typu speciální pedagogiky se státní závěrečnou zkouškou z logopedie a surdopedie a s následnou atestací z oboru logopedie. Po splnění praxe u klinického logopeda může samostatně provozovat např. vlastní poradnu nebo ambulanci. V České republice mohou být tito logopedi evidováni v Asociaci klinických logopedů České republiky.

V rezortu MŠMT působí logopedi v základních školách pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, v pedagogicko-psychologických poradnách, v mateřských školách pro děti se speciálními výchovně vzdělávacími potřebami, ve speciálně psychologických poradnách. Logopedi v současné době stále častěji bývají členy pedagogického sboru v běžných MŠ nebo ZŠ.

Logopedická péče poskytovaná ve školství se řídí platnou legislativou mezi které patří Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) v pozdějším znění, Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, Metodické doporučení č. j. 14 712/2009-61 k zabezpečení logopedické péče ve školství, jehož celé znění je v příloze B, Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. V tomto resortu může působit logoped nebo logopedický asistent, kvalifikační požadavky a kompetence jsou součástí metodického doporučení.

V resortu MPSV působí logoped v rámci komplexní rehabilitace v ústavech sociální péče, stacionářích a také v rané péči. Raná péče je především terénní služba, která může být popřípadě doplněná ambulantní formou. Je poskytována dítěti a rodičům dítěte ve věku do 7 let, které je zdravotně postižené, nebo jehož vývoj je ohrožen v důsledku nepříznivého zdravotního stavu. Služba je zaměřena na podporu rodiny a podporu vývoje dítěte s ohledem na jeho specifické potřeby. Raná péče napomáhá při realizaci práva na vzdělání a výchovu dětí se zdravotním postižením, podporuje integraci těchto dětí i jejich rodin do společnosti. Také zlepšuje informovanost veřejnosti o problematice péče o děti se zdravotním postižením např. pořádáním seminářů, přednášek, školení, vydávání odborných a účelových publikací, článků apod.

1.4.2 Poskytovatelé logopedické péče ve Šluknovském výběžku

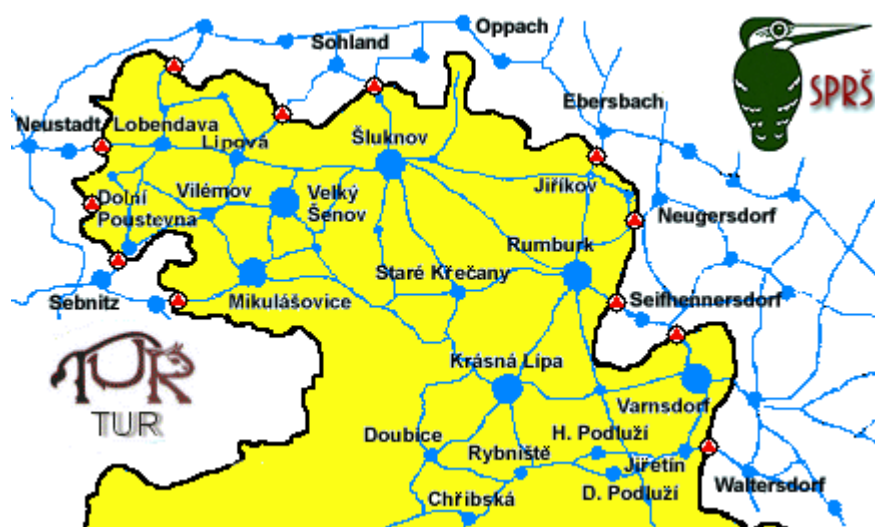
Šluknovský výběžek se nachází v severní části okresu Děčín a tvoří severovýchodní část kraje Ústeckého. Je tvořen 18 obcemi. Šluknovský výběžek můžeme rozdělit na tři regiony – Varnsdorfsko, Rumbursko a Šluknovsko, kde se nacházejí také tři největší města Varnsdorf, Rumburk a Šluknov s největší hustotou obyvatel.

V katastru se nacházejí dvě obce s rozšířenou působností – Rumburk a Varnsdorf. Mateřské školy jsou zřizovány jednotlivými městy buď jako samostatné právní subjekty, které sdružují v některých městech více budov mateřských škol nebo

jako součástí právního subjektu základní a mateřská škola. Fungují jako příspěvkové organizace a rozpočty jednotlivých zařízení jsou součástí rozpočtů jednotlivých měst.

Všechny mateřské školy pracují podle vlastních školních vzdělávacích programů, ve kterých je nedílnou součástí právě rozvoj komunikačních dovedností dětí. Plnění kompetencí probíhá jak v rámci logopedické prevence, tak i přímou logopedickou individuální či skupinovou péčí.

Obrázek č. 1

<http://www.sluknovsko.cz/sluknovsko/start.php3>

Ve správním obvodu města Rumburk se nachází:

- 5 mateřských škol zřízených městem Rumburk
- 10 mateřských škol v rámci obce s rozšířenou působností
- 1 mateřská škola soukromá

Ve správním obvodu města Varnsdorf se nachází:

- 8 mateřských škol zřízených městem Varnsdorf
- 5 mateřských škol v rámci obce s rozšířenou působností

V katastru Šluknovského výběžku se nachází:

- 1 logopedická ambulance,
- 1 pedagogicko psychologická poradna,
- 1 speciálně pedagogické centrum
- 1 soukromá logopedická poradna

Logopedická ambulance

Soukromá logopedická ambulance se nachází na adrese Štefaníkova 2368 Varnsdorf a provozuje ji PaedDr. Anna Pjetašová. Je evidována v Asociaci klinických logopedů České republiky

Soukromá logopedická poradna – placená služba - Mgr. Baitlarová – dochází do mateřských škol, podle zájmu rodičů.

Pedagogicko psychologická poradna

PPP provozuje své pracoviště na adrese Sukova 6 Rumburk, a je součástí Pedagogicko psychologické poradny Ústeckého kraje a Zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků Teplice. Pracovní tým tvoří vedoucí PPP, speciální pedagog, psycholog, sociální pracovník a metodik prevence. V rámci logopedické péče nabízí PPP pro pedagogické pracovníky tyto semináře:

- ❖ Primární logopedická prevence,
- ❖ Rozvíjení komunikativních schopností dětí,
- ❖ Řečové vady, jejich prevence, depistáž a nápravy u dětí v předškolním věku, možnosti MŠ.

V rámci dotačního titulu Barevný čtvrtek nabízí poradna přednášky pro zájemce z řad rodičů a pedagogů. Přednášku zabezpečují pracovníci PPP, výhodou těchto akcí je možnost dojezdu pracovníka přímo do mateřských škol, kde přednáška proběhne.

Speciálně pedagogické centrum

SPC Rumburk je součástí SPC Děčín a nachází se jako odloučené pracoviště na adrese Sukova 870/6 Rumburk. Mezi klienty patří kromě jiných postižení i klienti s narušenou komunikační schopností. V případě výskytu sluchového a zrakového postižení komparují pracovníci tohoto centra se speciálními pedagogy ze SPC Demosthenes Ústí nad Labem.

Ve středisku pracují:

- Mgr. Pavla Křepelková, speciální pedagog
- Mgr. Zdeňka Doleželová, speciální pedagog
- Mgr. Pavlína Šimonková, speciální pedagog, vedoucí SPC Rumburk
- Mgr. Helena Gabriela Fořtová, psycholog

Náplní práce tohoto zařízení je speciálně pedagogická diagnostika, komplexní psychologická diagnostika, krizová intervence, následná ambulantní péče, vypracování individuálních výchovně vzdělávacích plánů a rozvojových programů, poradenství a konzultace na školách nebo přímo v rodinách klientů, vypracování podkladů pro vzdělávání, doporučení pro potřeby uzpůsobení pro konání maturitní zkoušky u žáků s vadami řeči, tělesným postižením a vývojovými poruchami učení. Dále poskytuje SPC základní sociálně právní poradenství, doporučení pro posudkové účely, programy pro podporu rozvoje smyslového vnímání a motoriky, informace o rehabilitačních, reedukačních pomůckách a programech.

2 Empirická část

2.1 Cíl výzkumu

Cílem empirické části diplomové práce je pomocí kvantitativních i kvalitativních metod výzkumu porovnat a popsat úroveň (rozsah, četnost a možnosti) poskytované logopedické péče v mateřských školách Šluknovského výběžku u dětí s narušenou komunikační schopností a zhodnotit odbornou logopedickou přípravu pedagogů v předškolních zařízeních s odstupem sedmi let. Zjistit zda možnosti a četnost poskytované logopedické péče odpovídá aktuálním potřebám dětí s vadami řeči v předškolním věku a zda se úměrně k potřebám zvyšuje i kvalifikovanost učitelek, které s dětmi pracují. Zjistit podporu pro vzdělávání pedagogů v problematice narušené komunikační schopnosti ze strany kraje a ministerstva školství.

2.1.1 Výzkumné otázky, hypotézy

Výzkumné otázky

- Jak se vyvíjelo poskytování logopedické péče s ohledem na počet dětí s narušenou komunikační schopností v daném regionu s odstupem sedmi let?
- Zvýšila se odborná připravenost učitelek v oblasti logopedické péče v daném regionu s odstupem sedmi let?
- Jakou formu podpory poskytuje v rámci logopedické prevence kraj a ministerstvo školství?
- Využívají mateřské školy Šluknovského výběžku možnosti podpory výše uvedených subjektů?

Hypotézy

- Výše poskytované individuální odborné logopedické péče v mateřských školách stále neodpovídá potřebám vzhledem k počtu dětí s narušenou komunikační schopností
- Čím více učitelek se zapojí do zvyšování si odborné kvalifikaci v dané problematice, tím kvalifikovaněji mohou působit na děti s narušenou komunikační schopností a jejich rodiče.

2.1.2 Základní východiska

Pro porovnávání údajů o poskytované logopedické péči ve Šluknovském výběžku jsem vycházela z údajů bakalářské práce s názvem Logopedická péče o děti předškolního věku s vadami řeči ve Šluknovském výběžku. Šluknovský výběžek byl zvolen z důvodu dlouholeté pedagogické praxe autorky a daným specifikům této oblasti jako vysoké procento nezaměstnanosti, nízká nabídka pracovních míst, poměrně vysoká koncentrace sociálně slabých rodin s malými dětmi a dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí.

2.2 Metody tvorby, metody analýzy

Nejčastěji používané výzkumné metody (dle např. Gavora, 2010, Ondřejkovič 2006):

- Pozorování
- Dotazník
- Rozhovor (interview)
- Studium dokumentů
- Obsahová analýza textu
- Experiment
- Expertní odhady (Sochůrek, Sluková, 2013, s. 34).

Pro potřeby zpracování empirické části diplomové práce byla zvolena metoda kvantitativního i kvalitativního výzkumu. Základní technikou bylo dotazníkové šetření. Pro výzkum poskytované logopedické péče v mateřských školách Šluknovského výběžku byl použit nestandardizovaný dotazník. Dotazník lze charakterizovat jako soubor deseti uzavřených výčtových nebo výběrových otázek. Dotazník je sestaven tak, aby byl pro respondenty srozumitelný, přehledný a jednoduchý pro vyplňování. Cílem dotazníku je zjištění:

- jakou službu a formu logopedické péče nabízejí mateřské školy v regionu,
- kdo tyto služby zabezpečuje

- v jakém intervalu, vzhledem k potřebám dětí předškolního věku s vadami řeči, jsou služby poskytovány

Otázky v dotazníku jsou totožné, s ohledem na metodu porovnání, s otázkami z dotazníku před sedmi lety.

- otázka č. 1 - odpovědi získáme přehled o počtu dětí v mateřských školách a počtu tříd,
- otázky č. 2 – 4 se týkají formy a služeb, které mateřské školy ohledně logopedické péče nabízejí a od kolika let je logopedické péče poskytována,
- otázka č. 5, 8 a 9 se týká zajištění poskytované služby, v jakém intervalu je péče poskytována a s jakými vadami řeči se nejčastěji v zařízení setkávají,
- otázka č. 6. a 7 se týká počtu dětí s komunikačními problémy,
- otázka č. 10 zaznamenává přesný název zařízení.

Otázky v dotazníku zpracovávají údaje o dětech zařazených do mateřských škol ve školním roce 2014/2015 a budou porovnávány s údaji ze školního roku 2007/2008. Dotazník obsahuje jednu podotázku, která se týká zapojení mateřské školy do programu Podpora logopedické prevence v předškolním vzdělávání. Dotazník je součástí přílohy C. Dále byl použit strukturovaný rozhovor s několika odborníky v oblasti logopedické péče, kteří pracují ve Šluknovském výběžku. Rozhovor byl veden se:

- speciálním pedagogem - logoped SPC Rumburk,
- logopedickou asistentkou s vystudovaným oborem speciální pedagogika pro děti předškolního věku bakalářské typu, která pracuje jako učitelka mateřské školy,
- logopedickou asistentkou s absolvovaným kurzem logopedická prevence pracující jako učitelka mateřské školy.

Otázky pro rozhovor s jednotlivými specialisty jsou součástí přílohy E. Pro potřeby práce bylo využito i studium dokumentů z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky a NIDV.

Pro zpracování výsledků byla použita obsahová analýza textu vzhledem k porovnávání výsledků s odstupem sedmi let.

Časový harmonogram výzkumu:

- Příprava výzkumu 5/2014 – 9/2014
- Samotný výzkum 10/2014 – 2/2015
- Zpracování výzkumu 2/2015 – 4/2015

2.3 Popis a charakteristika výzkumného souboru

2.3.1 Předvýzkum a jeho výsledky

Šluknovský výběžek je tvořen 18 městy a obcemi. Mezi největší města patří Varnsdorf a Rumburk, kde se také nachází větší počet mateřských škol. Třetím největším městem je Šluknov, který má jednu mateřskou školu jako příspěvkovou organizaci, jenž se skládá ze tří budov. V ostatních městech a obcích se nachází mateřské školy jako samostatné příspěvkové organizace nebo jako odloučené pracoviště základní školy. Jediná obec Doubice nemá mateřskou školu. Zřizovatelem mateřských škol jsou jednotlivá města nebo obce. Pouze v Rumburku byla podle sdělení pracovníka odboru školství správního obvodu města Rumburk v roce 2013 otevřena církevní MŠ Klíček s kapacitou 24 dětí. Ve školním roce 2014 /2015 funguje tedy na Šluknovsku 29 mateřských škol, z toho 28 příspěvkových organizací a 1 soukromá.

Informace o aktuálním počtu mateřských škol ve Šluknovském výběžku byly získány na odborech školství, mládeže a tělovýchovy správního obvodu města Rumburk a Varnsdorf v období měsíce června 2014. Po zjištění emailového spojení na jednotlivé mateřské školy byl posléze zaslán dotazník s průvodním dopisem s vysvětlením, k čemu údaje budou sloužit. Dotazník byl rozeslán v intervalu od 30. 9. 2014 do 12. 1. 2015. do všech 29 zařízení.

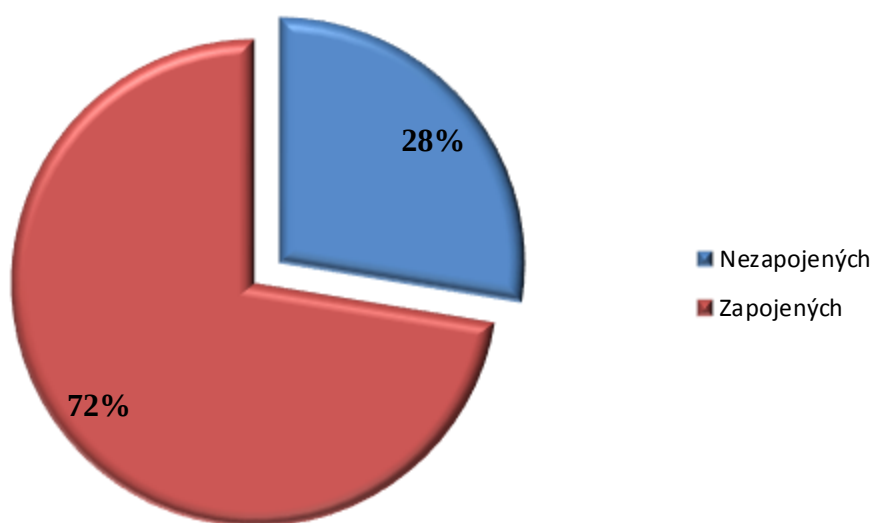
Aktuální přehled o počtu a umístění mateřských škol ve Šluknovském výběžku je přehledně umístěn v tabulce č. 1.

Tabulka č. 1: Aktuální přehled mateřských škol ve Šluknovském výběžku

Sídlo	Název	Emailové spojení
Varnsdorf	MŠ Poštovní	3msvdf@seznam.cz
Varnsdorf	MŠ Národní	8msvdf@nakopecu.cz
Varnsdorf	MŠ Nezvalova	14msvdf@tiscali.cz
Varnsdorf	MŠ T.G.Masaryka	13msvdf@seznam.cz
Varnsdorf	MŠ Seifertova	1msvdf@tiscali.cz
Varnsdorf	MŠ Křížkova	16msvdf@seznam.cz
Varnsdorf	MŠ Pražská	17msvdf@seznam.cz
Varnsdorf	ZŠ a MŠ Bratislavská	smid.bratislavska@seznam.cz
Dolní Podluží	MŠ Dolní Podluží	ms.dolnipodluzi@tiscali.cz
Horní Podluží	MŠ Horní Podluží	skolka.hornipodluzi@tiscali.cz
Jířetín pod Jedlovou	MŠ Školní	skolka@jiretin.cz
Rybníště	ZŠ a MŠ Rybníště	skolka.rybniste@seznam.cz
Dolní Poustevna	ZŠ a MŠ Dolní Poustevna	skolka.dpou@seznam.cz
Jířkov	MŠ Jířkov	msjirkov@iex.cz
Krásná Lípa	ZŠ a MŠ Krásná Lípa	gottwaldova@zskrasnalipa.cz
Lipová u Šluknova	ZŠ a MŠ Lipová	zsms.lipova@seznam.cz
Lobendava	MŠ Lobendava	mslobendava@gmail.cz
Mikulášovice	MŠ Mikulášovice	msmikulasovice@tiscali.cz
Rumburk	MŠ Komenského	msrbk@quick.cz
Rumburk	MŠ V Podhájí	materska.rbk@iol.cz
Rumburk	MŠ Sukova	msrbksuk@seznam.cz
Rumburk	MŠ V.Kováře	ms.vkavare@tiscali.cz
Rumburk	MŠ Krásnolipská	ms.krasnolipska@interdata.cz
Rumburk	MŠ Klíček	skolka@klicekrumburk.cz
Staré Křečany	ZŠ a MŠ Staré Křečany	skolka.stkreany@volny.cz
Šluknov	MŠ Šluknov	skolka.sluknov@volny.cz
Velký Šenov	MŠ Velký Šenov	info@msvelkysenov.cz
Vilémov	ZŠ a MŠ Vilémov	skolkavilemov@seznam.cz

2.3.2 Popis zkoumaného vzorku

Pro potřeby diplomové práce budou níže použity údaje získané z poskytnutých dotazníků jednotlivých mateřských škol, které byly ochotny ke spolupráci. Návratnost dotazníků je zaznamenána v grafu č. 1. Do výzkumu se zapojilo 21 škol z 29 oslovených. Některé mateřské školy odmítly spolupráci vzhledem k časovému vytížení, ostatní MŠ vůbec nereagovaly.

Graf č. 1: Počet zapojených mateřských škol v dotazníkovém šetření 2014/2015

Vzhledem k tomu, že stoupl počet mateřských škol o dvě zařízení, se procentní poměr změnil ze 78 % zapojených v roce 2007/2008 na 72 % v roce 2014/2015. I přesto bude možné porovnání mezi těmito obdobími. Bude porovnáván stejný počet mateřských škol, pouze s porovnávacím obdobím se jedna mateřská škola (ZŠ a MŠ Chřibská) nezapojila a jedna se zapojila nově (MŠ Křížkova, Varnsdorf). Údaje k porovnávání byly získány z bakalářské práce Logopedická péče o děti předškolního věku s vadami řeči ve Šluknovském výběžku, vypracovanou autorkou diplomové práce.

Stále platí, že největší koncentrace mateřských škol je ve městech Varnsdorf a Rumburk a Šluknov. Patří do obcí s počtem obyvatel nad 5 000 tisíc. Ve městě Rumburk a Varnsdorf je větší zastoupení mateřských škol jako samostatných právních subjektů. Město Šluknov sdružuje do jednoho právního subjektu tři budovy mateřské školy, stejně tak i město Krásná Lípa sdružuje do příspěvkové organizace ZŠ a MŠ tři jednotlivé budovy mateřských škol.

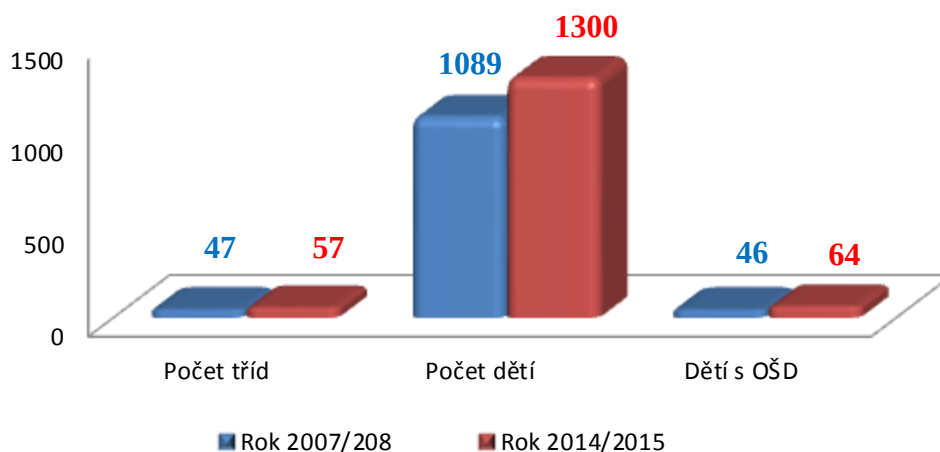
Tabulka č. 2: Počet tříd, počet dětí a dětí s OŠD ve šk. roce 2007/2008 a 2014/2015

Název zařízení	Počet tříd 2007	Počet tříd 2014	Počet dětí 2007	Počet dětí 2014	Děti s OŠD 2007	Děti s OŠD 2014
MŠ D.Podluží	1	1	28	28	0	0
MŠ H.Podluží	1	1	28	28	0	1
MŠ Jiřikov	2	4	53	96	7	2
MŠ Lobendava	1	1	25	23	0	0
MŠ Mikulášovice	2	3	53	74	0	2
MŠV Podhájí Rumburk	3	4	75	104	3	5
MŠKomenského Rumburk	3	3	75	75	3	3
MŠKrásnolipská Rumburk	2	2	56	53	3	5
MŠ Sukova Rumburk	3	3	60	60	4	1
MŠ Šluknov	6	7	145	174	7	12
MŠNezvalova Varnsdorf	4	5	76	82	4	10
MŠPoštovní Varnsdorf	2	3	37	37	1	5
MŠT.G.Masaryka Varnsdorf	2		50		2	
MŠKřížkova Varnsdorf		3		75		4
MŠ Velký Šenov	2	3	52	71	0	4
ZŠ a MŠ D.Poustevna	2	2	46	56	0	2
ZŠ a MŠChřibská	2	2	35	40	2	1
ZŠ a MŠ Krásná Lípa	4	5	90	110	2	5
ZŠ a MŠ Lipová	1	1	21	22	3	1
ZŠ a MŠ Rybníště	1	1	25	24	3	0
ZŠ a MŠ Staré Křečany	2	2	40	40	2	1
ZŠ a MŠ Vilémov	1	1	19	28	0	0
	47	57	1089	1300	46	64

Komentář k získaným údajům:

Jak je zřejmé z tabulky vzrostl nejen počet tříd a počet dětí v mateřských školách oproti předešlému období, ale vzrostl i počet dětí s odkladem školní docházky. Častým důvodem odkladu bývá školní nepřipravenost, sociální nezralost nebo např. dyslálie a jiné narušené komunikační schopnosti dětí a jejich kombinace.

Data byla získána z dotazníků, které byly rozeslány na jednotlivé školy k rukám ředitelů či vedoucích odloučených pracovišť a porovnány s výsledky dotazování z předešlého průzkumu.

Graf č. 2: Porovnání počtu tříd, počtu dětí a počtu dětí s OŠD

Z grafu i tabulky vyplývá, že stoupl počet tříd v jednotlivých mateřských školách, a to celkem o 10. Tím samozřejmě stoupá i počet dětí zařazených v mateřských školách, a to z počtu 1089 na 1300, celkem se tedy počet dětí předškolního věku v mateřských školách zvýšil o 211. Stoupl i počet dětí s odkladem školní docházky, ze 46 ve školním roce 2007/2008 na 64 ve školním roce 2014/2015.

V důsledku stoupajícího počtu dětí předškolního věku museli zřizovatelé reagovat na zvýšenou poptávku tím, že navýšili kapacity jednotlivých zařízení. To znamená, že města musela vynaložit větší finanční náklady na zřízení tříd, ale musel stoupnout i počet pracovních míst.

2.4 Vyhodnocení výzkumu

Tato část diplomové práce bude věnována porovnávání údajů o logopedické péči v mateřských školách ve Šluknovském výběžku s ohledem na formu, výskyt vad a poruch, četnost poskytované péče, množství zařazených dětí do logopedické péče. Důležité bude zjištění o množství kvalifikovaných pedagogů v oboru logopedie na jednotlivých zařízeních s ohledem na množství dětí a porovnání s daty před sedmi roky. Tato část vyhodnocení bude věnována sumarizaci údajů o logopedické péči z dotazníků a porovnání s údaji před sedmi lety.

Tabulka č. 3: Poskytované služby a formy logopedické péče

Název zařízení	Logo prevence	Logo třída	Logo kroužek	V režimu dne	Individu ální péče
MŠ D.Podluží	ano	ne	ne	ano	ano
MŠ H.Podluží	ne	ne	ano	ne	ne
MŠ Jířkov	ano	ne	ne	ano	ano
MŠ Lobendava	ne	ne	ne	ne	ne
MŠ Mikulášovice	ano	ne	ano	ano	ano
MŠV Podhájí Rumburk	ano	ne	ne	ano	ano
MŠKomenského Rumburk	ano	ne	ne	ano	ano
MŠKrásnolipská Rumburk	ano	ne	ano	ano	ano
MŠ Sukova Rumburk	ano	ne	ne	ne	ano
MŠ Šluknov	ano	ano	ne	ano	ano
MŠNezvalova Varnsdorf	ano	ano	ano	ano	ano
MŠPoštovní Varnsdorf	ano	ano	ne	ano	ano
MŠT.G.Masaryka Varnsdorf	ano	ne	ano	ano	ano
MŠKřížkova Varnsdorf	ano	ne	ne	ano	ano
MŠ Velký Šenov	ano	ne	ne	ano	ano
ZŠ a MŠ D.Poustevna	ano	ne	ano	ano	ano
ZŠ a MŠ Krásná Lípa	ano	ne	ano	ano	ne
ZŠ a MŠ Lipová	ano	ne	ne	ano	ne
ZŠ a MŠ Rybníště	ano	ne	ne	ano	ne
ZŠ a MŠ Staré Křečany	ano	ne	ne	ano	ne
ZŠ a MŠ Vilémov	ano	ne	ne	ne	ano

Z tabulky vyplývá, že na většině mateřských škol s výjimkou dvou mateřských škol poskytují logopedickou prevenci. V uplynulém šetření poskytovalo logopedickou prevenci všech 21 mateřských škol. Tato péče je poskytována v režimu dne nebo individuálně. Je zřejmé, že logopedická péče v rámci dne je součástí školních vzdělávacích programů a je zapracována i do třídních vzdělávacích plánů jednotlivých tříd v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání a jsou zapracovány v klíčových kompetencích výchovy k řeči. Z tabulky vyplývá, že se ve Šluknovském výběžku nenachází žádná logopedická mateřská škola, stejně jako v porovnávacím období. Stále platí, že na třech mateřských školách jsou logopedické třídy, a to ve městě Varnsdorf a Šluknov. Z tabulky dále vyplývá, že stále jen jedna mateřská škola poskytuje všechny tři formy logopedické péče, zjišťované v dotazníku, a to logopedickou prevenci, logopedickou třídu a logopedický kroužek. Z tabulky je

zřejmě, že jen v pěti mateřských školách učitelky nenabízejí individuální logopedickou péči. Na sedmi mateřských školách k rozvoji komunikačních dovedností dětí nabízejí logopedické kroužky, které se zaměřují na procvičení všech jazykových rovin, percepce, grafomotoriky, oromotoriky, dechových cvičení, aj. Tyto kroužky zabezpečují učitelky MŠ – logopedické asistentky.

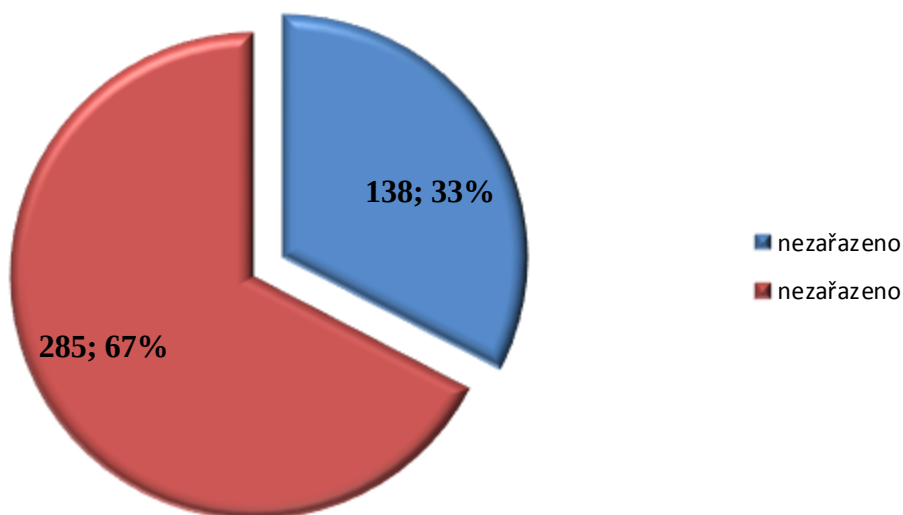
Pouze jedna mateřská škola nenabízí žádnou službu ani formu logopedické péče. Je na zvážení, jak v této mateřské škole probíhá jazyková výchova, jejímž úkolem v předškolním věku je také prevence poruch řeči. Jakým způsobem probíhá výchova k všestrannému podněcování dětí ke spontánnímu mluvení a k rozvoji mluvního apetitu, zdokonalování mluvní pohotovosti, rozvíjení smyslového vnímání, slovní zásoby, tvořivého myšlení, představivosti a fantazie dětí, jakož i jejich rytmického cítění a pohybové obratnosti.

Jedna mateřská škola uvádí, že logopedický kroužek probíhá odpoledne za přítomnosti dětí společně s rodiči. Toto zvolené řešení by mohlo být přínosné a prospěšné pro další mateřské školy v zájmu zkvalitnění spolupráce školy a rodičů. Případně i v dalších možnostech rozvoje komunikačních dovedností dětí v návaznosti na systematické domácí procvičování. Metodické a praktické ukázky vedené učitelkou mohou rodičům pomoci v kvalitnější a systematictější domácí práci. V této mateřské škole působí školní logoped s magisterským studiem, který funguje i jako supervizor ostatním logopedickým asistentkám v tomto předškolním zařízení. Tato speciální pedagožka také působí jako externí pracovník SPC Demosthenes se sídlem v Ústí nad Labem.

Tabulka č. 4: Zařazení dětí s NKS do logopedické péče v jednotlivých MŠ

	D.Podluží	H.Podluží	Jiřkov	Lobedava	Mikulášovice	V Podhájí	Komenského	Krásnolipská	Sukova	Šluknov	Nezvalova	Poštovní	T.G.Masaryka	Velký Šenov	D.Poustevna	Křížáková Varn.	Krásná Lípá	Lipová	Rybníště	Staré Křečany	Vilémov
Vady řeči	12	28	31	6	10	20	12	13	37	58	24	37	32	25	15	23	16	5	3	10	6
Zařazeno	12	10	23	2	7	12	12	13	20	43	24	20	15	11	11	23	13	1	2	6	5
Nezařazeno	0	18	8	4	3	8	0	0	17	15	0	17	17	14	4	0	3	4	1	4	1

Z tabulky č. 4 vyplývá, že pouze v pěti mateřských školách jsou všechny děti s NKS zařazeny do logopedické péče. V ostatních školách zůstávají některé děti, které nejsou do logopedické péče zařazeny. Zda je to způsobeno věkem dětí, možnou kapacitou individuální práce učitelky nebo nezájmem rodičů o tuto službu z dotazníku nevychází. Z údajů poskytnutých v dotaznících vyplývá, že v 18 mateřských školách se vyskytují logopedické problémy více u chlapců a ve 4 mateřských školách je větší počet dívek s komunikačními problémy.

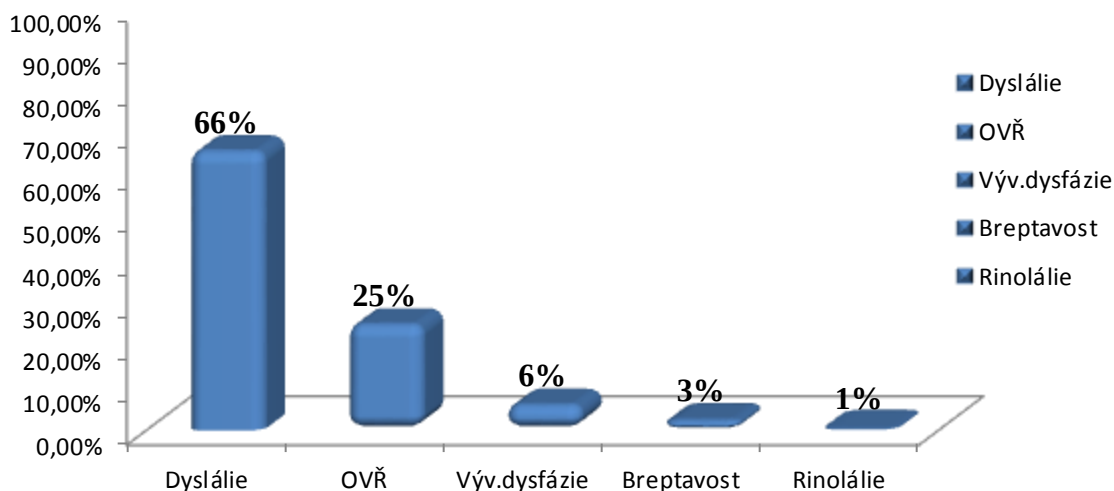

Graf č. 3: Zařazení dětí do individuální péče

Údaje z grafu č. 3 nám potvrzují hypotézu, že výše poskytované individuální odborné logopedické péče v mateřských školách stále neodpovídá potřebám vzhledem k počtu dětí s narušenou komunikační schopností. Podle grafu není stále 33% dětí s narušenou komunikační schopností zařazeno do individuální logopedické péče. V porovnání s výsledky průzkumu v bakalářské práci ze školního roku 2007/2008 se poměr mezi dětmi zařazenými a nezařazenými nezměnil. I v tomto zkoumaném období bylo 67% dětí zařazeno a 33% nezařazeno.

Poskytovaná individuální péče jak je uváděno v dotaznících je nejčastěji poskytována 1krát za čtrnáct dní, skupinová práce probíhá například v kroužcích jedenkrát týdně.

Logopedické třídy poskytují skupinovou i individuální logopedickou péči denně, což je dané menším počtem dětí ve třídách a kvalifikovaným personálem v těchto třídách.

Graf č. 4: Výskyt druhů NKS

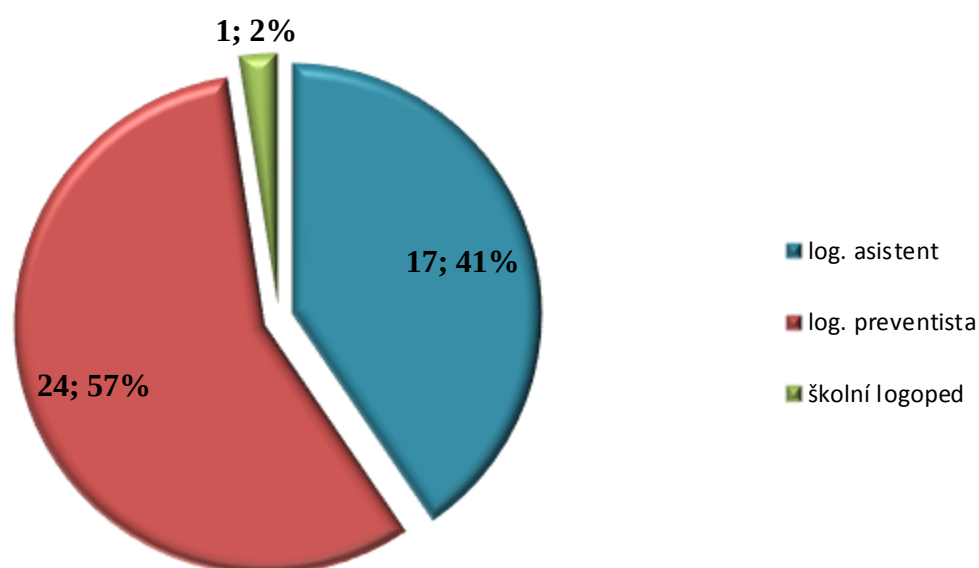
Z grafu č. 4 je patrné, že nejvíce se v běžných mateřských školách učitelky setkávají s diagnózou dyslálie, opožděným vývojem řeči, vývojovou dysfázií, breptavostí a rinolálií, ve dvou případech se vyskytuje i koktavost. Tyto údaje korespondují s výsledky z bakalářské práce.

Tabulka č. 5: Počet pracovníků poskytujících logopedickou péči

	D.Podluží	H.Podluží	Jiřkov	Lobdava	Mikulášovice	V Podluží	Komenského	Krásnolipská	Sukova	Šluknov	Nezvalova	Poštovní	T.G.Masaryka	Velký Šenov	D.Poustevna	Křížkova Varns.	Krásná Lípa	Lipová	Rybníště	Staré Křečany	Vilémov
Logopedické asistentky	1	0	2	0	0	1	0	2	0	3	4	2	0	1	1	0	0	0	0	0	0
Logopedka - preventistka	0	0	0	0	1	1	1	1	3	4	5	2	0	0	0	4	0	0	1	0	1
Logopedka školní	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Logopedka externí nebo supervizorka	0	1	1	0	2	1	1	1	1	2	0	1	1	1	1	1	1	0	0	1	0

Z tabulky č. 5 je patrné, že v mateřských školách ve Šluknovském výběžku pracuje celkem 17 logopedických asistentek, 24 logopedických preventistek a jeden školní logoped. Největší zastoupení asistentů a preventistů je v mateřské škole Nezvalova Varnsdorf. Do šesti mateřských škol nedochází externě žádný logoped, rodiče si tedy musí v případě NKS sami zařídit pro své děti individuální logopedickou péči formou docházení do SPC, ke klinickému logopedovi případně do PPP či využít služeb soukromé logopedické poradny. Mezi mateřské školy, které nemají v rámci personálu mateřské školy žádné logopedické asistenty, patří MŠ Lobdava, MŠ Horní Podluží, MŠ T.G.Masaryka Varnsdorf, MŠ Krásná Lípa, MŠ Staré Křečany.

V porovnání s údaji před sedmi lety můžeme pozitivně hodnotit zvýšení počtu logopedických asistentek, a to z počtu 15 ve školním roce 2007/2008 na 42 v roce 2014/2015. Což činí nárůst 280%. Je patrné, že si učitelky mateřských škol uvědomují nutnost a potřebu vzdělávání v oblasti logopedie pro efektivní logopedický přístup k dětem. Tento údaj lze ještě matematicky porovnat i takto – před sedmi roky připadalo na jednu třídu mateřské školy 0,32 logopedického asistenta, v tomto výzkumném šetření připadá na jednu třídu MŠ 0,73 logopedického asistenta.

Graf č. 5: Zastoupení logopedů

Z grafu č. 5 je patrné, že z celkového počtu učitelek s logopedickým vzděláním zaujímají 57% učitelky s kurzem logopedické prevence, 41% učitelek splňuje požadavky pro vykonávání logopedické asistentky (absolventky vysokoškolského bakalářského studijního programu zaměřeného na speciální pedagogiku ukončeného státní zkouškou z logopedie, nebo absolventky programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaného VŠ a zaměřeného na speciální pedagogiku – logopedii). 2% zaujímá absolventka magisterského studia zakončeného státní zkouškou z logopedie – popř. surdopedie. V grafu nefigurují externí logopedi či supervizoři, protože se v mnoha případech jedná o tutéž osobu, tudíž by výsledek byl zkreslující.

2.5. Výsledky výzkumu podpory logopedické péče v mateřských školách ze strany Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky.

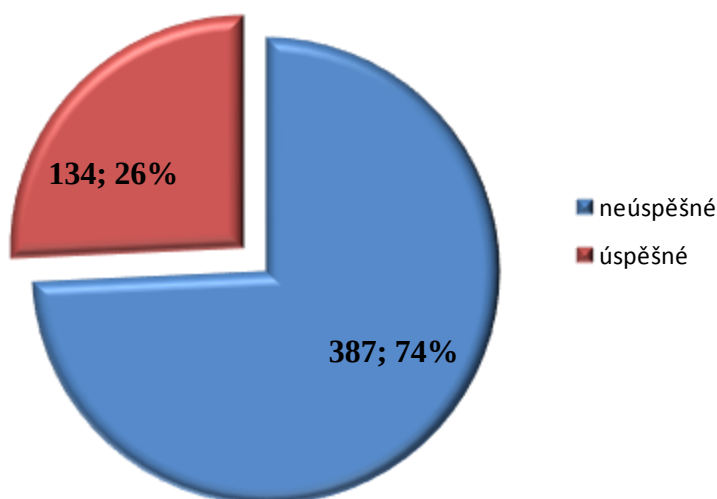
V této části diplomové práce budou shrnuty výsledky výzkumu ohledně podpory logopedické péče poskytované mateřským školám ze strany MŠMT. Informace byly konzultovány s pracovníkem ministerstva zaměřeného právě na předškolní vzdělávání a získány z webových stránek ministerstva. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vyhláší v souladu s § 171 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) rozvojový program Podpora logopedické prevence v předškolním vzdělávání, a to již třetím rokem. Cílem tohoto programu je zvyšovat kvalitu předškolního vzdělávání u pedagogických pracovníků, kteří se podílejí na rozvoji řečových dovedností dětí předškolního věku, zlepšovat pracovní prostředí pro zajištění logopedické prevence v předškolním vzdělávání. Tohoto cíle bude dosahováno zkvalitněním logopedické prevence v práci předškolního pedagoga, případně i asistentů pedagoga pracujících u dětí s narušenou komunikační schopností. Je nutné se zmínit i o cíli, jehož úkolem je posilování vzdělávacích a osobnostních kompetencí pedagoga a posílení motivací ředitelů škol k zavádění logopedické prevence do všech vzdělávacích oblastí v mateřských školách. V rámci jednoho projektu lze podpořit tyto aktivity:

- Další vzdělávání pedagogických pracovníků pro jednotlivce v minimálním rozsahu 60 hodin prezenčního studia zaměřeného na logopedickou prevenci.
- Tvorba a realizace školních projektů na podporu rozvoje řeči u dětí předškolního věku, včetně spolupráce s rodiči.
- Zajištění vybavení pracovišť moderními pomůckami pro řečovou výchovu ve škole – například vybavení počítačovou technikou s výukovými programy, logopedickými pomůckami.

Projekt musí splňovat parametry, a to realizaci zajistí pedagogický pracovník s odbornou kvalifikací pro přímou pedagogickou činnost v PV, projekt bude využit při vzdělávání dle ŠVP, k projektu bude zpracován harmonogram, materiální a personální zabezpečení, a projekt musí být v souladu se státní vzdělávací politikou, v souladu

s RVP PV. Dotace se poskytují pouze na neinvestiční výdaje jako je úhrada mzdových nákladů, nákup materiálu, úhrada služeb a ostatních osobních nákladů bezprostředně souvisejících s projektem. Ministerstvo poskytuje finanční prostředky státního rozpočtu na realizaci předložených projektů na základě výsledků vyhodnocení projektů. Na poskytnutí finančních prostředků ministerstvem není právní nárok a ministerstvo si vyhrazuje právo nesdělovat důvody neposkytnutí dotace.

Rozvojový program Podpora logopedické prevence v předškolním vzdělávání byl poprvé vyhlášen v červnu 2013 pro rok 2013. Celkem bylo doručeno 421 žádostí, z toho doporučeno bylo 134 žádostí, a vyřazeno bylo 287 projektů. Nepodpořené projekty měly formální nedostatky, které vedly k nízkému bodovému ohodnocení projektů – především se jednalo o aktivity mimo vyhlášený rozvojový program, chybný rozpočet a odchylky od cíle programu. Dalšími důvody bylo pozdní dodání prostřednictvím držitelů poštovní licence, tzn. po 14.00 hodině dne 17. 6. 2013 nebo nedodání v obou verzích vyhotovení – tištěnou a elektronickou verzi žádosti. Celkem bylo v roce 2013 vyčerpáno 10 mil. Kč. Z údajů v dotazníku bylo zjištěno, že MŠ Křížkova Varnsdorf získala dotaci 64 815 Kč.

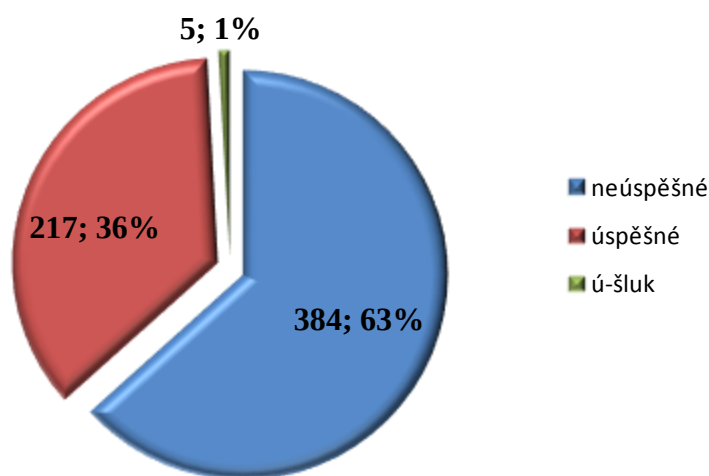

Graf č. 6: Logopedická podpora 2013

V roce 2014 bylo podáno 606 projektů, ministerstvem bylo schváleno 222 projektů. Z toho počtu bylo 5 projektů z mateřských škol Šluknovského výběžku:

- MŠ Šluknov s projektem Povídáme si s pejskem a kočičkou.
- MŠ T. G. Masarykova Varnsdorf s projektem Mluvíme hezky česky.
- MŠ Sukova Rumburk s projektem Co nejvíce písniček, napraví můj jazýček Zpívat, kreslit, povídat, celé tělo rozhýbat.
- ZŠ a MŠ Krásná Lípa s projektem Logo hrátky II aneb maminko, tatínku, povídej si se mnou.
- MŠ Nezvalova Varnsdorf s projektem Hrajeme se se slovy.

Také v tomto roce byla rozdělena částka 10 mil. Kč. MŠ Šluknov získala 80 000 Kč, MŠ Sukova Rumburk a MŠ Nezvalova Varnsdorf po 50 000 Kč. MŠ T.G.Masaryka Varnsdorf získala dotaci 11 000 Kč. ZŠ a MŠ Krásná Lípa neuvedla výši poskytnuté dotace. Údaje byly zjištěny z dotazníků škol.

Graf č. 7: Logopedická podpora 2014

Pro rok 2015 bylo celkem podáno 634 projektů, k podpoře bylo výběrovou komisí schváleno 193 projektů. Velké množství neúspěšných projektů bylo vyřazeno z důvodu formálních a obsahových nedostatků žádostí, pozdního dodání, chybných rozpočtů a nesouladu mezi obsahovou a finanční částí projektu.

Ze Šluknovského výběžku prošel úspěšným výběrem pouze jeden projekt:

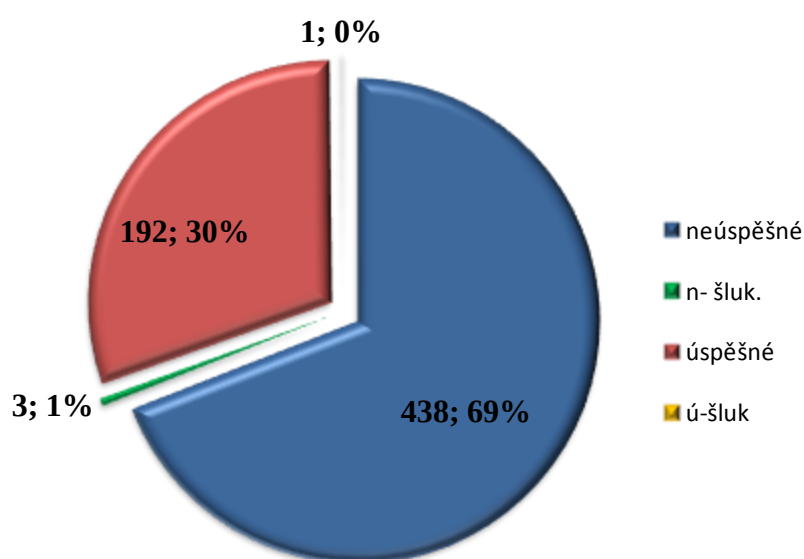
- MŠ Mikulášovice - Hrátky se slovíčky pro kluky a pro holčky

Nepodpořeny byly projekty, které byly zpracovány:

- MŠ Pražská Varnsdorf,
- MŠ Poštovní Varnsdorf,
- ZŠ a MŠ Dolní Poustevna.

Pro tento rok je také počítáno s celkovou částkou 10 mil. Kč. MŠ Mikulášovice získala částku 40 000 Kč.

V příloze D diplomové práce je zpracovaný projekt na podporu logopedické prevence v mateřské škole Dolní Poustevna s názvem „Já, ty, my všichni víme, že je důležité, jak se spolu domluvíme.“ Autorka diplomové práce se na zpracování projektu aktivně podílela a byla odpovědným řešitelem projektu. Projekt kromě základních údajů obsahuje anotaci projektu, cíle projektu a jeho zdůvodnění, stručný popis současného stavu problematiky, vymezení aktivit, rozsah záměru, podrobný časový a pracovní harmonogram realizace projektu a jeho částí, materiální a personální zabezpečení projektu, definice konkrétních a měřitelných výstupů, celkový rozpočet na realizaci projektu a podrobný rozpočet požadované dotace, zdůvodnění jednotlivých položek rozpočtu.

Graf č. 8: Logopedická podpora 2015

Z grafů č. 8 je patrné, že stoupá počet přihlašovaných projektů, ale finanční obnos poskytnutý ministerstvem nedovolí zvýšit kapacitu podpořených projektů. Průměrně tak připadá na jeden schválený projekt kolem 50 tisíc Kč.

Zjištěné údaje nám dávají odpověď na otázku týkající se podpory logopedické péče ze strany ministerstva a zároveň i odpověď na otázku o využívání této podpory učitelkami mateřských škol ve Šluknovském výběžku.

2.6. Výsledky výzkumu podpory logopedické péče v mateřských školách ze strany Ústeckého kraje.

V této části práce budou shrnuty výsledky výzkumu podpory logopedické péče v mateřských školách ze strany Krajského úřadu Ústeckého kraje, do kterého správně patří Šluknovský výběžek. Údaje vychází z rozhovoru, který byl pořízen se samostatnou referentkou odboru školství, mládeže a tělovýchovy Krajského úřadu Ústeckého kraje Bc. Jarmilou Svobodovou a dalším studiem dokumentů ohledně logopedické péče. Forma podpory kraje ohledně dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, kurzů logopedických asistentů – preventistů a jiných aktivit k logopedické péči spočívá v tom, že v oblasti dalšího vzdělávání existuje v Ústeckém kraji fungující systém odpovídající potřebám znalostní společnosti a trhu práce. Další vzdělávání pedagogických pracovníků (dále jen „DVPP“) je uskutečňováno zejména prostřednictvím Pedagogicko-psychologické poradny Ústeckého kraje a Zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, jejímž je Ústecký kraj zřizovatelem. V uplynulých letech bylo DVPP zaměřeno především na:

- ♣ školení dospělých pedagogických pracovníků
- ♣ akce na klíč, kdy vyjíždí lektor do škol s akreditovanými přednáškami pro celé sbory
- ♣ zájezdy s odbornou tematikou pro pedagogickou veřejnost
- ♣ odborné přednášky osobností, které pracují v oblasti vědy, či kultury

Krajem zřizované zařízení pro DVPP má akreditováno MŠMT ČR téměř 200 kurzů většinou speciálně pedagogického, pedagogického a psychologického charakteru. Pro další činnost zařízení bylo zásadní získání akreditace MŠMT ČR pro Zařízení pro DVPP na dalších 6 let a to do 1. 3. 2018.

Pro příklad uvádíme údaje za školní rok 2012/2013, kdy bylo uspořádáno 117 vzdělávacích akcí, z toho 15 na klíč. Těchto aktivit se celkem zúčastnilo 1 360 pedagogických pracovníků. Šest přednášek bylo uspořádáno pro pedagogické sbory

zdarma. Čtyři semináře se týkaly akreditované akce „Komunitní kruh“, dvě přednášky pak byly vedeny v rámci projektu „Interetnický konflikt a tolerance k odlišnosti“. Ve spolupráci s KÚ byl v rámci dotačního programu uskutečněn seminář pro vyučující, kteří pracují s cizinci. Aktuální údaje budou zveřejněny ve výroční zprávě kraje za školní rok 2013/2014, která je v současné době ve zpracování.

PPP Ústeckého kraje a Zařízení pro DVPP doplňuje svou činností pestrou škálu nabídky, kterou má pedagogická veřejnost v Ústeckém kraji k dispozici jak ze strany tohoto zařízení, tak ostatních subjektů, působících v oblasti DVPP.

Ústecký kraj je zapojen do programů MŠMT podporujících vybudování sítě logopedické prevence a následné logopedické intervenci ve školách. V kraji působí dva logopedičtí koordinátoři, jeden v Měcholupech při Logopedické základní škole a druhý v Litoměřicích v SPC při Základní škole speciální, Základní škola praktické a Praktické škole v Litoměřicích. V kraji působí aktivní síť logopedických asistentek, na jejichž vzdělávání kraj opakovaně již čtvrtým rokem finančně přispívá. Celkem v kraji pracovalo průběžně cca 80 logopedů. Tento systém považujeme za mimořádně efektivní pro Ústecký kraj, neboť poskytuje logopedickou péči potřebným dětem a žákům přímo ve škole, což zajišťuje její dostupnost také v sociálně vyloučených oblastech.

Pedagogické centrum Ústí nad Labem, obecně prospěšná společnost se zaměřuje vedle DVPP také na oblast dalšího profesního vzdělávání mimo oblast školství, včetně vzdělávacích aktivit pro veřejnost, spoluprací s nakladatelstvími, cestovními kancelářemi apod. NIDV jako příspěvková organizace přímo řízená MŠMT působí celostátně. Ústecký kraj se s finanční podporou proto obrací na zařízení vlastní.

Kurzy „Logopedická prevence“ nebo „Primární logopedická prevence“ jsou realizovány Logopedickou základní školou, Měcholupy 1, příspěvkovou organizací Ústeckého kraje, ve spolupráci s Asociací logopedů ve školství, o. s., která zajišťuje lektory s požadovanou kvalifikací a praxí pro výuku. Do roku 2015 byly kurzy z rozpočtu Ústeckého kraje podpořeny částkou 270 tisíc korun.

Vzdělávací program je určen pro budoucí logopedické asistenty, kteří získali pedagogické vzdělání dle čl. IV písm. c) dle metodického doporučení MŠMT k zabezpečení logopedické péče ve školství č. j. 14 712/2009 – 61 a je zaměřen na podporu znalostí a praktických dovedností pedagogů v oblasti logopedické prevence

u dětí předškolního věku a žáků přípravných tříd základních škol. Absolvent získá odbornou způsobilost vykonávat činnosti logopedického asistenta dle Čl. IV písmene c).

Vzdělávací program je rozdělen do několika modulů a je poskytnut v rozsahu 60 hodin. První modul uvede pedagogy rámcově do systému logopedické péče v ČR, seznámí s charakteristikou oboru speciální pedagogika, jejím členěním na jednotlivé obory speciální pedagogiky podle druhu postižení, s logopedií jako oborem, jejím významem a uplatněním logopedických pracovníků v praxi, významem logopedické péče ve školství, pozici logopedických pracovníků a jejich kompetence, spolupráce. Dále se seznámí se systémem podpůrných opatření ve školství, postavením a činností školských poradenských zařízení v oblasti logopedie, se zakotvením logopedické péče v systému vzdělávacích programů jako je RVP, ŠVP, IVP. Druhý modul se zabývá úvodem do ontogenetického vývoje lidské řeči, jeho etapami, procesem osvojování si řeči a jazyka, vývojem v raném, předškolním a mladším školním věku z hlediska jazykových rovin. Přibližuje souvztažnost rozvoje řeči s myšlením, motorikou, sluchovou a zrakovou diferenciací a percepcí. Nastihuje koncept podpory rozvoje správné výslovnosti a řečového projevu dítěte, pedagogické zásady, vzhled do anatomie mluvních orgánů, hlasové hygieny a základní charakteristiky českých hlásek. Třetí modul se již zabývá problematikou dítěte s narušenou komunikační schopností, jejím členěním a charakteristikou nejčastějších druhů narušené komunikační schopnosti jako je dyslálie, poruchy plynulosti, vývojová dysfázie, opožděný vývoj řeči. Výklad je zaměřen na terminologické vymezení, příčiny vzniku, projevy v řeči, důsledky, prevenci a pedagogické přístupy. Účastníci jsou uvedeni do problematiky orientačního logopedického vyšetření, dále se zaměří na práci s dítětem s NKS, organizaci primární logopedické prevence v činnosti školy a povinnou dokumentaci. Čtvrtý modul se zabývá metodami a postupy podpory rozvoje řečových schopností a jazykových dovedností dětí předškolního věku, stimulačními programy na rozvoj obsahové, zvukové, gramatické, pragmatické stránky. Tento modul obsahuje praktická cvičení, ukázky pomůcek, náměty, zásobníky her, říkadel, cviky. Společná výchova řeči dětí a rodičů Obsah je zaměřen na společnou výchovu řeči dětí předškolního a mladšího školního věku a jejich rodičů. Součástí jsou praktické a osvědčené náměty a postupy jak nenásilně včleňovat rodiče do spolupráce při výchově řeči jejich dětí. Důraz bude kladen na sluchové hry, dechová cvičení - práce s pomůckami, gymnastika mluvidel, cviky pro rozvíjení motoriky mluvidel, průpravná cvičení k artikulaci jednotlivých

hlásek, rytmizace slov, říkadel, rozpočítadel, hry se zpěvem, vyprávění, reprodukce a dramatizace pohádky, doporučení metodických materiálů. Důležitou součástí obsahu jsou metody a postupy rozvíjení souvztažných funkcí hrubé a jemné motoriky, grafomotoriky, vnímání a rozlišování zvuků, fonémů, rytmu, prostorové a časové orientace, orientace v tělesném schématu. Pátý modul se vztahuje k pedagogické praxi, během praxe využijí účastníci vědomosti a dovednosti získané v teoretické části vzdělávacího programu pro přímou práci s dětmi a o vykonávané praxi si vedou záznamy. Na základě získaných poznatků z pedagogické praxe zpracují kazuistiku. Na závěrečném semináři bude krátké shrnutí poznatků z celého kurzu. Účastníci by měli krátce pohovořit o průběhu pedagogické praxe a prezentovat ZP.

Z rozhovoru dále vyplynulo, že kurzy se pořádají od roku 2012, vždy dva kurzy ročně. Kurzy zatím absolvovalo 113 pedagogů, z toho 8 ze Šluknovského výběžku. Podle dostupných informací ve Šluknovském výběžku v současné době působí 40 logopedických pracovníků, a to jak logopedů i logopedických asistentů.

Tyto údaje nám poskytují odpovědi na otázku týkající se podpory mateřským školám v rámci logopedické péče ze strany kraje.

2.7 Postřehy z výzkumného šetření v rámci mateřské školy

Jako součást empirické části diplomové práce bylo zvoleno porovnání údajů z dokumentů mateřské školy Dolní Poustevna, a to údaje z evidenčních listů a údaje o speciálních vzdělávacích potřebách z výročních zpráv. Lokální šetření se týkalo údajů ze školního roku 2008/2009, 2009/2010, 2010/2011, 2011/2012, 2012/2013, 2013/2014. Pro poslední posuzovaný rok 2014/2015 nejsou ještě zpracované podklady v závěrečné zprávě, proto budou uváděna čísla jen za šest uplynulých školních roků. Předmětem šetření bylo zjistit, zda pediatr uvádí či upozorňuje na potřebu zajištění speciální péče v oblasti řeči na jedné straně. Druhá strana šetření se zabývala zjištěním faktického počtu dětí zapojených do individuální logopedické péče na základě vyšetření SPC v dané mateřské škole. V praxi této mateřské školy se vždy na začátku školního roku, tedy v září, provede orientační depistáž logopedickou asistentkou a poté navštíví školu logoped ze SPC. Ten provede základní logopedická šetření dětí za účasti rodičů a společně s logopedickou asistentkou připraví plán práce. Logopedická asistentka ve

spolupráci s rodiči se poté aktivně podílí na individuální i skupinové logopedické péči přímo v mateřské škole.

Výsledky lokálního šetření:

- za rok 2008/2009

Při studiu údajů v evidenčních listech vycházejících dětí v daném školním roce se pro rok 2008/2009 neobjevil žádný údaj od pediatra o zaměření se na oblast řeči. Z celkového počtu 55 dětí bylo přesto do individuální péče zařazeno 23 dětí, jak je zřejmé z tabulky č. 6.

Tabulka č. 6: Speciálně vzdělávací potřeby 2008/2009

speciální vzdělávací potřeby 2008/2009	počet dětí	forma vzdělávání (individuální nebo skupinová integrace)	individuální vzdělávací plán
zdravotní postižení	0	0	0
zdravotní znevýhodnění	0	0	0
logopedie	23	0	23
Celkem	23	0	23

- za rok 2009/2010

V tomto školním roce bylo zapsáno 51 dětí, při kontrole zápisů v evidenčních listech nebylo žádnému dítěti doporučeno zvýšení individuálního přístupu v oblasti řeči. Individuální logopedická péče byla v mateřské škole poskytována 20 dětem, jak ukazuje tabulka č. 7.

Tabulka č. 7: Speciálně vzdělávací potřeby 2009/2010

speciální vzdělávací potřeby 2009/2010	počet dětí	forma vzdělávání (individuální nebo skupinová integrace)	individuální vzdělávací plán
zdravotní postižení	0	0	0
zdravotní znevýhodnění	0	0	0
logopedie	20	0	20
Celkem	20	0	20

- za rok 2010/2011

Vzhledem k tomu, že v tomto školním roce byla do mateřské školy integrována holčička se sluchovým postižením, byl zaznamenán v evidenčním listě od pediatra záznam o těžké oboustranné vrozené sluchové vadě a expresivní poruše řeči s doporučením intenzivní logopedie. V tomto roce bylo zapsáno 55 dětí, v rámci individuální logopedické péče na doporučení SPC bylo zařazeno 21 dětí, jak je zřejmé z tabulky č. 8.

Tabulka č. 8: Speciálně vzdělávací potřeby 2010/2011

speciální vzdělávací potřeby 2010/2011	počet dětí	forma vzdělávání (individuální nebo skupinová integrace)	individuální vzdělávací plán
zdravotní postižení	1	1	1
zdravotní znevýhodnění	0	0	0
logopedie	21	0	21
Celkem	22	1	22

- za rok 2011/2012

V tomto školním roce při kontrole evidenčních listů přibýly dva zápisy od pediatra, jednalo se o vietnamské děti, v zápise bylo doporučeno zaměřit se na řeč a v druhém zápisu bylo uvedeno málo rozvinutá řeč. Z celkového počtu 56 bylo v logopedické péči 15 dětí. Logopedická péče probíhala i u integrovaného dítěte se sluchovou vadou. Údaje je možné vysledovat v tabulce č. 9.

Tabulka č. 9: Speciálně vzdělávací potřeby 2011/2012

speciální vzdělávací potřeby 2011/2012	počet dětí	forma vzdělávání (individuální nebo skupinová integrace)	individuální vzdělávací plán
zdravotní postižení	1	1	1
zdravotní znevýhodnění	0	0	0
logopedie	15	0	15
Celkem	16	1	16

- za rok 2012/2013

Při studiu tohoto školního roku nebyl zaznamenán žádný zápis od pediatra ohledně řeči v evidenčním listě jednotlivých dětí. Z celkového počtu 55 dětí bylo do individuální logopedické péče dle tabulky č. 10 zařazeno 19 dětí a jedno integrované dítě se sluchovým postižením, kdy symptomem bylo i narušení komunikační schopnosti.

Tabulka č. 10: Speciálně vzdělávací potřeby 2012/2013

speciální vzdělávací potřeby 2012/2013	počet dětí	forma vzdělávání (individuální nebo skupinová integrace)	individuální vzdělávací plán
zdravotní postižení	1	1	1
zdravotní znevýhodnění	0	0	0
logopedie	19	0	19
Celkem	20	1	20

- za rok 2013/2014

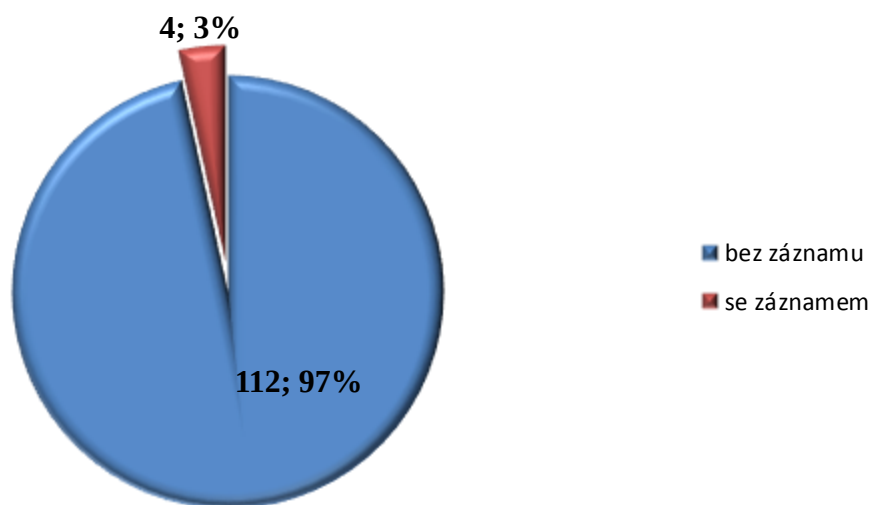
V tomto školním roce bylo při studiu evidenčních listů zjištěno jedno doporučení ohledně logopedie od pediatra. Z celkového počtu 54 dětí bylo v rámci individuální logopedické péče dle tabulky č. 11 zařazeno 17 dětí.

Tabulka č. 11: Speciálně vzdělávací potřeby 2013/2015

speciální vzdělávací potřeby 2013/2014	počet dětí	forma vzdělávání (individuální nebo skupinová integrace)	individuální vzdělávací plán
zdravotní postižení	0	0	0
zdravotní znevýhodnění	0	0	0
logopedie	17	0	17
Celkem	17	0	17

Z výsledků tohoto lokálního šetření je zřejmé, že první impuls o možném zahájení logopedické péče plyne právě od učitelek mateřských škol. Vzhledem k tomu, že do mateřských škol nenastupují pouze děti tříleté, ale i v pozdějším věku, v mnoha případech až poslední rok před nástupem povinné školní docházky je potřeba, aby byli nejen rodiče, ale i učitelky upozorněny na možné deficity v komunikaci dítěte právě od pediatrů. Jak se uvádí v mnoha odborných knihách, je k správnému rozvoji komunikačních dovedností potřeba týmová spolupráce všech zainteresovaných osob, které přijdou při výchovně vzdělávacím procesu s dítětem do kontaktu. Jde tedy o týmovou spolupráci rodiny, mateřské školy, odborníků, mezi něž bychom měli počítat právě pediatry, speciální pedagogy jak v rezortu školství, tak v rezortu zdravotnictví, foniatry, psychology, psychiatry, aj.

V grafu č. 9 lze porovnat počet součtu počtu dětí ukončujících vzdělávání v mateřské škole k 31. 8. jednotlivých školních roků (celkem šesti) a počtu záznamů v evidenčních listech od pediatrů.

Graf č. 9: Záznamy v Evidenčních listech dětí

2.8 Diskuze a vlastní odborná interpretace

Diskuze se zaměří na zhodnocení logopedické péče ve Šluknovském výběžku získané z odpovědí řízeného rozhovoru s třemi pracovníky, kteří se logopedií na různé pozici věnují. Rozhovor byl veden s logopedickou asistentkou na úrovni logopedické prevence, s logopedickou asistentkou s bakalářskou zkouškou z logopedie a logopedem s magisterským studiem speciální pedagogiky obor logopedi pracujícím v SPC. Otázky, které jsou přílohou č. 5, jsou zaměřeny na zjištění údajů o praxi, počtu dětí v péči, poskytované formy a četnosti péče, o zhodnocení spolupráce s rodiči a učiteli, logopedem. Další otázky se týkají zhodnocení současné situace a možnosti pro zlepšení poskytovaných služeb logopedické intervence.

První rozhovor byl veden 13. 2. 2015 s učitelkou mateřské školy, která v rezortu školství působí 27 let. Kurz logopedického asistenta zaměřeného na logopedickou prevenci absolvovala před dvěma roky. Kurz byl zakončen ústní zkouškou a rozpravou nad danou problematikou a obhajobou závěrečné práce. Ve své péči má v tomto školním roce 15 dětí s NKS. S dětmi pracuje skupinově i individuálně. Jednou týdně s dětmi skupinově pracuje v logopedickém kroužku. Kroužek je zaměřen na rozvoj obsahové i formální stránky řeči, zrakovou a sluchovou perцепci, grafomotoriku, oromotoriku. Individuálně pracuje s dětmi 1 krát za čtrnáct dnů. Do kroužku jsou zařazeny děti v posledním roce předškolního vzdělávání. Zastává názor, že situace se za poslední roky zlepšuje v tom, že učitelky projevují větší zájem o zvyšování kvalifikace v problematice komunikačních dovedností předškolních dětí. Na druhou stranu, ale stále přibývá dětí s komunikačními problémy. Odpověď na otázku ohledně spolupráce s rodiči hodnotí asistentka jako dobrou, s rodiči vede rozhovor individuálně, záleží na postoji rodičů k potřebnosti a důležitosti intenzivní domácí práce, jejich informovanosti ohledně správného mluvení pro budoucí roli žáka a jeho další komunikaci. Jako dobrou hodnotí i spolupráci se speciálním pedagogem SPC, často řeší problémy i telefonicky, pracovník SPC navštíví mateřskou školu 2krát ročně vzhledem k vytíženosti. Asistentka by uvítala častější přímé konzultace u dětí. Pro zlepšení poskytované logopedické péče se přiklání k většímu počtu asistentek přímo v mateřských školách. Další možnost ke zlepšení práce s dětmi s NKS vidí ve snížení počtu dětí na třídách s kvalitnější možností individuálního přístupu.

Druhý rozhovor byl veden 3. 3. 2015 s učitelkou mateřské školy s desetiletou pedagogickou praxí, která v roce 2008 ukončila bakalářské studium na TUL v Liberci, ve studijním oboru Speciální pedagogika předškolního věku se státní zkouškou z logopedie. Od té doby působí jako logopedická asistentka na mateřské škole se supervizi SPC Rumburk. Ve školním roce 2014 / 2015 pracuje se 40 dětmi, a to s 28 dětmi v heterogenní třídě a 12 dětmi ze třídy předškoláků. Skupinovou formu ranních logopedických chviliek několikrát za týden preferuje v heterogenní třídě. K individuální práci s dětmi s NKS se dostává jednou za čtrnáct dní zhruba na 15 až 20 minut pro jednotlivé dítě. S rodiči konzultuje postupy a rady ze strany SPC, ale většina rodičů doma s dětmi necvičí, což je viditelné při následné individuální lekci. Logopedka ze SPC dochází na supervizi 3 krát během školního roku, což nepovažuje učitelka za dostačující. V rámci poskytované logopedické péče ve Šluknovském výběžku postrádá asistentka chybějící návaznost na prvním stupni ZŠ. Možné změny ke zlepšení péče o děti s NKS vidí v proškolení učitelů prvního stupně ZŠ, a také ve vyčlenění více času pro práci s dětmi s NKS v mateřských školách. Nejvíce ji trápí fakt, že rodiče s dětmi málo cvičí a neuvědomují si závažnost problému pro další rozvoj dítěte. Je potřeba větší osvěta pro rodiče v rámci primární logopedické prevence.

Třetí rozhovor byl veden 4. 3. 2015 se speciální pedagožkou, která pracuje v SPC jako logopedka. V oblasti školství působí 30 let, magisterský titul ze speciální pedagogiky získala na pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. V péči má podle odhadu asi 200 až 250 dětí s různou NKS. Pracovní činnost spočívá v diagnostice, reedukaci, intervenci, v návštěvách MŠ a ZŠ, v sestavování, konzultacích a kontrolách IVP, provádí náslechy v hodinách, ve kterých jsou integrováni žáci s NKS. Do SPC dochází děti s rodiči na individuální terapii 1krát za 2 – 4 týdny podle diagnózy. Celkem dojíždí do 12 mateřských škol, kde provádí intervenci 2krát ročně. Spolupráci s učitelkami, které pracují jako logopedické asistentky, hodnotí velice dobře, znalosti a vědomosti z oblasti logopedické péče jsou pro důslednou a kvalitně poskytovanou péči velmi důležité. Co se týká přístupnosti a dostatku logopedické péče ve Šluknovském výběžku podotýká, že je přístupná všem dětem a rodičům, kteří mají o tuto aktivitu zájem. Za nutné považuje personální posílení logopedů pro častější ambulantní intervenci. Změny vidí právě ve zvýšení počtu logopedů, v zajištění proškolení co největšího počtu učitelek MŠ v oblasti prevence a frontální péče o všechny děti. S tím souvisí i navrhované možnosti zlepšení pro děti

předškolního věku s vadami řeči, a to personální posílení kvalifikovaných speciálních pedagogů, zvyšování počtu logopedických asistentek přímo v mateřských školách a v neposlední řadě i zvýšení a zkvalitnění osvěty pro rodiče – letáky, odborné přednášky, publikace.

Vlastní interpretace k získaným údajům:

Z rozhovorů plyne, že je nutné poskytovat dětem v předškolním vzdělávání s vadami řeči adekvátní logopedickou péči. Tu mohou učitelky poskytovat v návaznosti na znalosti o vývoji řeči, o projevech, příčinách narušené komunikační schopnosti a následných terapeutických postupech. Tyto vědomosti a znalosti je potřeba získávat zvyšováním si kvalifikace v daném oboru. Poskytování individuální logopedické péče souvisí se zvyšováním kvalifikovaných logopedů.

S individuálním přístupem v mateřské škole souvisí také stále vysoký počet dětí na třídách, jeho snížení by pomohlo ke zlepšení poskytování logopedické péče jednotlivým dětem v režimu dne výchovně vzdělávacího programu mateřských škol.

Z rozhovorů je patrné, že by logopedické asistentky v MŠ uvítaly častější návštěvy a konzultace logopeda ze SPC. Ten, ale vzhledem k časovému vytížení a značnému počtu klientů, nemůže častější služby nabídnout.

Z odpovědí z rozhovoru se potvrzuje hypotéza o nutnosti zvyšování kvalifikace u učitelů mateřských škol a jejich kvalitnějšímu přístupu k problematice logopedické péče u dětí předškolního věku s vadami řeči.

Shrnutí

Výsledky v empirické části lze shrnout v odpovědích na výzkumné otázky:

- Jak se vyvíjelo poskytování logopedické péče s ohledem na počet dětí s narušenou komunikační schopností v daném regionu s odstupem sedmi let?

Z výzkumného šetření vyplynulo, že stoupl počet dětí a zároveň počet tříd v běžných mateřských školách. Podle údajů z dotazníku není stále 33% dětí s narušenou komunikační schopností zařazeno do individuální logopedické péče. Velké změny nenastaly v intervalech poskytované individuální péče, nejčastěji udávaný interval byl 1krát za čtrnáct dní podle druhu diagnózy. Domnívám se, že by bylo přínosné zkrácení intervalu mezi jednotlivými terapiemi. V důsledku značných počtů dětí na třídách se nemohou učitelky věnovat individuálně dětem s komunikačními problémy v takové míře, jaká by byla třeba. Nižší počet dětí ve třídách by přispěl ke zlepšení a zkvalitnění individuálního přístupu. Stále platí, že se NKS více projevuje u chlapců než u děvčat. Mezi nejčastější poruchy se řadí dyslálie, OVR a vývojová dysfázie, v menším počtu se dále objevuje rinolálie, breptavost, koktavost. Oproti údajům z roku 2007/2008, kdy byla ve všech mateřských školách zabezpečena logopedická prevence, z nových údajů vyplývá, že dvě mateřské školy tuto prevenci ve školním roce 2014/2015 neposkytují.

- Zvýšila se odborná připravenost učitelek v oblasti logopedické péče v daném regionu s odstupem sedmi let?

Na tuto otázku lze odpovědět kladně, z uplynulého počtu 15 logopedických asistentek se jejich počet zvýšil na 41, s rozdělením na 24 logopedických asistentek v oblasti logopedické prevence a na 17 logopedických asistentek s vyšší odbornou kvalifikací.

- Jakou formu podpory poskytuje v rámci logopedické prevence kraj a ministerstvo školství?

Kraj finančně podporuje další vzdělávání učitelek se zájmem o oblast logopedie, a to kurzy logopedické prevence nebo semináři k jednotlivým poruchám.

Ministerstvo od roku 2013 vyhlašuje projekt pro logopedickou podporu v předškolním vzdělávání a každý rok vyčerpá z rozpočtu 10 mil. korun na vybrané projekty.

- Využívají mateřské školy Šluknovského výběžku možnosti podpory výše uvedených subjektů?

Ano, každý rok se v různém počtu a s různým úspěchem do vyhlášeného projektu logopedické podpory přihlásily i mateřské školy ve Šluknovském výběžku. Z dotazníků vyplývá, že se některé MŠ se zpracovanými projekty hlásí opakovaně, některé se do projektu nepřihlásily ani jednou.

Stanovené hypotézy této diplomové práce se potvrdily.

Výše poskytované individuální odborné logopedické péče v mateřských školách stále neodpovídá potřebám vzhledem k počtu dětí s NKS.

Čím více učitelek se zapojí do zvyšování si odborné kvalifikaci v dané problematice, tím kvalifikovaněji mohou působit na děti s narušenou komunikační schopností a jejich rodiče.

Závěr

V životě člověka je řeč hybnou silou, která se během života neustále projevuje. Je velice důležité rozvíjet řeč už v předškolním věku, správným přístupem lze předcházet narušeným komunikačním schopnostem.

Z tohoto důvodu je role pedagoga v mateřské škole pro správný rozvoj řeči dítěte podstatná. Právě pedagog je pro děti mluvním vzorem a může ovlivňovat oblasti, které jsou pro správný vývoj řeči potřebné a nezbytné. Nemůže sám nahrazovat logopedickou intervenci, ale může rozvíjet právě ony oblasti, které jsou důležité pro dobrou komunikační schopnost dítěte. Některé mateřské školy nenavštěvuje logoped, a proto je nezbytné, aby předškolní pedagogové získali základní vědomosti o možnostech logopedické prevence a narušené komunikační schopnosti. Potom mohou být učitelky tím správným průvodcem a poskytovatelem prvních informací pro rodiče k dalšímu postupu pro zabezpečení logopedické péče.

Pro úspěšnou logopedickou péči je potřeba týmové spolupráce lidí, kteří se na rozvoji řečových dovedností dětí v předškolním věku podílejí. Včasné podchycení komunikačních problémů a stanovení odpovídající terapie je důležité pro další osobnostní rozvoj dítěte. Trendem zůstává, aby děti do první třídy základní školy nastupovaly bez vážnějších logopedických problémů, aby řeč odpovídala věku po stránce obsahové i formální.

S tím souvisí nutnost vzdělávání učitelek mateřských škol, zvyšování si kvalifikace odbornými kurzy či studiem speciální pedagogiky na vysokých školách. Je vhodné apelovat na ředitele školských zařízení, aby právě tento zájem o další vzdělávání u svých učitelek podpořili. Učitelka s adekvátní znalostí problémů využije všech možností, aby svou výchovně vzdělávací činnost zaměřila správným směrem k rozvoji komunikačních schopností dětí, jak ve skupině, tak i individuálně. Bude schopna používat základní metody logopedie, mezi něž patří cílevědomá prevence směřující k tomu, aby dítě ovládalo řeč, hovořilo ve vhodně formulovaných větách, samostatně, vyjadřovalo své myšlenky, sdělení, otázky a odpovědi, rozumělo, slovně reagovalo a vedlo smysluplný dialog, domlouvalo se slovy i gesty, rozlišovalo některé symboly a rozumělo jejich významu i funkci, ovládalo dovednosti předcházející čtení a psaní, průběžně rozšiřovalo svoji slovní zásobu a aktivně ji používalo k dokonalejší komunikaci s okolím.

Navrhovaná opatření, doporučení

Řeč jako jedinečný nástroj mezilidské komunikace ovlivňuje v mnoha směrech kvalitu života, proto její správný vývoj a nácvik nemůžeme podceňovat. Včasná a správná logopedická péče u dětí přispěje ke správnému vývoji řeči. Je potřeba, aby logopedická intervence probíhala v návaznosti na úzkou spolupráci všech, kteří s dětmi s narušenou komunikační schopností pracují a podílejí se na logopedické péči. Součinnost rodiny, učitelů, lékařů, speciálních pedagogů a dalších odborníků je velice důležitá pro stanovení postupů při odstraňování komunikačních problémů, k upevňování správných komunikačních dovedností a návyků. V této spolupráci a součinnosti všech zainteresovaných můžeme spatřovat základní opatření pro logopedickou intervenci u dětí předškolního věku s narušenou komunikační schopností.

Navrhovaná opatření pro mateřské školy a logopedy pracující ve školství

Mezi opatření směřovaná na mateřské školy patří apelace na poskytování takové logopedické péče, která bude zajištěna kvalifikovanými učitelkami v oboru logopedie. Pokud bude logopedická péče součástí výchovně vzdělávacího programu a bude se zaměřovat nejen na logopedickou prevenci, ale i na odbornou logopedickou terapii, je možné vadám řeči nejen předcházet, ale je i odstraňovat. Vedení školy i samotné učitelky by měly dbát na svůj profesní růst, vzdělávat se, psát projekty. Kurzy celoživotního vzdělávání, absolvování bakalářského a následně magisterského studia jsou skvělou příležitostí pro zkvalitnění činnosti, kterou mohou učitelky dětem v mateřských školách poskytnout. Ideálním stavem by bylo, kdyby v každé třídě mateřské školy pracovala logopedická asistentka, případně na každé více třídní škole školní logoped, který by s logopedickými asistentkami kooperoval na poskytované logopedické intervenci. Individuální logopedická péče v MŠ by poté spočívala ve včasné podchycení řečových poruch a jejich reedukaci v přirozeném prostředí. Tím by se přispělo k případnému odhalení dalších nedostatků rozhodujících pro vstup do ZŠ, k odbourání adaptačních potíží souvisejících s cizím prostředím a cizími lidmi; spolupráci s odborníky (SPC, PPP, ZŠ). Vytvoření podmínek pro rozvoj verbální komunikace, možnosti konzultací pro rodiče v MŠ, jejichž děti mají komunikační problémy, denní intenzivní logopedická péče podle individuálního vzdělávacího plánu jistě povede ke zlepšení současné situace. Ideální by byl i nízký počet dětí ve třídě.

Navrhovaná opatření pro rodiče

V současné době, kdy vzrůstá počet dětí s vadami řeči, je velmi důležité věnovat pozornost prevenci vzniku řečových vad. Na prevenci primární, tedy prvotní, se velkou měrou podílí rodiče dítěte a rodina. Pro správný řečový rozvoj je nejdůležitějším prvkem společenské prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. V tomto prostředí je pro dítě důležité poskytovat dostatek řečových podnětů. Rodiče je nutné informovat o přínosu zpívání písniček, o vhodnosti chválit za všechny hlasové projevy, verbálně komentovat věci a dění kolem sebe. Je žádoucí upozorňovat rodiče na důležitost společně komunikovat a vést dialog, pěstovat u dětí lásku ke knize a literatuře. Důležitý je i rozvoj zrakového a sluchového vnímání, rozvoj grafomotoriky. Rodiče by měli dítě vést k rozvoji hrubé a jemné motoriky tím, že jim budou nabízet takové aktivity, které tento rozvoj podpoří. V případě výskytu řečových problémů se mohou obrátit na učitelky mateřských škol, které by měly být natolik fundované, aby rodiče informovaly o dalším postupu a v případě nutnosti je nasměrovaly k odborníkům. Právě následná spolupráce mezi rodiči, mateřskou školou a logopedem je pro rozvoj řeči dítěte velmi důležitá. Logoped, případně i logopedická asistentka v mateřské škole rodiče podrobně seznámí s logopedickou terapií, doporučí jim vhodné domácí aktivity. Opatření pro zlepšení stavu komunikačních schopností dětí, může být viděno v každodenní spolupráci fundovaných učitelek mateřských škol a rodičů, vzhledem k delším intervalům návštěv v SPC či u klinického logopeda.

Navrhovaná opatření pro kraj a MŠMT

Finanční podpora ze strany kraje či MŠMT je velmi důležitá pro rozvoj a vytváření kvalitnějších podmínek logopedické prevence a odborné logopedické péče. Nabídka zajímavých kurzů, rozšiřujících znalosti z oblasti logopedie bude pro učitelky přínosná pro jejich další působení v předškolním vzdělávání. Dostupnost a množství nabídek je pro další karierní růst a vzdělávání učitelek mateřských škol nutná.

Ze strany MŠMT by bylo vhodné i nadále pokračovat ve vypisování projektů na podporu logopedické prevence, která vede nejen k možnosti dalšího vzdělávání učitelek, ale i k posílení finančních prostředků na nákup vhodných logopedických pomůcek a vybavení moderní technikou. Toto vše povede ke zkvalitnění poskytované péče v oblasti komunikačních dovedností dětí a jejich správného rozvoje.

Seznam informačních zdrojů

Knižní publikace

ALLEN, E., K., MAROTZ, L., R., 2005. *Přehled vývoje dítěte od prenatálního vývoje do 8 let*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-055-0.

BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, 2011. *Školní zralost. Co by mělo dítě umět před vstupem do školy*. Dotisk prvního vyd. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-2569-4.

DVOŘÁK, J., 2007. *Logopedický slovník*. 3. upravené a rozšířené vyd. Žďár nad Sázavou: Logopedické centrum. ISBN 978-80-902536-6-7.

JIRMANOVÁ, J. 2008. *Logopedická péče o děti předškolního věku s vadami řeči ve Šluknovském výběžku*. Bakalářská práce na TUL.

KUTÁLKOVÁ, D., 2005. *Logopedická prevence*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-056-9.

KLENKOVÁ, J., 2006. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-1110-9.

KLENKOVÁ, J., KOLBÁBKOVÁ. 2003. *Diagnostika předškoláka – správný vývoj řeči dítěte*. 1.vyd. Brno: MC. Bez ISBN.

KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B., 2001. *Předškolní a primární pedagogika. Předškolská a elementárna pedagogika*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-585-7.

KRAHULCOVÁ, B., 2003. *Dyslalie*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 80-7041-413-8.

LECHTA, V. a kol., 2003. *Diagnostika narušené komunikační schopnosti*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-801-5.

LECHTA, V., a kolektiv, 2005. *Terapie narušené komunikační schopnosti*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-961-5.

LECHTA, V., 2002. *Symptomatické poruchy řeči u dětí*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-433-5.

- LECHTA, V., 2004. *Koktavost*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-867-8.
- MATĚJČEK, Z., 1994. *Co děti nejvíc potřebují*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-006-5.
- MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I., (EDS), 2003. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-799-X.
- MIŠURCOVÁ, V., FIŠER, J., FIXL, V. 1980. *Hra a hračka v životě dítěte*. 1.vyd. Praha: SPN. Bez ISBN.
- OPATRÍLOVÁ, D., 2006. *Pedagogicko-psychologické poradenství a intervence v raném a předškolním věku u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3977-9.
- OPRAVILOVÁ, E., GEBHARTOVÁ, V., 1998. *Zima v mateřské škole*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-268-8.
- PAVLOVÁ ZAHÁLKOVÁ, A., 1980. *Prevence poruch řeči*. 1.vyd. Praha: SPN. Bez ISBN.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., 2001. *Pedagogický slovník*. 3., rozšířené a aktualizované vyd. Praha: portál. ISBN 80-7178-579-2.
- ŘÍČAN, P., KREJČÍŘOVÁ, D., a kolektiv, 1997. *Dětská klinická psychologie*. 3. přepracované a doplněné vyd. Praha: Grada. ISBN 80-7169-512-2.
- SHAPIRO, L., E., 2004. *Emoční inteligence dítěte a její rozvoj*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-964-X.
- SMOLÍKOVÁ, et al, 2006. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2004*. Dotisk 1.vyd. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze. ISBN 80-87000-00-5.
- SOCHŮREK, J., SLUKOVÁ, K., 2013. *Stručný úvod do základů metodologie*. 1. vyd. Liberec: TUL. ISBN 978-80-7372-943-1.
- SOVÁK, M., 1981. *Logopedie*. 2. vyd. Praha: SPN. Bez ISBN.

ŠKODOVÁ, E., JEDLIČKA, I., a kolektiv, 2003. *Klinická logopedie*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-546-6.

ŠVINGALOVÁ, D., 2006. *Úvod do vývojové psychologie*. 1. vyd. Liberec: TUL. ISBN 80-7372-057-4.

VÁGNEROVÁ, M., 2004. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. rozšířené vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-802-3.

VRBOVÁ, R., a kolektiv, 2012. *Metodika práce se žákem s narušenou komunikační schopností*. 1.vyd. Olomouc. ISBN 978-80-244-3312-7.

ZELINKOVÁ, O., 2001. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-544-X.

Ostatní zdroje

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2015. *Dotace a granty*, [online] [vid. 20. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/dotace-a-granty>.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2012. *Konkretizované očekávané výstupy rvp pv*. [online] [vid. 17. 10. 2014]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/konkretizovane-ocekavane-vystupy-rvp-pv>.

PORTÁL: ŠLUKNOVSKÝ VÝBĚŽEK, 2012. [online] [vid. 14. 12. 2014]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0luknovsk%C3%BD_v%C3%BDb%C4%9B%C5%BEek.

PEDAGOGICKO PSYCHOLOGICKÁ PORADNA RUMBURK [online] [vid. 28. 12. 2014]. Dostupné z: <http://www.pppuk.cz/poradny/rumburk>.

SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÉ CENTRUM RUMBURK [online] [vid. 30. 12. 2014] Dostupné z: <http://www.specdcbynov.cz/specalni-pedagogicke-centrum>.

ZÁKON č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) Novela školského zákona (č. 472/2011 Sb.) - *výklady a informace* [online] [vid. 1. 10. 2014] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novela-skolskeho-zakona-c-472-2011-sb-vyklady-a-informace>.

Seznam příloh

Příloha A: Desatero předškoláka

Příloha B: Metodické doporučení č. j. 14 712/2009-61 k zabezpečení logopedické péče ve školství.

Příloha C: Dotazník

Příloha D: Projekt na podporu logopedické prevence

Příloha E: Otázky pro log.asistenty a logopeda

Příloha A

DESATERO PRO RODIČE DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

V rámci příprav materiálu Konkretizované očekávané výstupy RVP PV vzešel, na základě četných dotazů rodičů, také návrh materiálu popisující základní požadavky pro děti předškolního věku, který by mohli využít rodiče.

Vstup do první třídy základní školy představuje pro dítě velkou životní změnu. Mění se role dítěte, prostředí, dospělí i vrstevníci, denní program, náplň činnosti, nároky i požadavky. Aby dítě mohlo zvládnout tuto náročnou situaci bez vážnějších problémů, mělo by být nejen dostatečně vývojové a sociálně zralé, ale také dobře připravené.

Materiál nabízí rodičům dětí předškolního věku základní informace toho, co by mělo jejich dítě zvládnout před vstupem do základní školy. Jsou zde zachyceny jak výchovné, tak vzdělávací předpoklady. Je třeba mít ale na zřeteli, že zrání dítěte je nerovnoměrné, že každé dítě nemusí všech parametrů dosáhnout, ale může se k nim přiblížit.

Přehled základních dovedností propojuje a sjednocuje cíle rodiny a školy. Proto je velmi důležitá spolupráce rodiny a školy, která se podílí na vzdělávání dítěte.

1. Dítě by mělo být dostatečně fyzicky a pohybově vyspělé, vědomě ovládat své tělo, být samostatné v sebeobsluze

Dítě splňuje tento požadavek, jestliže:

- pohybuje se koordinovaně, je přiměřeně obratné a zdatné (např. hází a chytá míč, udrží rovnováhu na jedné noze, běhá, skáče, v běžném prostředí se pohybuje bezpečně)
- svlékne se, oblékne i obuje (zapne a rozepne zip i malé knoflíky, zaváže si tkaničky, oblékne si čepici, rukavice)
- je samostatné při jídle (používá správně příbor, nalije si nápoj, stoluje čistě, požívá ubrousek)
- zvládá samostatně osobní hygienu (používá kapesník, umí se vysmrkat, umyje a osuší si ruce, použije toaletní papír, použije splachovací zařízení, uklidí po sobě)
- zvládá drobné úklidové práce (posbírá a uklidí předměty a pomůcky na určené místo, připraví další pomůcky, srovná hračky)
- postará se o své věci (udržuje v nich pořádek)

2. Dítě by mělo být relativně citově samostatné a schopné kontrolovat a řídit své chování

Dítě splňuje tento požadavek, jestliže:

- zvládá odloučení od rodičů
- vystupuje samostatně, má svůj názor, vyjadřuje souhlas i nesouhlas

- projevuje se jako emočně stálé, bez výrazných výkyvů v náladách
- ovládá se a kontroluje (reaguje přiměřeně na drobný neúspěch, dovede odložit přání na pozdější dobu, dovede se přizpůsobit konkrétní činnosti či situaci)
- je si vědomé zodpovědnosti za své chování
- dodržuje dohodnutá pravidla

3. Dítě by mělo zvládat přiměřené jazykové, řečové a komunikativní dovednosti

Dítě splňuje tento požadavek, jestliže:

- vyslovuje správně všechny hlásky (i sykavky, rotacismy, měkčení)
- mluví ve větách, dovede vyprávět příběh, popsat situaci apod.
- mluví většinou gramaticky správně (tj. užívá správně rodu, čísla, času, tvarů, slov, předložek aj.)
- rozumí většině slov a výrazů běžně užívaných v jeho prostředí
- má přiměřenou slovní zásobu, umí pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno
- přirozeně a srozumitelně hovoří s dětmi i dospělými, vede rozhovor, a respektuje jeho pravidla
- pokouší se napsat hůlkovým písmem své jméno (označí si výkres značkou nebo písmenem)
- používá přirozeně neverbální komunikaci (gesta, mimiku, řeč těla, aj.)
- spolupracuje ve skupině

4. Dítě by mělo zvládat koordinaci ruky a oka, jemnou motoriku, pravolevou orientaci

Dítě splňuje tento požadavek, jestliže:

- je zručné při zacházení s předměty denní potřeby, hračkami, pomůckami a nástroji (pracuje se stavebnicemi, modeluje, stříhá, kreslí, maluje, skládá papír, vytrhává, nalepuje, správně otáčí listy v knize apod.)
- zvládá činnosti s drobnějšími předměty (korálky, drobné stavební prvky apod.)
- tužku drží správně, tj. dvěma prsty třetí podložený, s uvolněným zápěstím
- vede stopu tužky, tahy jsou při kreslení plynulé, (obkresluje, vybarvuje, v kresbě přibývají detaily i vyjádření pohybu)
- umí napodobit základní geometrické obrazce (čtverec, kruh, trojúhelník, obdélník), různé tvary, (popř. písmena)
- rozlišuje pravou a levou stranu, pravou i levou ruku (může chybovat)

- řadí zpravidla prvky zleva doprava
- používá pravou či levou ruku při kreslení či v jiných činnostech, kde se preference ruky uplatňuje (je zpravidla zřejmé, zda je dítě pravák či levák)

5. Dítě by mělo být schopné rozlišovat zrakové a sluchové vjemy

Dítě splňuje tento požadavek, jestliže:

- rozlišuje a porovnává podstatné znaky a vlastnosti předmětů (barvy, velikost, tvary, materiál, figuru a pozadí), nachází jejich společné a rozdílné znaky
- složí slovo z několika slyšených slabik a obrázek z několika tvarů
- rozlišuje zvuky (běžných předmětů a akustických situací i zvuky jednoduchých hudebních nástrojů)
- rozpozná rozdíly mezi hláskami (měkké a tvrdé, krátké a dlouhé)
- sluchově rozloží slovo na slabiky (vytleskává slabiky ve slově)
- najde rozdíly na dvou obrazech, doplní detaily
- rozlišuje jednoduché obrazné symboly a značky i jednoduché symboly a znaky s abstraktní podobou (písmena, číslice, základní dopravní značky, piktogramy)
- postřehne změny ve svém okolí, na obrázku (co je nového, co chybí)
- reaguje správně na světelné a akustické signály

6. Dítě by mělo zvládat jednoduché logické a myšlenkové operace a orientovat se v elementárních matematických pojmech

Dítě splňuje tento požadavek, jestliže:

- má představu o čísle (ukazuje na prstech či předmětech počet, počítá na prstech, umí počítat po jedné, chápe, že číslovka vyjadřuje počet)
- orientuje se v elementárních počtech (vyjmenuje číselnou řadu a spočítá počet prvků minimálně v rozsahu do pěti (deseti))
- porovnává počet dvou málopočetných souborů, tj. v rozsahu do pěti prvků (pozná rozdíl a určí o kolik je jeden větší či menší)
- rozpozná základní geometrické tvary (kruh, čtverec, trojúhelník atd.)
- rozlišuje a porovnává vlastnosti předmětů
- třídí, seskupuje a přiřazuje předměty dle daného kritéria (korálky do skupin podle barvy, tvaru, velikosti)
- přemýšlí, vede jednoduché úvahy, komentuje, co dělá („přemýšlí nahlas“)
- chápe jednoduché vztahy a souvislosti, řeší jednoduché problémy a situace, slovní příklady, úlohy, hádanky, rébusy, labyrinty

- rozumí časoprostorovým pojmům (např. nad, pod, dole, nahoře, uvnitř a vně, dříve, později, včera, dnes), pojmům označujícím velikost, hmotnost (např. dlouhý, krátký, malý, velký, těžký, lehký)

7. Dítě by mělo mít dostatečně rozvinutou záměrnou pozornost a schopnost záměrně si zapamatovat a vědomě se učit

Dítě splňuje tento požadavek, jestliže:

- soustředí pozornost na činnosti po určitou dobu (cca 10-15 min.)
- „nechá“ se získat pro záměrné učení (dokáže se soustředit i na ty činnosti, které nejsou pro něj aktuálně zajímavé)
- záměrně si zapamatuje, co prožilo, vidělo, slyšelo, je schopno si toto po přiměřené době vybavit a reprodukovat, částečně i zhodnotit
- pamatuje si říkadla, básničky, písničky
- přijme úkol či povinnost, zadaným činnostem se věnuje soustředěně, neodbíhá k jiným, dokáže vyvinout úsilí a dokončit je
- postupuje podle pokynů
- pracuje samostatně

8. Dítě by mělo být přiměřeně sociálně samostatné a zároveň sociálně vnímavé, schopné soužití s vrstevníky ve skupině

Dítě splňuje tento požadavek, jestliže:

- uplatňuje základní společenská pravidla (zdraví, umí požádat, poděkovat, omluvit se)
- navazuje kontakty s dítětem i dospělými, komunikuje s nimi zpravidla bez problémů, s dětmi, ke kterým pociťuje náklonnost, se kamarádí
- nebojí se odloučit na určitou dobu od svých blízkých
- je ve hře partnerem (vyhledává partnera pro hru, v zájmu hry se domlouvá, rozděluje a mění si role)
- zapojí se do práce ve skupině, při společných činnostech spolupracuje, přizpůsobuje se názorům a rozhodnutí skupiny
- vyjednává a dohodne se, vyslovuje a obhajuje svůj názor
- ve skupině (v rodině) dodržuje daná a pochopená pravidla, pokud jsou dány pokyny, je srozuměno se jimi řídit
- k ostatním dětem se chová přátelsky, citlivě a ohleduplně (dělí se o hračky,

pomůcky, pamlsky, rozdělí si úlohy, všímá si, co si druhý přeje)

- je schopno brát ohled na druhé (dokáže se dohodnout, počkat, vystřídat se, pomoci mladším)

9. Dítě by mělo vnímat kulturní podněty a projevovat tvořivost

Dítě splňuje tento požadavek, jestliže:

- pozorně poslouchá či sleduje se zájmem literární, filmové, dramatické či hudební představení
- zaujme je výstava obrázků, loutek, fotografií, návštěva zoologické či botanické zahrady, statku, farmy apod.
- je schopno se zúčastnit dětských kulturních programů, zábavných akcí, slavností, sportovních akcí
- svoje zážitky komentuje, vypráví, co vidělo, slyšelo, dokáže říci, co bylo zajímavé, co jej zaujalo, co bylo správné, co ne
- zajímá se o knihy, zná mnoho pohádek a příběhů, má své oblíbené hrdiny
- zná celou řadu písní, básní a říkadel
- zpívá jednoduché písně, rozlišuje a dodržuje rytmus (např. vytleskat, na bubínku)
- vytváří, modeluje, kreslí, maluje, stříhá, lepí, vytrhává, sestavuje, vyrábí
- hraje tvořivé a námětové hry (např. na školu, na rodinu, na cestování, na lékaře), dokáže hrát krátkou divadelní roli

10. Dítě by se mělo orientovat ve svém prostředí, v okolním světě i v praktickém životě

Dítě splňuje tento požadavek, jestliže:

- vyzná se ve svém prostředí (doma, ve škole), spolehlivě se orientuje v blízkém okolí (ví, kde bydlí, kam chodí do školky, kde jsou obchody, hřiště, kam se obrátit když je v nouzi apod.)
- zvládá běžné praktické činnosti a situace, s nimiž se pravidelně setkává (např. dovede vyřídit drobný vzkaz, nakoupit a zaplatit v obchodě, říci si o to, co potřebuje, ptá se na to, čemu nerozumí, umí telefonovat, dbá o pořádek a čistotu, samostatně se obslouží, zvládá drobné úklidové práce, je schopno se starat o rostliny či drobná domácí zvířata)
- ví, jak se má chovat (např. doma, v mateřské škole, na veřejnosti, u lékaře, v divadle, v obchodě, na chodníku, na ulici, při setkání s cizími a neznámými lidmi) a snaží se to dodržovat
- má poznatky ze světa přírody živé i neživé, lidí, kultury, techniky v rozsahu jeho

praktických zkušeností (např. orientuje se v tělesném schématu, umí pojmenovat jeho části i některé orgány, rozlišuje pohlaví, ví, kdo jsou členové rodiny a čím se zabývají, rozlišuje různá povolání, pomůcky, nástroje, ví, k čemu jsou peníze, zná jména některých rostlin, stromů, zvířat a dalších živých tvorů, orientuje se v dopravních prostředcích, zná některé technické přístroje), rozumí běžným okolnostem, dějům, jevům, situacím, s nimiž se bezprostředně setkává (např. počasí a jeho změny, proměny ročních období, látky a jejich vlastnosti, cestování, životní prostředí a jeho ochrana, nakládání s odpady)

- přiměřeným způsobem se zapojí do péče o potřebné
- má poznatky o širším prostředí, např. o naší zemi (města, hory, řeky, jazyk, kultura), o existenci jiných zemí a národů, má nahodilé a útržkovité poznatky o rozmanitosti světa jeho řádu (o světadílech, planetě Zemi, vesmíru)
- chová se přiměřeně a bezpečně ve školním i domácím prostředí i na veřejnosti (na ulici, na hřišti, v obchodě, u lékaře), uvědomuje si možná nebezpečí (odhadne nebezpečnou situaci, je opatrné, neriskuje), zná a zpravidla dodržuje základní pravidla chování na ulici (dává pozor při přecházení, rozumí světelné signalizaci)
- zná faktory poškozující zdraví (kouření)
- uvědomuje si rizikové a nevhodné projevy chování, např. šikana, násilí

Příloha B

Metodické doporučení č.j. 14 712/2009-61 k zabezpečení logopedické péče ve školství

Metodické doporučení se týká podmínek organizačního zabezpečení logopedické péče v resortu školství (dále jen „logopedická péče“), její koordinace, kvalifikačních předpokladů a rozsahu kompetencí pracovníků s pracovním označením „logoped“ a „logopedický asistent“, kteří ve školství logopedickou péčí o rozvoj komunikačních schopností a dovedností dětí, žáků a studentů (dále jen žáků) poskytují.

Smyslem metodického doporučení je přispět ke zkvalitnění logopedické péče, k efektivnějšímu propojení jejich poskytovatelů a zlepšení přístupu žáků a dalších uživatelů ke kvalitním a odborně zajišťovaným podpůrným speciálně pedagogickým službám.

Logopedická péče má přímou vazbu na vzdělávací proces a na školy. Úroveň řečových dovedností a zvládnutí mateřského jazyka úzce souvisí se školní úspěšností žáků. Nedostatky v užívání jazyka se projevují nejen ve vnější podobě řeči mluvené, ale též v rozumění řeči, v užívání její psané podoby, tj. v psaní a čtení, a tím v celém procesu učení.

Čl. I

Vymezení logopedické péče

Logopedická péče představuje vysoce specializovanou činnost v oblasti speciální pedagogiky. Je poskytována žákům s narušenou komunikační schopností, tj. žákům s vadami řeči, včetně žáků se specifickými poruchami učení, v celém komplexu, se zřetelem k jejich potřebám a jejich pedagogické a sociální integraci. Je zahájena co nejdříve od okamžiku zjištění speciálních vzdělávacích potřeb žáka.

Do širšího záběru logopedické péče spadá i významná oblast prevence vzniku poruch komunikace a čtenářských obtíží, dále také oblast péče o kulturu řečového projevu mladé generace.

Logopedická péče zlepšuje podmínky úspěšného vzdělávání žáků s poruchami komunikace a jejich inkluze do škol hlavního vzdělávacího proudu.

Logopedická péče je poskytována žákům s narušenou komunikační schopností v mateřských školách, základních školách a středních školách, především pak v těchto školách nebo třídách samostatně zřízených pro žáky se zdravotním postižením, a to v rozsahu stanoveném platnými předpisy a učebními plány příslušných vzdělávacích programů upravených pro potřeby vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Zpravidla se jedná o 1 až 2 vyučovací hodiny logopedie, jako předmětu speciálně pedagogické péče, týdně.

Logopedickou péči poskytují také školská poradenská zařízení, především speciálně pedagogická centra logopedická.

Pedagogicko-psychologické poradny poskytují logopedickou péči zpravidla žákům se specifickými poruchami učení bez souběžného dalšího zdravotního postižení.

Školská poradenská zařízení poskytují logopedickou péči žákům s narušenou komunikační schopností, kteří se vzdělávají ve školách, které nejsou zřízeny pro žáky se zdravotním postižením (běžných školách), pokud tuto péči neposkytuje škola. Dále tuto péči poskytují dětem v péči rodiny, které nejsou vzdělávány v mateřské škole, případně základní škole.

Školská poradenská zařízení poskytují logopedickou péči žákům v souladu

s platnými předpisy, především vyhláškou č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních a v rozsahu daném individuální potřebou žáka, nejvýše do rozsahu stanoveném příslušnými vzdělávacími programy.

Školská poradenská zařízení spolupracují se školami hlavního vzdělávacího proudu při zajištění podmínek integrace a inkluze žáků s vadami řeči a poskytují těmto žákům přímou speciálně pedagogickou - logopedickou intervenci v souladu s individuálními vzdělávacími plány.

Dokumentace o průběhu logopedické péče žáků je vedena v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů v informačních systémech, v platném znění.

Čl. II

Logoped

Speciálně pedagogické činnosti logopedů při práci se žáky s narušenou komunikační schopností ovlivňují procesy centrální nervové soustavy žáků. Je proto nezbytné, aby tyto činnosti byly svěřeny speciálním pedagogům (logopedům), odborníkům s odpovídající odbornou kvalifikací vymezenou § 18 zákona 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů v platném znění.

Logoped je absolvent magisterského vysokoškolského studia v oblasti pedagogických věd se zaměřením na speciální pedagogiku – logopedii ukončeného státní závěrečnou zkouškou z logopedie. Státní závěrečná zkouška ze surdopedie a znalost komunikace ve znakovém jazyce, resp. znakové řeči se vyžaduje, pokud logoped pracuje i s dětmi a žáky se sluchovým postižením.

Za rovnocenné lze považovat vzdělání v oblasti logopedie získané absolvováním doplňujícího tříletého rozšiřujícího studia speciální pedagogiky, které navazuje na vysokoškolské magisterské studium speciální pedagogiky a je ukončené závěrečnou zkouškou z logopedie, u pedagogických pracovníků, kteří zahájili studium do 31. 7. 1998.

Čl. III

Kompetence logopeda ve školství

Logoped zabezpečuje v souladu se svým pracovním zařazením a při dodržování profesní odpovědnosti a etiky odbornou činnost v prevenci, diagnostice a komplexní logopedické intervenci u žáků s narušenou komunikační schopností a zabezpečuje metodické a konzultační činnosti v oblasti působnosti. Odborná činnost logopeda a jeho způsobilost je zejména pro tyto činnosti:

- komplexní logopedickou diagnostiku a logopedickou intervenci žákům s narušenou komunikační schopností, která souvisí s konkrétním různým druhem zdravotního postižení,
- konzultační a poradenskou činnost pro rodičovskou a odbornou veřejnost ve věcech výchovy, vzdělávání, integrace a budování komunikační kompetence žáků s narušenou komunikační schopností,
- zpracování zpráv z logopedických vyšetření pro potřeby vzdělávání žáků s narušenou komunikační schopností a zpracování návrhů na zajištění podmínek jejich vzdělávání,
- metodické vedení pedagogických pracovníků s pracovním označením logopedický asistent v oblasti logopedické prevence a odstraňování prostých vad výslovnosti u svěřených žáků,
- v souladu se svým pracovním zařazením zabezpečuje rovněž logopedickou

podporu při výuce, případně přímo výuku žáků se zdravotním postižením.

Čl. IV **Logopedický asistent**

Logopedický asistent pracuje pod metodickým vedením logopeda, zpravidla ze speciálně pedagogického centra.

Logopedický asistent má vždy pedagogické vzdělání, a pro svou činnost v oblasti logopedie má odborné předpoklady získané:

- a) absolvováním vysokoškolského bakalářského studijního programu v oblasti pedagogických věd zaměřeného na speciální pedagogiku, ukončeného závěrečnou zkouškou/státní zkouškou z logopedie, resp. surdopedie,
- b) vzděláním stanoveným pro učitele mateřské školy, základní školy, nebo střední školy, kteří nevykonávají přímou pedagogickou činnost ve třídě zřízené pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, případně vzděláním předepsaným pro vychovatele, kteří nevykonávají přímou výchovnou činnost v zařízeních zřízených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (zákon 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, v platném znění) doplněným absolvováním programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaného vysokou školou a zaměřeného na speciální pedagogiku - logopedii, nebo
- c) vzděláním stanoveným pro učitele mateřské školy, základní školy, nebo střední školy, kteří nevykonávají přímou pedagogickou činnost ve třídě zřízené pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, případně vzděláním předepsaným pro vychovatele, kteří nevykonávají přímou výchovnou činnost v zařízeních zřízených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (zákon 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, v platném znění) a vzděláním získaným absolvováním kursu zaměřeného na logopedickou prevenci akreditovaného MŠMT v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

Čl. V **Kompetence logopedického asistenta**

Logopedický asistent, který získal odbornou způsobilost podle Čl. IV písm.

a) a b) provádí:

- přímou logopedickou intervenci u žáků se zjištěnou prostou vadou výslovnosti,
- logopedem stanovené edukační, resp. reedukační postupy a cvičení u svěřených žáků
- vyhledává žáky s narušenou komunikační schopností,
- u svěřených žáků činnosti zaměřené na podporu přirozeného rozvoje řeči a prevenci vzniku poruch řeči a prevenci vzniku čtenářských obtíží,
- v rozsahu své působnosti poskytuje zákonným zástupcům žáků s příznaky rizikového vývoje řeči informace o dostupnosti logopedické péče.

Logopedický asistent, který získal odbornou způsobilost podle čl. IV písm. c) se zaměřuje zejména:

- na podporu přirozeného rozvoje komunikačních schopností a dovedností u dětí v předškolním věku a mladším školním věku,
- na prevenci vzniku poruch řeči,
- na prevenci vzniku čtenářských obtíží,
- v rozsahu své působnosti poskytuje zákonným zástupcům žáků s příznaky rizikového vývoje řeči informace o dostupnosti logopedické péče.

Čl. VI

Koordinace logopedické péče - krajský koordinátor

Je žádoucí, aby byla logopedická péče v krajích ČR dostupná v kvalitě a rozsahu, který odpovídá potřebám praxe, to znamená vzdělávacím potřebám žáků s narušenou komunikační schopností, potřebám škol a potřebám orgánů státní správy pro účely koncepčních rozhodování a plánování v oblasti vzdělávacích a podpůrných speciálně pedagogických poradenských služeb a jejich financování v daném kraji.

Koordinace logopedické péče směřuje k vyrovnaní mezikrajových rozdílů v oblasti péče o žáky s narušenou komunikační schopností, ke sjednocování postupů při zjišťování speciálních vzdělávacích potřeb žáků, k optimalizaci a propojení sítě poskytovatelů podpůrných speciálně pedagogických poradenských služeb a vzdělávací nabídky pro žáky s narušenou komunikační schopností, a tím k posílení kvality, dostupnosti a efektivity logopedické péče a souvisejícího vynakládání prostředků státního rozpočtu.

Koordinaci logopedické péče v kraji může krajský úřad pověřit vybrané školské poradenské zařízení, a to po projednání s ředitelkou/ředitelem tohoto poradenského zařízení. Je vhodné, aby pověřeným školským poradenským zařízením bylo speciálně pedagogické centrum, které v kraji poskytuje logopedickou péči a působí při škole zřízené pro žáky s vadami řeči. Pokud takové školské poradenské zařízení v kraji nepůsobí, doporučuje se pověřit touto koordinací jiné speciálně pedagogické centrum, které v daném kraji poskytuje poradenské služby žákům s narušenou komunikační schopností. V případě, že v daném kraji působí příslušné speciálně pedagogické centrum při škole zřizované ministerstvem, je vhodné pověření koordinací logopedické péče řešit též ve spolupráci s ministerstvem.

Při koordinaci logopedické péče se předpokládá úzká spolupráce koordinačního pracoviště se školami, které mají odpovědnost za vzdělávání a vytváření podmínek ke vzdělávání žáků, a jejich větší zapojení do činností v oblasti podpory přirozeného vývoje řečových dovedností žáků, prevence čtenářských obtíží a podpory kultury mluvního projevu žáků.

Úzká spolupráce koordinátora logopedické péče se předpokládá také s dalšími institucemi působícími ve školství a s institucemi a odborníky z jiných resortů, kteří se podílejí na poskytování péče žákům s narušenou komunikační schopností.

Čl. VII

Kompetence krajského koordinátora pro logopedickou péči

Krajský koordinátor pro logopedickou péči se zaměřuje na:

- spolupráci s odbory školství KÚ a zřizovateli škol a školských poradenských zařízení a řediteli škol při zajišťování prevence poruch řeči ve školách,
- spolupráci s odbory školství KÚ a zřizovateli škol a školských poradenských zařízení a řediteli škol při zajišťování logopedické péče žákům,
- spolupráci s odbory školství KÚ při zpracování návrhů na utváření vzdělávací nabídky pro žáky s narušenou komunikační schopností v kraji,
- spolupráci a propojování sítě poskytovatelů poradenských služeb ve školství a koordinaci jejich činnosti v oblasti působnosti,
- spolupráci se školami a propojování škol vzdělávajících žáky s narušenou komunikační schopností,
- propojování sítě školních speciálních pedagogů - logopedů a jejich metodickou podporu a koordinaci činnosti,
- propojování sítě speciálních pedagogů – logopedů, koordinaci jejich činnosti a na poskytování metodické pomoci těmto pracovníkům,
- sjednocování postupů při zjišťování speciálních vzdělávacích potřeb žáků s narušenou komunikační schopností,
- spolupráci s Institutem pedagogicko-psychologického poradenství ČR a profesním i organizacemi v oblasti působnosti při stanovování postupů zjišťování speciálních vzdělávacích potřeb žáků s narušenou komunikační schopností,
- provádění kontrolních vyšetření speciálních vzdělávacích potřeb žáků s narušenou komunikační schopností pro účely vzdělávání žáků a pro účely správních rozhodnutí a uplatňování požadavků na čerpání prostředků státního rozpočtu podle § 160 zákona 561/2004 Sb. v platném znění,
- spolupráci s poskytovateli kursů dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků při formulaci nabídky kursů zaměřených na rozvoj komunikačních kompetencí pedagogických pracovníků a zjišťování speciálních vzdělávacích potřeb žáků s narušenou komunikační schopností, provádění vzdělávacích aktivit v oblasti působnosti,
- poskytování logopedické péče v souladu s platnými právními předpisy,
- zpracovávání návrhů speciálně pedagogických a preventivních koncepcí poradenských služeb ve školství v oblasti logopedie včetně zpracovávání návrhů úpravy a optimalizace sítě a struktury služeb školských poradenských zařízení v kraji v oblasti působnosti pro potřeby orgánů státní správy.

Mgr. Klára Laurenčíková, v.r.
 náměstkyně ministryně

V Praze dne 24. srpna 2009

Příloha C

Dotazník k logopedické péči o děti předškolního věku ve Šluknovském výběžku v mateřských školách.

Slouží jako podklad pro zpracování diplomové práce.

1. Kolik tříd má vaše mateřská škola, kolik dětí v tomto roce navštěvuje MŠ?

Počet tříd:

Počet dětí:

Z toho počet dětí s odkladem školní docházky:

2. Jakou službu nabízí vaše MŠ

- a) logopedickou prevenci
- b) speciální logopedickou péči – specifikace:

3. Jakou formu log. péče

- a) logopedická třída
- b) logopedický kroužek
- c) v režimu dne
- d) individuální péče

4. Od kolika let zajišťujete logopedickou péči?

- a) jen předškolním dětem (5-6 let), nástup o školy
- b) i mladším – 3-4 let- počet
4-5 let – počet

5. Kdo zajišťuje pro vaši MŠ logopedickou péči ?

- a) klinický logoped
- b) školní logoped
- c) logopedický asistent – počet:

jsou učitelkami vaší MŠ:

dosažené vzdělání:

supervizor:

- d) logopedický preventista –počet:

kurz:

d) jiná služba – jaká:

6. Kolik dětí má podle vašeho zjištění komunikační problémy ?

Chlapci:

Děvčata:

7. Kolik dětí z toho je v pravidelné logopedické péči ?

Chlapci:

Děvčata:

8. V jakém intervalu je péče poskytována ? (denně, 1krát týdně, 1krát měsíčně, apod.)

9. Jaké vady řeči se vyskytují u dětí, počet ?

a) dyslálie:

b) opožděný vývoj řeči:

c) vývojová dysfázie:

d) rinolálie:

e) breptavost:

f) koktavost:

g) jiná – jaká:

10. Přesný název vašeho zařízení:

Ještě jedna otázka – zúčastnila se vaše MŠ projektu na podporu logopedické prevence a s jakým výsledkem, o jakou dotaci jste žádali?

2013	ano - ne	úspěšnost	částka
------	----------	-----------	--------

2014	ano - ne	úspěšnost	částka
------	----------	-----------	--------

2015	ano – ne		žádáno o
------	----------	--	----------

Příloha D

Žádost právnické osoby o poskytnutí finančních prostředků ze státního rozpočtu v roce 2015

Evidenční číslo:.....

(doplň MŠMT)

Název poskytovatele dotace	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy		
Název rozvojového programu	Rozvojový program Podpora logopedické prevence v předškolním vzdělávání v roce 2015		
1. Identifikační údaje o předkládající právnické osobě			
Název právnické osoby	Základní škola a Mateřská škola Dolní Poustevna		
Právní forma žadatele	Příspěvková organizace		
Obec	Dolní Poustevna		
PSČ	407 82	Kraj	Ústecký
Ulice	Tyršova		
Č. p.	302	Č. o.	
Telefon	41203970208	Počet dětí v PV*	53
E-mail			
Prezentace na internetu (nepovinné)			
IČ		IZO	
Číslo účtu			
u peněžního ústavu			
Adresa příslušného finančního úřadu			
Zřizovatel právnické osoby	Město Dolní Poustevna		

Adresa zřizovatele školy	Vilémovská 77, Dolní Poustevna
2. Ředitel/ka školy	
Jméno ředitelky/ředitele školy	Mgr. Olga Diessnerová
Telefon	
Email	
3. Podrobný popis projektu	
Název projektu (max. 140 znaků)	Já, ty, my všichni víme, že je důležité, jak se spolu domluvíme.
Anotace projektu (max. 600 znaků, může být zveřejněna)	Projekt Já, ty, my všichni víme, že je důležité, jak se spolu domluvíme je vypracován pro dvoutrídni mateřskou školu s heterogenním umístěním dětí v jednotlivých třídách. Cílovou skupinou jsou tedy děti převážně od 3 let do 6 let, zároveň i děti s odkladem školní docházky. Všechny prováděné aktivity jsou zaměřené na logopedickou prevenci u dětí předškolního věku. Prováděné aktivity budou probíhat v dopoledních i odpoledních blocích formou každodenních logopedických chviliek. Součástí projektu budou i čtyři odpolední setkání dětí, učitelek a rodičů s názvem Jarní, letní, podzimní a zimní povídání. Cílem projektu je rozvoj řečových dovedností všech dětí docházejících do našeho zařízení, zkvalitnění materiálního vybavení mateřské školy pořízením nových pomůcek pro logopedickou prevenci a také podpora dalšího vzdělávání pedagogického pracovníka absolvováním vzdělávacího programu Logopedický asistent - primární logopedická prevence ve školství. Projekt navazuje na ŠVP Jsem tady, ale ne sám a v měsíčních blocích budou adekvátně zařazovány aktivity na rozvoj řečových dovedností dětí za předpokladu dodržování pravidel jako je dostatek přiměřených podnětů, respektování věku dítěte a dosaženého stupně vývoje, jeho zájmů. Důležitou součástí je využívání pochvaly, mít dostatečnou trpělivost, vhodně vybírat podněty, zaměřit se také na rozvoj smyslového vnímání a tělesné obratnosti. Nezapomínat, že předpokladem dialogu jsou dva.
3.1 Cíl / cíle projektu a jeho zdůvodnění, analýza potřeb	
Cílem projektu tvořeného pro naši mateřskou školu je zkvalitnění výchovně vzdělávacího procesu zaměřeného na rozvoj řečových dovedností všech dětí docházejících do zařízení, v důsledku zvyšujícího se procenta dětí s nízkou úrovní řečových dovedností, dále na zkvalitnění pracoviště zajištěním vybavení do tříd moderními pomůckami na řečovou výchovu dětí v MŠ (dovybavení počítačovou technikou a dokoupení výukových programů, doplnění logopedických pomůcek, didaktických her), a také k podpoře dalšího vzdělávání pedagogického pracovníka v oblasti logopedické péče.	

3.2 Stručný popis současného stavu problematiky, kterou projekt řeší; souvislost projektu s ostatní činností školy nebo s projekty, které škola realizuje

V současné době působí na naší dvoutřídní mateřské škole jeden logopedický asistent s ukončeným bakalářským studiem speciální pedagogiky pro děti předškolního věku se státní zkouškou z logopedie. Učitelka zastává zároveň funkci vedoucí mateřské školy. S dětmi provádí individuální a skupinovou logopedickou péči s dětmi s NKS ve spolupráci s SPC Děčín. Pro předškolní děti učitelky zajišťují kroužky v době odpoledního odpočinku, a to rozumový, hudebně pohybový, komunikativní a výtvarný, čímž se snaží dětem zajistit předpoklady pro dobrý start ve škole. Ve všech těchto kroužcích se samozřejmě procvičují řečové dovednosti a schopnosti. Každoročně se mateřská škola připojuje k projektu „Noc s Andersenem“ na podporu předčtenářské gramotnosti a navštěvuje s dětmi místní knihovnu. Na každé třídě je zřízen koutek s volně přístupnými knihami, encyklopediemi, leporely. V návaznosti na kladnou a přínosnou zkušenost s integrací dětí se sluchovou vadou disponuje již mateřská škola s některými logopedickými pomůckami, odbornou literaturou, výukovými programy.

Vzhledem ke zhoršujícímu se úrovně dětí v oblasti komunikace, nejen po stránce formální, ale i obsahové je nadále nutné se systematicky zaměřovat na celou škálu dětí v rámci logopedické prevence, a tím i zvyšovat kvalifikovanost pedagogických pracovníků, aby na každé třídě pracovala učitelka se zaměřením na logopedickou prevence a komunikační dovednosti dětí předškolního věku. Tím je také dána nutnost dovybavovat třídy moderními pomůckami na rozvoj řečových dovedností vzhledem k uplatňování pedagogických zásad, především zásady názornosti, systematickosti a individuálního přístupu.

3.3 Vymezení aktivit, které bude projekt realizovat

Viz.příloha

3.4 Rozsah záměru (počet zapojených dětí, žáků a učitelů školy – v %; přibližný počet osob, na který bude mít projekt dopad; jiné údaje)

100 % zapojených dětí v obou třídách mateřské školy a 50 % učitelek, na každé třídě jedna učitelka. Zapojením všech dětí i z důvodu heterogenního seskupení ve třídách, probouzet a rozvíjet řeč již od nejmladších dětí, využití schopností starších dětí.

V rámci projektu bychom velice rády uplatňovaly metody, které popisuje ve své práci D.Kutálková:

Metoda 1: Reality – využívat jako zdroj pro rozvoj dítěte, nejen řeči, reálný svět, přírodu a svět kolem sebe – manipulace s předměty, jednoduché práce – nutnost komunikace.

Metoda 2: Hra – podporovat radost ze hry, správně motivovat, i televize a počítač může sloužit jako hračka, rozvoj fantazie, vztahů, spontánnost hry – hra nemůže dítě přetížit.

Metoda 3: Práce – aby se i běžná práce stala zábavou a dobrodružstvím.

Metoda 4: Obrázky a knížky – slouží k získávání informací, jsou i zdrojem výtvarných zážitků, naučit děti mít knížky rády.

Metoda 5. Pohádky a příběhy – klasické pohádky – pěstovat u dětí povědomí, že pohádky patří ke kulturnímu dědictví národa, uchovávají základní morální hodnoty, velice důležitý je i těsný vztah a velký citový náboj chvíle mezi dítětem a vyprávěčem – podporovat rodiče v pravidelném čtení a vyprávění.

Metoda 6: Říkanek a básniček – nelze ničím nahradit, možno je využít ve spojení s pohybem – tím navodit příjemný pocit z rytmu a tělesného kontaktu - rozvíjí přirozeně všechny dovednosti nutné k dobrému rozvoji řeči, včetně paměti, správnému hospodaření s dechem.

Metoda 7: Písničky – jsou pro správný vývoj nenahraditelné – kromě obsahu a rytmu mají melodii a tempo.

Metoda 8: Kresba – kromě řeči je čtení a psaní specifickým způsobem dorozumívání – obsah kresby vypovídá o celé řadě vlastností a schopností dítěte – je potřeba podporovat – naučit správnou techniku držení tužky – střídát techniky – využívat velké formáty,...

Metoda 9: Mluvní vzor a komunikace v rodině – velký význam má způsob komunikace v rodině pro rozvoj řeči – snaha působit na rodiče, kooperovat při výchově řeči.

Metoda 10: Divadlo – vnímat návštěvu jako slavnost – probouzet zájem o dramatickou výchovu – rozvíjet schopnost improvizovat.

Metoda 11: Využití masmédií - vhodný výběr pořadů, četnost sledování, sledování společně – selektovat nevhodné působení na rozvoj dítěte

Metoda 12: Návěst – důležitá jsou průpravná cvičení – na stanovení pravidel – systematické vedení

3.5 Podrobný časový a pracovní harmonogram realizace projektu a jeho částí

V měsících leden až červen, září až prosinec – **každodenní logopedické chvílky** v obou třídách mateřské školy v dopoledních i odpoledních hodinách, možnost i při pobytu venku v rámci výchovně vzdělávacího procesu v návaznosti na měsíční, respektive týdenní plány práce - formou individuální, skupinové nebo kolektivní práce. Chvilky budou zaměřeny dle plánů na rozvoj sluchové a zrakové percepce a paměti, slovní zásoby, logických pojmů, jazykové výchovy, hrubé i jemné motoriky, grafomotoriky, orientace v čase i prostoru, psychomotorického vývoje, sociálních a pracovních schopností.

V době od ledna do června se uskuteční dvě setkání s rodiči s názvem **Jarní a letní povídání**.

V době od září do prosince se uskuteční dvě setkání s rodiči s názvem **Podzimní a zimní povídání** jako odpolední aktivita dětí, učitelk a rodičů, zaměřená na pohybové, didaktické, hudebně rytmičné hry, na ukázky práce s dětmi s využitím pracovních listů. Důležitou součástí bude komunikativní kruh k vyjadřování svých pocitů, zážitků, přání.

Aktivní účast učitelky na akreditovaném **vzdělávacím programu** Logopedický asistent – primární logopedická prevence ve školství v rozsahu 64 hodin. Dle stávající nabídky NIDV se tento program koná v 8 blocích.

Průběžné pořizování pomůcek v rámci projektu.

Před ukončením projektu a jeho zhodnocením proběhne platba učitelkám, které na projektu participovaly formou odměny za celoroční práci v oblasti logopedické prevence.

3.6 Materiální a personální zabezpečení projektu, včetně organizace a řízení projektu a mechanismů průběžné kontroly realizace projektu

Naše mateřská škola je dvoutřídní s heterogenním složením. Na jedné třídě pracuje logopedický asistent, na druhé třídě pracuje učitelka, která chce absolvovat kurz a bude se aktivně ve spolupráci s asistentkou podílet na projektu. Učitelky budou společně konzultovat přípravu a průběh jednotlivých aktivit a vždy na konci měsíce provedou zápis kladných i záporných jevů. Záznamy o práci si povedou individuálně a společně budou také pořizovat a prezentovat svoji práci. Učitelky budou vycházet z materiálního vybavení a postupně pořizovat pomůcky dle rozpočtu, aby se pomůcky mohly aktivně využívat v práci s dětmi i rodiči. Čtyři setkání s rodiči naplánují a vykonají společně, s obsahem a termínem uskutečnění budou informovat rodiče na vývěškách školy s dostatečným předstihem. Povídání s rodiči proběhne v jedné třídě mateřské školy.

3.7 Definice konkrétních a měřitelných výstupů, které budou výsledkem projektu

Za výstupy po realizaci tohoto projektu se očekává zlepšení vybavenosti mateřské školy o pomůcky sloužící k rozvoji řečových dovedností předškolních dětí, zainteresovanost a lepší spolupráce s rodiči a také zvýšení počtu kvalifikovaných pedagogických pracovníků v oblasti logopedické prevence.

3.8 Veškeré další podstatné údaje o projektu, zejména informace o tom, jakým způsobem bude prezentována dotace ministerstva ve výstupech projektu

Informace o průběhu projektu a využívání dotace budou zainteresované učitelky vystavovat na webových stránkách školy, psát články do místního měsíčníku Poustevník a zasíláním informací o probíhajících aktivitách i do Děčínského deníku, Učitelských novin či Informatoria.

3.9 Celkový rozpočet na realizaci projektu a podrobný rozpočet požadované dotace rozpracovaný v položkovém členění rozpočtové skladby

Celkový rozpočet projektu zahrnuje vlastní vklad žadatele projektu a dotaci od ministerstva.

- Platy, odvody, FKSP, odměna učitelkám – 10 800 Kč
- Stimulační a podpůrné pomůcky, např.(Magic Ball, foukací fotbal, výuk.program Brepta) – 5 500 Kč
- Didaktické a motivační pomůcky, např. logopexeso, Logico- rámečky + soubory, hry) – 8 000 Kč
- Odborná a metodická literatura, např. pracovní sešity, logopedická cvičení, ŠL - 2 000 Kč
- Víceúčelové pomůcky, např. notebook, CD edice Chytré dítě –IQ Hry – 16 000 Kč
- Platba vzděl. programu pro učitelku NIDV (logopedický asistent) – 5 500 Kč
- Cestovné pro učitelku – 2 200 Kč

3.10 Zdůvodnění jednotlivých položek rozpočtu, zejména podrobné zdůvodnění osobních nákladů

Mzdové prostředky musí odpovídat nařízení vlády č. 564/2006 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě.

- Částka se použije na odměnu učitelek - na každé třídě bude pracovat jedna, vzhledem k vyšší časové náročnosti, samostudiu v oblasti logopedické prevence, příprav pomůcek a náplně aktivit
- Nákup stimulačních a podpůrných pomůcek, především v oblasti dechových cvičení, přinese možnost zapojení se více dětí při aktivitách – foukadla – skupinové hry s hravou možností soutěžení, vytrvalosti, správného provádění, vyhledávání chyb a podpora sounáležitosti mezi dětmi
- Nákup didaktických a motivačních pomůcek přispěje k novým aktivitám dětí, k využití pro kladnou motivační činnost, seznamováním se s novými podněty, k rozvoji paměti i jemné motoriky, logického myšlení
- Nákup odborné a metodické literatury pomůže k lepší orientaci učitelek v oblasti logopedické prevence, bude možné se domluvit s rodiči o možnosti půjčování knih domů, využívat pracovních listů pro procvičování deficitních dovedností v domácím prostředí
- Nákup moderní počítačové techniky zvýší statut školy a posílí podmínky vzdělávání v rámci věcného vybavení školy a přispěje k získávání dovedností v oblasti ICT nejen u dětí, ale i pedagogických pracovníků
- Absolvování vzdělávacího programu Logopedický asistent – primární logopedická prevence ve školství naplní jeden z cílů tohoto projektu, a to zvýšení počtu pedagogických pracovníků v oblasti logopedické prevence
- Proplacení cestovného je jako vhodná kompenzace pro učitelku vzhledem k časové náročnosti způsobené větší vzdáleností pracoviště a místa konaného programu

3.11. Odpovědný řešitel projektu (jméno, odborné zaměření, délka pedagogické praxe)		
Bc. Jirmanová Jiřina, učitelka MŠ, logopedický asistent, působí i jako vedoucí mateřské školy v rámci ZŠ a MŠ Dolní Poustevna, ukončené studium v programu celoživotního vzdělávání Surdopedie, studující druhý ročníku NMg. studia Speciální pedagogiky obor logopedie a surdopedie, délka pedagogické praxe 29 let		
4. Celkový rozpočet projektu a celkový rozpočet dotace požadované od ministerstva v roce 2015 (v Kč)		
Druh výdajů	celkem (včetně vlastního vkladu žadatele)	z toho požadovaná dotace
Neinvestiční výdaje celkem	50 000	40 000
- z toho platy/mzdy	8 000	8 000
- z toho OON	0	0
- z toho odvody	2 720	2 720
- z toho FKSP	80	80
- z toho ostatní běžné výdaje (OBV)	39200	29200
5. Potvrzení žádosti		
Právnícká osoba je povinna v žádosti vyplnit všechny údaje, a to i v případě, že dle potřeby rozvede kterýkoliv bod ve zvláštní příloze.		
Ředitel/ka školy svým podpisem potvrzuje správnost uvedených údajů a prohlašuje, že právnícká osoba vykonávající činnost školy není v prodlení s plněním svých povinností vůči státu.		
Ředitel/ka školy svým podpisem potvrzuje, že aktivity, na které je žádána dotace v tomto programu, nejsou v rozsahu požadované dotace zároveň financovány z jiných zdrojů.		
Datum:		
Jméno a podpis ředitelky/ředitele školy otisk razítka školy		

V rámci měsíčního bloku

Leden – Chtěl bych všechno vědět, znát – nejenom tu v koutku stát v souladu s očekávanými výstupy zařadíme v logopedických chvílkách např.:

- Motorika – pohybová hra Na řemesla, šroubování prsty, náradím, zatloukání, kresby s tematikou povolání, grafomotorika – píla, hřebíky, cihly.
- Smysly – puzzle, omalovánky, pexesa, paměťové hry, hledání rozdílů, hádání zvuků materiálů
- Mluvní dovednosti – gymnastika mluvidel, slovní zásoba – Co potřebuje prodavačka, zedník..., hledání významu slov, souvislostí – K čemu co patří
- Početní představy – přidej – uber, dej stejně, dej více, méně, říkadla spočítáním,

- Koordinace činností – popis toho co dělá osoba, co do řádku nepatří,
- Dýchání a hospodaření s dechem – foukání brčkem do vody s různými obměnami, foukání do dlaní

Únor – Svět pod bílou peřinou:

- Motorika – říkanky s pohybem – Padá snížek, padá, chůze ve sněhu po stopách, házení koulemi, stavby ze sněhu, hra na tělo, grafomotorika – uvolnění zápěstí – koule, sněhuláci, bruslení
- Smysly – hmat – teplý-studený, Co slyšíš?, práce s počítačem – edice Chytré dítě- sluch.vnímání
- Mluvní dovednosti – stupňování přídavných a podstatných jmen- sněhuláci, koule – malý-velký- největší, slovní hádanky,
- Početní představy – kdo jede první – poslední, společenské hry Člověče, nezlob se
- Koordinace činností – řada obrázků k zapamatování – vyjmenovat, kreslení prstem do sněhu
- Dýchání a hospodaření s dechem – foukání do sněhu, obarvování brčkem, teplý a studený proud dechu

Březen – Jak se budí jaro:

- Motorika – poh.hra Pletla kytku, skákání, Kytčky do košíku – sběr kuličky, grafomotorika – svislé, šikmé čáry – Kytčky do vázy, stonky, žebřík, ploty, kapky
- Smysly – sluchová i zraková diferenciaci – Kde jsem udělala chybu (obrázek, vyprávěná pohádka, říkanka), Kolikrát písku – tolikrát tleskneš.
- Mluvní dovednosti – Co bys dělal kdyby? - vyjadřovací pohotovost, synonyma – Řekni to jinak,
- Početní představy – při hře s kamínky, kostkami, kytčkami – upřesňování kolik, přidej 1,2,3, kolik jsi ubral.
- Koordinace činností – obkreslování přes průsvitný papír- kůra stromu, struktura listu.
- Dýchání a hospodaření s dechem – vědomé vnímání vůně – květiny, tráva, nafukování tváří

Duben – Máme rádi zvířata:

- Motorika – pohyb jako zvířátko, poh.hra – Na ovečky, Zvedni vajíčko, modelování zvířátek, grafomotorika – oblouky, tečky – Skákání, zobání zrní, poh.hra Všechno lítá, co peří má
- Smysly – Zatoulané kuřátko – orientace v prostoru podle hlasu, poh. hra Šla jsem včera kolem dvorku
- Mluvní dovednosti – Neúplná věta – porozumění řeči, gymnastika mluvidel – rybička, kočička,
- Početní představy – pohádka s dějovou posloupností – první, poslední hned před, hned za, předposlední,...

- Koordinace činností – labyrint – Najdi cestičku štěňátka k mamince, přiřazování mláďat – pracovní list (kočka-kotě, kráva-tele), Logico – koordinace oko – ruka,
- Dýchání a hospodaření s dechem – foukání do peříček s obměnami,

Květen – Každý máme svoje doma

- Motorika- poh.hra Naše máma řekla, kresba postavy, obličej, omalovánky, grafomotorika – kličky – kouří se z hrnce, z komína.
- Smysly – hledání po hmatu, střihání, lepení, Co se změnilo (v místnosti, oblečení), Kdo tě volá, kdo tě budí? – hledání podle barvy hlasu
- Mluvní dovednosti – Maminka nakupuje – slovní zásoba, Kde je máma?, básničky a písničky, rýmy
- Početní představy – kolik je nás doma, velký – malý, kolik sfoukneš svíček na dortu,
- Koordinace činností – koordinace oka ruky- pracovní listy s tematikou rodina
- Dýchání a hospodaření s dechem – hry s píšťalkami, foukání semínek pampelišek, písnička Muzikantská rodina

Červen – Léto patří dětem, toulají se světem:

- Motorika – pravolevá orientace – hra na těle, v prostoru, rychlá reakce na povel, změny polohy, házení míčem, vytrhávání, grafomotorika – vlnky.
- Smysly – poznávání zvuků hud.nástrojů, práce s počítačem – Sluchové hry (Chytré dítě)
- Mluvní dovednosti – potichu – nahlas, popletené věty, určování hlásky na konci slova, hra - Je to pravda? Je to správně?(tykání, vykání)
- Početní představy – třídění – určování počtu, odhad, pracovní listy
- Koordinace činností – hry typu školka s míčem, švihadlem, skákání panáka
- Dýchání a hospodaření s dechem – hry ve vodě – v rámci plaveckého výcviku, recitace

Září – Domeček plný dětiček:

- Motorika- chůze za někým, s vyhýbáním, grafomotorika – uvolnění ruky, nácvik správného držení pastelky, tužky, poh.hra – Dobrý den, pojd'te ven, Kuba řekl
- Smysly – Kde je?, Poznej svoji značku, Kdo to mluví? Kdo tu chybí? – sluchové a zrakové vnímání
- Mluvní dovednosti – rozhybání jazyčka a rtů – spojení s obrázky, Vytleskej své jméno,
- Početní představy – hodně – málo, všichni - nikdo
- Koordinace činností – labyrint – cesta s kuličkou, nástěnné labyrinty- sluníčko, beruška,

- Dýchání a hospodaření s dechem – foukaná kopaná, foukni na kamaráda, dofoukni kuličku

Říjen – Co nám nosí podzim v košíku:

- Motorika – běh, skoky – překážkové dráhy, manipulace s předměty, gymnastika mluvidel – čertík, vyplazování dolů, nahoru, grafomotorika – čáry – ovoce, houby, košík
- Smysly – chutě, vůně, tvary – ovoce, zelenina, sluch – Ptáčku, jak zpíváš?
- Mluvní dovednosti – vytleskávání – rytmižace, třídění – pojmenovávání ovoce, zeleniny, Najdi rým
- Početní představy – Kolik je ovoce v košíku, čeho je více – méně, stejně, Měla babka čtyři jabka
- Koordinace činností – vyhledávání obrazců ve zmrzlé čar,
- Dýchání a hospodaření s dechem – hry s listy, říkanky,

Listopad – Svléká stromům šat:

- Motorika – motorika očních pohybů – sledování pohybu padajícího listí, třepotání dračího ocasu, skládání mašlí, grafomotorika – dokresli drakovi ocásek
- Smysly – Co je v přírodě červené, zelené,..., Co na obrázku přibilo, zvukové pexeso
- Mluvní dovednost – vtipy a hádanky – porozumění, Co jste viděli?, hledání slov na danou hlásku
- Početní představy – hrátky s podzimními plody – číselná řada
- Koordinace činností – navlékání korálků podle barvy, didaktická hra Pamatuji a navleč,
- Dýchání a hospodaření s dechem – bublifuky, říkanky

Prosinec – Čas splněných přání:

- Motorika – manipulace s výtvarným a pracovním materiálem, zdolávání nerovného terénu, grafomotorika – sněhové vločky, šupiny kapra, gymnastika mluvidel – pohlázení zoubků, přepočítej zoubky jazykem
- Smysly – vůně a chutě vánoc – jehličí, svíčky, koření, perníčky,..., Co je v krabici – hmat, sluch,
- Mluvní dovednosti – básničky, koledy – rytmižace, rýmované přání,
- Početní představy – Kolik je dáreků pod stromkem, svíček na stromě, světýlek - porovnávání
- Koordinace činností – hledání cestičky k dárku pod stromek – labyrint – pracovní listy
- Dýchání a hospodaření s dechem – recitace, říkanky s pohybem, vyjádření údivu já...,

V rámci setkávání s rodiči:

Jarní povídání – komunikativní kruh – jarní příroda – mlád'ata, pohybová hra - Na kuřátka, rytmizace, seznámení s jarní písní nebo básní, pracovní list – grafomotorická cvičení, procvičení jemné motoriky - velikonoční téma, ukázka pro procvičení mluvidel

Letní povídání – komunikativní kruh – kam se chystáme, co můžeme vidět na dovolené, výletech, pohybová hra – Na jelena, slovní kopaná, pracovní list – labyrint, procvičování jemné motoriky – skládání z papíru, ukázka artikulačních cvičení

Podzimní povídání – komunikativní kruh – změny počasí – roční období – obrázky – přiřazování, třídění podle barev, tvarů, velikosti, pohybová hra - Houbičky, pojd'te do košíku, dějová posloupnost – dramatizace pohádky – Budka, ukázka dechových cvičení

Zimní povídání – komunikativní kruh – zážitky z vánoc, zimní sporty, zimní starost o zvířátka, pohybová hra – Slalom na lyžích (cvičební pomůcka do herny), hry na procvičení sluchové a zrakové percepce, pracovní listy – početní představy, geometrické tvary, ukázka zdravotního cvičení - spojení pohybu s říkadly

Příloha E

Rozhovor s klinickým logopedem, logopedem v SPC, logopedickou asistentkou, logopedickou asistentkou – prevence.

Okruh otázek:

- 1. Titul, působení, délka praxe, v jakém resortu.**
- 2. Kolik dětí máte v péči?**
- 3. Jak péče probíhá?**
- 4. V jakém intervalu dětí dochází, je tento časový odstup postačující?**
- 5. Jaká je spolupráce s rodiči, jaká s učitelkami MŠ? (do kolika MŠ dojíždíte – jak často – jak hodnotíte spolupráci s učitelkami, log.asistentkami, preventistkami)**
- 6. Jaký je váš názor na poskytovanou logopedickou péči ve Šluknovském výběžku – je dostačující, přístupná všem dětem, které péči potřebují?**
- 7. Jaké možné změny by vedly ke zlepšení poskytování log. péče – jaká východiska?**
- 8. Co vás nejvíce trápí, jaké možnosti zlepšení pro děti předškolního věku s vadami řeči by byly účinné?**